



Finantsinspeksioon

**Finantsinspeksiooni soovituslik juhend
„Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad meetmed rahapesu ja terrorismi
rahastamise tõkestamiseks“**

Soovituslik juhend on kehtestatud Finantsinspeksiooni juhatuse 26.11.2018. a otsusega nr 1.1-7/172

SISUKORD

1.	Finantsinspeksiooni pädevus.....	4
2.	Eesmärk, kohaldamisala ning aluspõhimõtted ja -mõisted.....	4
2.1.	Eesmärk	4
2.2.	Kohaldamisala	4
2.3.	Aluspõhimõtted ja -mõisted	5
3.	Organisatsiooni ülesehitus ja riskide juhtimine	7
3.1.	Üldpõhimõtetest.....	7
3.2.	Riskiisu määratlemine	8
3.3.	Riskihinnang.....	9
3.4.	Juhatuse tegevus	11
3.5.	Organisatsiooni ülesehitamine nn kolme kaitseliini põhimõttel	12
3.5.1.	Üldpõhimõtetest	12
3.5.2.	I kaitseliin	14
3.5.3.	II kaitseliin, sh kontaktisiku funktsioon	14
3.5.4.	III kaitseliin	17
3.6.	Talitluspidevus ning operatsiooni- ja reputatsiooniriski juhtumid	18
3.7.	Koolitus	19
3.8.	Protseduurireeglite kehtestamine ja neile esitatavad nõuded	19
3.9.	Riskide juhtimine ja meetmed kontsernis	21
4.	Hoolsusmeetmed kliendi või kolmanda isiku suhtes	23
4.1.	Üldpõhimõtetest.....	23
4.2.	Riskipõhine lähenemine hoolsusmeetmete kohaldamisel	26
4.3.	Hoolsusmeetmed ärisuhte loomisel	29
4.3.1.	Füüsilise isiku, esindaja ja seltsingu isikusamasuse tuvastamine.....	29
4.3.2.	Juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamine	35
4.3.3.	Juriidilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine	38
4.3.4.	Riikliku taustaga isiku tuvastamine.....	41
4.3.5.	Rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamine	45
4.3.6.	Ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärgi ja olemuse tuvastamine.....	45
4.4.	Hoolsusmeetmed ärisuhte kestel	49
4.4.1.	Andmete uuendamine	49
4.4.2.	Ärisuhte pidev seire.....	50
4.4.3.	Tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamine.....	55
4.5.	Lihtsustatud hoolsusmeetmed.....	56
4.6.	Tugevdatud hoolsusmeetmed	58
4.7.	Hoolsusmeetmete erijuhud	59
4.7.1.	Elukindlustusseltside hoolsusmeetmed	59

4.7.2.	Krediidiandjate ja -vahendajate hoolsusmeetmed	60
4.7.3.	Fondivalitsejate hoolsusmeetmed	61
4.8.	Teise isiku poolt kohaldatavad hoolsusmeetmed	61
4.8.1.	Tegevuse edasiandmine	61
4.8.2.	Tuginemine kolmandale isikule	63
4.8.3.	Lõplikult kasusaava isiku osas hoolsusmeetmete kohaldamata jätmine	64
4.9.	Suhted teiste krediidi- või finantseerimisasutustega ning variasutustega	64
4.10.	Tehingud suure riskiga kolmandas riigis tegutsevate füüsiliste ja juriidiliste isikutega, sh FATF-i kõrge riskiga või koostööd mittetegevate riikidega	66
5.	Andmete säilitamine.....	67
6.	Ärisuhte ja tehingute tegemisest keeldumine ning ärisuhte (erakorraline) ülesütlemine	69
6.1.	Ärisuhte loomisest või juhuti tehtavast tehingust keeldumine	69
6.2.	Ärisuhte raames tehtavast tehingust keeldumine	70
6.3.	Ärisuhte (erakorraline) ülesütlemine	71
7.	Rahapesu andmebüroole täidetav teatamiskohustus	72
8.	Maksjaga ja saajaga seotud informatsiooni edastamine	73
9.	Hoolsusmeetmete uuesti kohaldamise kohustus.....	74
10.	Juhendi rakendamine	74
Lisa 1 – Rahapesuga seotud Eesti spetsiifilised riskid ja meetodid		
Lisa 2 – Terrorismi rahastamisega seotud Eesti spetsiifilised riskid ja meetodid		

1. Finantsinspeksiooni pädevus

- 1.1. Finantsinspeksiooni seaduse (edaspidi *FIS*) § 3 kohaselt teostab Finantsinspeksioon riiklikku finantsjärelevalvet finantssektori stabiilsuse, usaldusväärsuse ja läbipaistvuse ning toimimise efektiivsuse suurendamise, süsteemsete riskide vähendamise ning finantssektori kuritegelikel eesmärkidel ärakasutamise tõkestamisele kaasaaitamise eesmärgil, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada Eesti Vabariigi (edaspidi *Eesti*) rahasüsteemi stabiilsust.
- 1.2. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse¹ (edaspidi *RahaPTS*) § 64 lõike 2 kohaselt teostab Finantsinspeksioon järelevalvet *RahaPTS*-i ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise üle nende krediitiasutuste ning finantseerimisasutuste poolt, kelle üle ta teeb järelevalvet *FIS*-i alusel ja kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega. Finantsinspeksioon teeb järelevalvet *FIS*-is sätestatud korras, arvestades *RahaPTS*-is sätestatud erisusi.
- 1.3. *FIS* § 57 lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus välja anda soovitusliku iseloomuga juhendeid finantssektori tegevust reguleerivate õigusaktide selgitamiseks või finantsjärelevalve subjektide suunamiseks.

2. Eesmärk, kohaldamisala ning aluspõhimõtted ja -mõisted

2.1. Eesmärk

- 2.1.1. Käesoleva juhendi eesmärk on aidata kaasa kohustatud isikute² rahapesu ja terrorismi rahastamisele vastupanu osutamise võimekuse suurendamisele, lõppeesmärgiga tõkestada Eesti rahandussüsteemi ning majandusruumi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks ning seeläbi suurendada ettevõtluskeskkonna usaldusväärsust ja läbipaistvust.
- 2.1.2. Käesolev soovituslik juhend (edaspidi *juhend*) selgitab kohustatud isikutele *RahaPTS*-is ning sellega vahetult seotud õigustloovates aktides³ sätestatud nõuete sisu ning täitmist, teenuse osutamisega kaasnevatest riskidest arusaamist, samuti suunab kohustatud isikuid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eesmärgil kohaldatava organisatsioonilise lahendi ülesehitamisel ning toimimisel.
- 2.1.3. Juhendi kehtestamisega ja selle rakendamisega kohustatud isikute poolt vähendatakse Eesti finantssektori kuritegelikul eesmärgil ärakasutamise tõenäosust, vähendatakse süsteemseid riske ning suurendatakse finantssektori stabiilsust, usaldusväärsust ning läbipaistvust.

2.2. Kohaldamisala

- 2.2.1. Juhend on suunatud Eestis teenuseid pakkuvatele krediidi- ja finantseerimisasutustele, kes on kohustatud isikud *RahaPTS*-is sätestatud nõuete täitmise osas ning kes kuuluvad Finantsinspeksiooni järelevalve alla⁴ (edaspidi kohustatud isik). Nendeks isikuteks on:

¹ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. – RT I, 17.11.2017, 2 ... RT I, 17.11.2017, 38.

² Kohustatud isiku mõiste sisustamise osas vt käesoleva juhendi punkt 2.2.1.

³ *RahaPTS*-iga vahetult seonduvad õigustloovad aktid käesoleva juhendi tähenduses on Euroopa Liidu direktiivid ja määrused, mis on üle võetud Eesti õigusesse *RahaPTS*-iga, kuid samuti Financial Action Task Force'i (eesti k *Rahapesu töökind*; edaspidi *FATF*) soovitusel ja muud juhendid, mis on olnud aluseks Euroopa Liidu vastavasisuliste direktiivide ja määruste kehtestamisel (edaspidi *RahaPTS*-iga vahetult seonduvad õigustloovad aktid).

⁴ Finantsinspeksiooni järelevalvesubjektid määratleb *FIS*.

Finantsinspeksioon

- 2.2.1.1. krediidasutused⁵;
 - 2.2.1.2. makseasutused⁶;
 - 2.2.1.3. e-raha asutused⁷;
 - 2.2.1.4. kindlustusandjad⁸;
 - 2.2.1.5. kindlustusmaaklerid⁹;
 - 2.2.1.6. fondivalitsejad ja aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondid¹⁰;
 - 2.2.1.7. investeerimisühingud¹¹;
 - 2.2.1.8. krediidiandjad ja kredidivahendajad¹²;
 - 2.2.1.9. punktides 2.2.1.1 kuni 2.2.1.8 sätestatud teenust pakkuvate välisriigi krediidi- ja finantseerimisasutuste Eestis asuvad filiaalid¹³;
 - 2.2.1.10. väärtpaberite keskdepositoorium¹⁴.
- 2.2.2. Käesolevale juhendile võib Finantsinspeksioon kehtestada lisasid, mille eesmärgiks on anda sektoripõhiseid juhendeid kohustatud isikutele nende teenuse osutamisega kaasnevate riskide tuvastamisel. Finantsinspeksioon võib juhendi tehnilise iseloomuga lisasid, v.a käesolevas punktis nimetatud sektoripõhised juhendid, muuta või täiendada, kaasamata selleks turuosalisi või teisi eksperte.
- 2.2.3. Käesolev juhend kehtestatakse koos Finantsinspeksiooni vastavasisulise poliitikadokumendiga.

2.3. Aluspõhimõtted ja -mõisted

- 2.3.1. Käesolevas juhendis kasutatud mõisted on defineeritud RahaPTS-i 1. peatüki 2. jaos, Euroopa

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 575/2013 krediidasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta (ELT L 176, 27.06.2013, lk 1–337) artikli 4 lõike 1 punkti 1 tähenduses.

⁶ Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse (edaspidi *MERAS*) tähenduses, välja arvatud makse algatamise ja kontoteabe teenuse pakkuja. Kuigi RahaPTS määratleb kohustatud isikuna makseteenuse pakkujad, kuuluvad Finantsinspeksiooni järelevalve alla makseteenuse pakkujatest vaid tegevusluba omavad makseasutused.

⁷ *MERAS*-e tähenduses.

⁸ Kindlustustegevuse seaduse (edaspidi *KindlITS*) tähenduses ning seda ulatuses, milles kindlustusandja pakub elukindlustusega seotud teenuseid, välja arvatud kogumispensionide seaduse (edaspidi *KoPS*) tähenduses kohustusliku kogumispensioni kindlustuslepingutega seotud teenuseid.

⁹ *KindlITS* tähenduses ning seda ulatuses, milles kindlustusmaakler tegeleb elukindlustuse turustamisega või pakub muid investeerimisega seotud teenuseid.

¹⁰ Investeerimisfondide seaduse tähenduses ning seda ulatuses, milles nad ei tegutse *KoPS*-i tähenduses kohustusliku pensionifondi valitsemisel.

¹¹ Väärtpaberituruse seaduse tähenduses.

¹² Krediidiandjate ja -vahendajate seaduse tähenduses.

¹³ Ingl k – *establishment*.

¹⁴ Väärtpaberite keskdepositoorium on kohustatud isik olukordades, kus viimane korraldab väärtpaberikontode avamist ja osutab registritoimingutega seotud teenuseid ilma kontohalduri vahendusega. Väärtpaberite keskdepositoorium RahaPTS-i ja käesoleva juhendi mõttes ei ole finantseerimisasutus, kuid siiski kohalduvad temale klientide teenindamisel asjakohased finantseerimisasutustele sätestatud nõuded ja erandid. Üheks selliseks erandiks on ka RahaPTS § 27 lõikes 1 sätestatud võimalus avada väärtpaberite keskdepositooriumil konto, sealhulgas väärtpaberikonto enne hooldusmeetmete kohaldamist, kui kliendi poolt ega tema nimel ei ole võimalik teha kontol oleva varaga tehinguid kuni § 20 lg 1 punktides 1–3 sätestatud hooldusmeetmete täieliku kohaldamiseni, kusjuures hooldusmeetmete kohaldamine peab toimuma esimesel mõistlikul võimalusel.

Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849¹⁵ (edaspidi *AMLD 4*) I peatüki 1. jaos, FATF-i 2012. aasta soovitus¹⁶ ja 2013. aasta metodoloogia¹⁷ sõnastikus või Euroopa Järelevalveasutuste¹⁸ suunistes ja muudes juhendmaterjalides. Juhatuse puudumisel kohaldatakse juhatusse kohta käivat „kõrgema juhtkonna“ või „filiaali juhi“ suhtes.

- 2.3.2. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmise all on käesoleva juhendi mõistes peetud silmas kõiki tegevusi, mida eeldab FATF liikmesriikidelt ja kohustatud isikutelt ennetavate ehk preventiivsete meetmete kohaldamisel, sh nii korruptsiooni tõkestamist kui ka massihävitusrelvade leviku tõkestamist¹⁹.
- 2.3.3. Käesoleva juhendi kohaldamisel tuleb arvestada kehtivatest õigusaktidest, rahvusvahelisest praktikast ning RahaPTS-iga vahetult seonduvatest õigusaktidest, teistest Finantsinspeksiooni soovituslikest juhenditest ning Euroopa Järelevalveasutuste suunistest ja muudest juhendmaterjalidest²⁰ tulenevaid nõudeid.
- 2.3.4. Õigusaktidest tulenevate imperatiivsete nõuete korral tuleb lähtuda õigusaktides sätestatust. Juhendi vastuolu korral õigusaktidega tuleb lähtuda RahaPTS-i ja sellega vahetult seotud õigusaktide mõttest ning sisust. Ingliskeelsete RahaPTS-iga vahetult seonduvate õigusaktide/allikmaterjalide korral tuleb lähtuda nende originaalsõnastusest ning mõttest.
- 2.3.5. Juhendi täitmisel tuleb lähtuda proportsionaalsuse ja riskipõhise lähenemise põhimõttest (järgnev on mitteamendav loetelu ning on edaspidi nimetatud kokkuvõtvalt kui *riskiisu ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevad riskid*). See tähendab, et kohustatud isik arvestab erinevate nõuete täitmisel enda tegevuse, ärimudeli ja äristrateegiaga kaasnevate rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidega ning sätestatud riskiisuga. Eelnev on üldistatuna arvestamine kohustatud isiku suuruse ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadiga, ulatusega, keerukuse astmega ning:
 - 2.3.5.1. pakutavate toodete ja teenuste ning nende mahtude ja keerukustega kaasnevate riskidega, sh erinevates jurisdiktsioonides;
 - 2.3.5.2. tooteid ja teenuseid tarbivate klientide riskidega ning kliendiportfelli struktuuriga;
 - 2.3.5.3. müügikanalite riskidega, sh edasiandmisest kaasnevate riskidega;
 - 2.3.5.4. geograafilise riskiga, sh kohalolek teistes riikides või distantsilt piiriülestele klientidele teenuse osutamine.

Kohustatud isik paneb eeltoodu järelevalveasutuste, õiguskaitseorganite²¹ ja riigi poolt välja toodud Eestit ohustavate ning Euroopa Liidu asutuste poolt²² tuvastatud Euroopa Liidu riskide konteksti²³,

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/849, 20. mai 2015, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>. (19.11.2018)

¹⁶ The FATF Recommendations (2012). Arvutivõrgus: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html>. (19.11.2018)

¹⁷ The FATF Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems (2013). Arvutivõrgus: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fatf-methodology.html>. (19.11.2018)

¹⁸ Ingl k – ESA ehk Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA), Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA) ja Euroopa Kindlustus- ja Pensionijärelevalve (EIOPA).

¹⁹ Ingl k – *Financing of proliferation*. Täiendavaid selgitusi massihävitusrelvade leviku rahastamise kohta vt FATF-i soovitus 7, kusjuures massihävitusrelvade leviku tõkestamise puhul peetakse eelkõige silmas tuuma-, keemia- või biorelvade või nimetatud relvade valmistamiseks mõeldud muude materjalide valmistamist, omandamist, arendamist, eksportimist, ümberlaadimist, vahendamist, vedamist, ladustamist või kasutamist.

²⁰ Sh üldistest finantsasutuste organisatsiooni ja tegevust puudutavatest juhendmaterjalidest.

²¹ Sh rahapesu andmebüroode.

²² Näiteks nn *Supranational risk assessment* (SNRA).

arvestades seejuures kohustatud isiku suurust kogu turu kontekstis. Kontserni puhul tuleb arvestada ka teises riigis kaasnevate riskidega ning samuti isiku suurusega selles teise riigi finantssektoris. Seejuures, mida suurem on kohustatud isik, mida suuremad riskid kaasnevad tema tegevusega jne, seda tihedamini tuleb käesolevas juhendis kirjeldatud meetmeid võtta või seda ulatuslikumad peavad võetavad meetmed olema.

- 2.3.6. Juhendi kohaldamisel tekkivate rakenduslike ja tõlgenduslike probleemide korral tuleb lähtuda mõistlikkuse põhimõttest, tõlgendades vajadusel erinevaid juhendi punkte koosmõjus ning arvestades käesoleva juhendi eesmärki. Samuti tuleb toimida heas usus ja kooskõlas kohustatud isikult oodatava hoolsusega.
- 2.3.7. Juhendi osas kehtib „täidan või selgitan” põhimõte, mille kohaselt järelevalvesubjekt peab vajadusel suutma põhjendada, miks ta mõnda juhendi punkti ei rakenda või teeb seda osaliselt.
- 2.3.8. Rahapesu ja terrorismi rahastamisele riskide kohaseks tuvastamiseks ja juhtimiseks võib konkreetsetel asjaoludel olla vajalik kohaldada juhendist erinevaid või täiendavaid meetmeid, mistõttu ei saa kohustatud isik põhistada õigusaktide täitmist pelgalt asjaoluga, et isik järgis sõnasõnalt käesolevas juhendis kehtestatud põhimõtteid.
- 2.3.9. Kohustatud isik ei taanda ennast suhtluses kliendiga temale rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist reguleerivate õigusaktide ja juhendi rakendamisega seotud küsimustest ning selgitab vajadusel selliste nõuete vajalikkust avalikes huvides. Kohustatud isik ehitab vajadusel selleks oma klienditeenindamise lahendid üles selliselt, et õigusaktidest ja käesolevast juhendist tulenevad nõuded on võimalikult hästi integreeritud klienditeenindamise lahenditesse, tagades selliselt võimalikult sujuva klienditeenindamise lahendi, samas täites õigusaktidest ja käesolevast juhendist tulenevaid kohustusi.

3. Organisatsiooni ülesehitus ja riskide juhtimine

3.1. Üldpõhimõtetest

- 3.1.1. Kohustatud isiku juhatus on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmise kultuuri kandja, tagades, et kohustatud isiku juhid ja töötajad tegutsevad keskkonnas, kus ollakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuetest ja nendega kaasnevatest kohustustest täielikult teadlikud ning vastavate riskikaalutlustega arvestatakse sobival määral kohustatud isiku otsustusprotsessides.
- 3.1.2. Kohustatud isiku riskijuhtimise lahend peab vastama proportsionaalsuse põhimõttele ehk kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskiisule ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatele riskidele, võimaldades efektiivselt saavutada regulatiivsete nõuete eesmärgi ning eelkõige tõkestada Eesti rahandussüsteemi ja majandusruumi kasutamist rahapesuks ning terrorismi rahastamiseks, tagades seeläbi ettevõtluskeskkonna usaldusväärsuse.
- 3.1.3. Iga RahaPTS-i ja käesoleva juhendi rakendamisega otseselt seotud juht ja töötaja peab omama kutseoskust ehk teadmisi, oskuseid ja kogemusi, mis võimaldab tal igakülgset ja piisava täpsusega täita vastavalt tema ülesande ulatusele õigusaktides ja juhendis sätestatud ning ta peab olema läbinud selleks vastava koolituse või olema muul viisil selleks kohustatud isiku poolt instrueeritud.

²³ Arvestades, et nimetatud riskihinnangud ja dokumendid on pidevas muutumises, ei ole Finantsinspeksioon konkreetsetele dokumentidele käesolevas juhendis viidanud. Küll juhib tähelepanu, et nimetatud hinnangud ja dokumendid võivad sisalduda juhendites, aastaraamatutes jms dokumentides.

3.2. Riskiisu määratlemine

- 3.2.1. Kohustatud isik koostab ja uuendab regulaarselt riskiisu²⁴ dokumenti. Riskiisu dokumendis käsitletakse riskide tasemeid ja tüüpe, mis on seotud eelkõige tavapärasemast kõrgema ohuga, et klient võib teostada tavapärasest tegevusest hõlbivaid tehinguid²⁵, sh ebaharilikke ja mõistlikule majanduslikule tegevusele mitte viitavaid tehinguid ja toiminguid. Selline hinnang hõlbivusele tugineb kohustatud isiku kohasel kutseoskusel.
- 3.2.2. Riskiisu dokumendis määratletakse riskide taseme ja riskide tüüpide kogum, mida kohustatud isik on valmis oma majandustegevuse ja strateegiliste eesmärkide elluviimise nimel (kooskõlas oma äriplaaniga) võtma ning mida kohustatud isik on võimeline kapitali, riskijuhtimise ja -kontrolli võimet ning regulatiivseid piiranguid arvestades võtma.
- 3.2.3. Riskiisu uuendamise regulaarsuse üle otsustamisel arvestatakse kohustatud isiku suurust ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadi, ulatust, keerukuse astet, sh kohustatud isiku tegevusega kaasnevaid riske. Riskiisu tuleb üle vaadata muu hulgas, kui kohustatud isik tuvastab riskihinnangu läbiviimisel enda tegevuses muutunud või täiendavaid riske, samuti, kui kohustatud isiku organisatsiooniline lahend ei ole või ei pruugi enam olla võimeline kaasnevaid riske kohaselt maandama (ühe või mitme (võtme)isiku töölt lahkumine, organisatsiooni ümberstruktureerimine, teenuste struktuuri ja mahu muutused vms).
- 3.2.4. Riskiisu dokumendi sisu ning selle põhjalikkus sõltub kohustatud isiku suurusest ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadist, ulatusest, keerukuse astmest, sh kohustatud isiku tegevusega kaasnevatest riskidest, samuti soovitud riskide taseme suurusest ning sellega kaasnevate riskide võimalikust ohust kohustatud isiku tegevusele, arvestades seejuures nii järelevalveasutuste, õiguskaitseorganite kui ka Eesti riigi ning Euroopa Liidu riski- ja ohuhinnangutega.
- 3.2.5. Riskiisu dokument peab võtma arvesse kohustatud isiku riskihinnangus toodud eelkõige tavapärasemast kõrgemaid riske ning mõõdikuid. See tähendab (i) erinevate äriiliinide või äriüksuste ja/või (ii) teineteisest täielikult eristuvate toodete või teenuste²⁶ puhul riskiisu määratlust kõikide asjasse puutuvate äriiliinide, äriüksuste ja/või toodete ning teenuste gruppide kaupa.
- 3.2.6. Riskiisu dokument peab sisaldama vähemalt järgnevat:
- 3.2.6.1. Kohustatud isik määratleb kvalitatiivsel ja kvantitatiivsel tasemel (mõõdetavad) riskid, sh tooted, teenused, kliendid, müügikanalid, geograafilised riskid, mida kohustatud isik on valmis oma äritegevuses võtma või mida ta soovib vältida. Muu hulgas määratletakse, kas ja millises ulatuses kavatakse ärisuhteid luua Euroopa Majanduspiirkonna välisest riigist pärit isikutega või e-residentidega ning milliseid teenuseid, milliste müügikanalite kaudu, ollakse neile valmis osutama.
- 3.2.6.2. Samuti määratleb kvalitatiivsel ja kvantitatiivsel tasemel (mõõdetavad) kompensatsioonimehhanismid võetavate riskide maandamiseks. Kompensatsioonimehhanismide puhul võetakse arvesse maksimaalset lubatavat riskide kogumit, mitte riske, mida kohustatud isik konkreetsel ajahetkel realselt võtab, v.a käesoleva

²⁴ Erialakirjanduses peetakse riskiisu ja riskitaluvust nii sünonüümideks kui ka erinevat sisu omavateks mõisteteks. Käesoleva juhendi kontekstis on riskitaluvus üks osa riskiisust.

²⁵ Hõlbivateks on muu hulgas klient, toode ja teenus vms asjaolu, kus või mis kohustatud isiku hinnangul nõuab rahapesu ja terrorismi rahastamise riski juhtimiseks tihedamaid toiminguid ja mis ei piirdu pelgalt ärisuhte loomisel andmete kogumisega ning andmete aeg-ajalt uuendamisega. Mitte hõlbivaks olukorraks võib olla näiteks Eesti riigi resident, kes oma tavapärase ja igapäevase käitumise käigus võtab laenu, hoiustab rahalisi vahendeid või kasutab hoiustatud vahendeid igapäevasteks tarbetegevusteks.

²⁶ Tooted ja teenused puhul käesoleva punkti mõttes üldistatult on käesoleva juhendi punktis 2.2.1 nimetatud isikute poolt pakutavad teenused. Nn pangateenuste puhul tuleb eraldi arvelduskonto avamise puhul arvestada (nii tähtajalise kui ka nõudmiseni) hoiustamisega ja eraldiseisvalt makseteenuse osutamisega kaasnevat.

juhendi punktis 3.4.3.3 sätestatud juhul. Kompensatsioonimehhanismideks on eelkõige vastava organisatsioonilise lahendi loomine võetavate riskide maandamiseks, kuid muu hulgas ka kapitali või muude likviidsete vahendite abil rakendatavad meetmed jms.

3.2.6.3. Riskijuhtimise meetmed, mille abil tuvastatakse riskiisu dokumendis toodud kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete mõõdikute ületamised või tegevused, mis ei ole riskiisu dokumendiga kooskõlas (riskiisust kinnipidamine), samuti olukorrad, kus kompensatsioonimehhanismid ei vasta riskiisule (kohustatud isik ei talu enam võetud või tulevikus võetavaid riske), ning meetmed sellistele asjaoludele reageerimiseks.

3.2.7. Olukordades, kus kohustatud isik on emattevõttena osa suuremast finantsteenuste osutamise kontsernist, peab riskiisu dokument, sh kvalitatiivsed ja kvantitatiivsel tasemel (mõõdetavad) riskid ning kompensatsioonimehhanismid, kajastama kogu kontserniga²⁷ kaasnevaid asjaolusid. Ja vastupidi, kui kohustatud isik on tütarettevõttena osa kontsernist, peab riskiisu dokument arvestama ka kontserni vastavate dokumentidega, kui need on olemas.

3.2.8. Riskiisu määratluse dokumendi kehtestab ja kinnitab kirjalikus vormis enda otsusega kohustatud isiku juhatus.

3.3. Riskihinnang

3.3.1. Kohustatud isik koostab ja uuendab regulaarselt riskihinnangut, et tuvastada, hinnata ning analüüsida tema tegevusega kaasnevaid rahapesu ja eraldi terrorismi rahastamise riske (oluline on nende kahe riski eristamine ja nende selge eraldi hindamine). See tähendab, et kohustatud isik peab tuvastama ja selgelt defineerima, milliseid tooteid ja teenuseid kasutades ning mil viisil on võimalik teda ära kasutada rahapesuks või terrorismi rahastamiseks (st milline on risk/oht). See hõlmab ka strateegilisi analüüse, saamaks aru, millised on organisatsiooni kitsaskohad (st milline on haavatavus)²⁸.

3.3.2. Riskihinnangu sisu ning selle põhjalikkus sõltub kohustatud isiku suurusest ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadist, ulatusest, keerukuse astmest ning kohustatud isiku tegevusega kaasnevatest riskidest, samuti soovitud riskide (riskiisu) suurusest ning sellega kaasnevate ohtude võimalikust mõjust kohustatud isiku tegevusele, arvestades seejuures nii järelevalveasutuste, õiguskaitseorganite kui ka Eesti riigi ning Euroopa Liidu riski- ja ohuhinnangutega.

3.3.3. Riskihinnangu uuendamise regulaarsuse üle otsustamisel arvestatakse kohustatud isiku suurust ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadi, ulatust, keerukuse astet, sh riskiisu ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevaid riske. Muu hulgas tuleb riskihinnang üle vaadata, kui kohustatud isik otsustab muuta osutatavaid teenuseid ja pakutavaid tooteid, kasutada uusi või uuendatud müügikanaleid, pakkuda tooteid või teenuseid uutele turgudele või geograafilistes asukohtades või muuta oma riskiisu rohkemate riskide võtmiseks.

3.3.4. Riskihinnangu dokument peab sisaldama vähemalt järgnevat:

3.3.4.1. Esmalt tuvastab kohustatud isik oma tegevusega kaasnevad riskid/ohud, samuti lähitulevikus tekkida võivad, st ettenähtavad riskid/ohud, ning hindab ja analüüsib nende suurust ning mõju. Riskid/ohud tuvastatakse ja hinnatakse konkreetset riskihinnangu läbiviimise hetke seisuga ning eraldi arvestades olukorda, kui kohustatud isik peaks võtma riske riskiisuga maksimaalselt lubatavas ulatuses. Kohustatud isik tuvastab, hindab ja analüüsib vähemalt järgmiseid riske:

²⁷ Kontsern käesoleva punkti mõttes on piiratud vaid finantsteenuseid osutavate ettevõtetega.

²⁸ Näiteks, kust ja kuidas tulevad kliendid, samuti kust ja kuidas on tulnud kliendid, kellega on ärisuhted erakorraliselt (käesoleva juhendi punkti 6.3 mõttes) üles öeldud või kellega on ärisuhte loomisest keeldutud, sest klient ei esita hoolsusmeetmeteks andmeid või esineb rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus (käesoleva juhendi punkti 6.1 mõttes) jne.

- i. klientidega seonduv risk;
 - ii. toodete, teenuste või tehingutega, sh uute ja/või tulevikus pakutavate toodete, teenuste või tehingutega²⁹, seonduv risk;
 - iii. kohustatud isiku ja klientide vaheliste suhtlus- või vahenduskanalitega³⁰ või toodete, teenuste või tehingute edastamis- ja müügikanalitega, sh selliste uute ja/või tulevikus pakutavate kanalitega³¹, seonduv risk;
 - iv. riikide või geograafiliste piirkondade või jurisdiktsioonidega seonduv risk.
- 3.3.4.2. Seejärel määratleb kohustatud isik riskijuhtimise mudeli (kompensatsioonimehhanismid) tema tegevusega kaasnevate riskide/ohtude maandamiseks ning selgitab välja jääkriski ja selle suuruse ning mõju, mis kohustatud isikule pärast kompensatsioonimehhanismide rakendamist avaldub. Kompensatsioonimehhanismide puhul võetakse arvesse tegevusega kaasnevat maksimaalse riski/ohu suurust, st olukorda, kus kohustatud isik peaks võtma riske riskiisuga maksimaalselt lubatavas ulatuses, v.a käesoleva juhendi punktis 3.4.3.3 sätestatud juhul. Kompensatsioonimehhanismideks on eelkõige vastava organisatsioonilise lahendi loomine võetavate riskide maandamiseks, kuid muu hulgas ka kapitali või muude likviidsete vahendite abil rakendatavad meetmed jms.
- 3.3.5. Riskihinnangu alusel määrab kohustatud isik ka olukorrad ja tingimused, millal kohustatud isik võib majandustegevuses kohaldada tugevdatud või lihtsustatud hoolsusmeetmeid ning milles seisneb tugevdatud või lihtsustatud hoolsusmeetmete sisu ja olemus.
- 3.3.6. Olukordades, kus kohustatud isik on nn ematettevõttena osa suuremast finantsteenuste osutamise kontsernist, peab riskihinnangu dokument, sh kohustatud isiku tegevust mõjutavad riskid/ohud ning kompensatsioonimehhanismid, kajastama kogu kontserniga³² (sh olemasolul filiaali(de)ga) kaasnevaid asjaolusid. Ja vastupidi, kui kohustatud isik on nn tütarettevõttena osa kontsernist, peab riskihinnangu dokument arvestama ka kontserni vastavate dokumentidega.
- 3.3.7. Juhul, kui kohustatud isikul puuduvad kontserniettevõtted teistes riikides, kuid kohustatud isik on riskiisu dokumendis või muul viisil seadnud eesmärgiks teatud riikidest või piirkondadest pärit³³ kliente teenindada (sh piiriülese teenuse osutamine ning kontsentreerumine teatud kliendigruppide teenindamisele³⁴), peab riskihinnangu dokument kajastama ka nende riikide või territooriumidega kaasnevaid punktis 3.3.4.1 nimetatud riske.
- 3.3.8. Riskihinnangu dokumendis määratletakse riskijuhtimise meetmed, mille abil tuvastatakse mõistliku aja jooksul olulised muutused kohustatud isiku tegevusega kaasnevates riskides.
- 3.3.9. Riskihinnangu dokumendi kehtestab ja kinnitab kirjalikus vormis enda otsusega kohustatud isiku juhatus.

²⁹ Uute ja/või tulevikus pakutavate toodete, teenuste või tehingutega kaasnevat rahapesu ja terrorismi rahastamise riski võib hinnata ühe osana nn tootejuhtimise riskihinnangust (ingl k – *product governance*).

³⁰ Arvesse tuleb võtta nii infotehnoloogilisi kui ka füüsilist kontakti nõudvaid kanaleid.

³¹ Uute ja/või tulevikus pakutavate suhtlus- või vahenduskanalitega või toodete, teenuste või tehingute edastamiskanalitega kaasnevat rahapesu ja terrorismi rahastamise riski tuleb hinnata ühe osana nn tootejuhtimise riskihinnangust (ingl k – *product governance*).

³² Kontsern käesoleva punkti mõttes on piiratud vaid finantsteenuseid osutavate ettevõtetega.

³³ Termin „pärit“ käesoleva punkti tähenduses on olukord, kus isikul on nimetatud riigi või territooriumi kodakondsus või tema elu- või asukoht on nimetatud riigis või territooriumil.

³⁴ Näiteks teenuste ja toodete suunamine klientidele, kes on pärit endistest Nõukogude Liidu riikidest. Seejuures antud joonealuse märkuse mõttes tähendab pärit kohustatud isiku enda valitud seost, sh näiteks kliendi sünnikohta, elu- või tegevuskohta, harilikku viibimiskohta, juhatuse liikme(te) või tegelike kasusaaja(te)ga seotud kohta jne.

3.4. Juhatus³⁵ tegevus

- 3.4.1. Kohustatud isiku juhid on kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes kohustatud isiku ja tema klientide huvidest, samuti, et Eesti rahandussüsteemi ja majandusruumi ei kasutataks rahapesuks ning terrorismi rahastamiseks.
- 3.4.2. Kohustatud isiku juhatus on kohustatud kindlaks määrama kohustatud isiku riskiisu. Selleks kohustatud isiku juhatus muu hulgas:
- 3.4.2.1. võtab arvesse käesoleva juhendi punktis 3.2 toodut ning tagab riskiisu ja riskihinnangu dokumendi koostamise ning nende regulaarse ülevaatamise eest;
 - 3.4.2.2. tagab riskijuhtimise meetmed riskiisu dokumendi kinnipidamise hindamiseks ning mõistliku aja jooksul kaasnevate riskide muutuste tuvastamiseks. Kohustatud isiku juhatus või juhatuse tasandil määratud vastutav(ad) isik(ud) võtavad koheselt meetmed kõrvalekalde esinemisel ning muudavad vastavalt organisatsioonilist lahendit ja vajadusel peatavad organisatsioonilise lahendi muutmiseni osaliselt või täielikult teenuste osutamise vastavas osas.
- 3.4.3. Kohustatud isiku juhatus on kohustatud kehtestama ja regulaarselt üle vaatama rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riskide võtmise, juhtimise, jälgimise ning maandamise põhimõtted ja protseduurid, mis hõlmavad nii olemasolevaid kui ka potentsiaalseid riske. Samuti peab kohustatud isiku juhatus pidevalt kindlaks määrama ja hindama kõiki tegevusega kaasnevaid rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ning tagama nende suuruse jälgimise ning kontrollimise, tagades seejuures ka riskide juhtimiseks piisavate töötajate ja muude kompensatsioonimehhanismide olemasolu. Selleks kohustatud isiku juhatus muu hulgas:
- 3.4.3.1. on pidevalt kursis riskide/ohtudega, millega kohustatud isik majandustegevuse käigus kokku puutub. Selleks saab kohustatud isiku juhatus perioodiliselt ülevaateid kaasnevatest riskidest ja organisatsiooni vastupanuvõimest ning koolitab ennast (või minimaalselt vastutavat juhatuse liiget), et saada ülevaade uutest rahapesu ja terrorismi rahastamise trendidest, uuenenud seadusandlusest või rahvusvahelisest praktikast või Finantsinspektsiooni juhenditest jms dokumentidest;
 - 3.4.3.2. kehtestab RahaPTS-i ja sellega vahetult seotud õigustloovate aktide ning käesolevas juhendis toodud põhimõtete täitmiseks protseduureeglid (edaspidi ka kui *sise-eeskirjad* või *siseprotseduurid*) ning tagab, et RahaPTS-i ja käesoleva juhendi nõuete täitmiseks otseselt seotud töötajad tegutsevad tingimustes, kus ollakse RahaPTS-i ja käesoleva juhendi nõuetest täielikult teadlikud;
 - 3.4.3.3. loob organisatsioonilise lahendi (sh vastava IT-võimekusega) ja kaasab piisavas koguses inimressurssi, et see oleks vastavuses maksimaalselt lubatava riskiisuga ning võimeline selle maksimaalse riskiisuga kaasnevatele riskidele/ohtudele vastu seisma ja neid maandama. Kohustatud isik võib otsustada maksimaalselt lubatavate riskide katteks võetavate kompensatsioonimehhanismide kindlakstegemiseks teha stressiteste. Juhul, kui kohustatud isiku juhatus ei ole valmis looma organisatsioonilist lahendit, mis vastab maksimaalselt lubatavale riskiisu suurusele ning sellega kaasnevatele riskidele/ohtudele, peab kohustatud isiku juhatus looma organisatsioonilise lahendi ja kaasama piisavas koguses inimressurssi, mis vastab igal ajahetkel võetavate riskide suurusele. Sellisel juhul loob kohustatud isiku juhatus ka lahendi, mis lühikeste ajavahemike tagant hindab kaasnevate riskide suurust ja hindab organisatsioonilise lahendi piisavust võetavatele riskidele ning vastuolu korral reageerib

³⁵ Olukorras, kus kohustatud isikul puudub juhatus tuleb käesoleva juhendi kontekstis lugeda „juhatus“ asemel „kõrgem juhtkond“ või „filiaali juht“.

koheselt vastava organisatsiooni täiendamise ja otsustab vajadusel vastava lahendi loomiseni täiendavaid riske mitte võtta ja/või olemasolevaid riske vähendada;

- 3.4.3.4. tagab lisaks organisatsioonilise lahendi loomisele ja piisava inimressurssi eraldamisele, et tagatud oleks funktsioonide lahusus erinevate kaitseliinide vahel ja huvide konfliktide maandamine. See kohustus eeldab muu hulgas regulaarset³⁶ hindamist, kas juhtide ja töötajate tasustamise alused, sh majanduslikud huvid kolmandate isikute suhtes³⁷, innustaks neid loobuma või tegema järeleandmisi õigusaktides ja juhendis sätestatu täitmisel.³⁸ Juhatus tagab eelnimetatud põhimõtete järgimise või järgimata jätmise tuvastamise, hindamise, juhtimise ja maandamise lahendi;
- 3.4.3.5. tagab, et tema poolt määratud isik(ud) tagab(vad) hoolsusmeetmete täitmise, lähtuvalt õigusaktides toodust kui ka käesolevas juhendis toodud soovitudest ning arvestama, et rakendatavad meetmed oleksid asjakohased, vastaksid teenusepakkuja tegevusprofiilile ning oleksid kooskõlas kliendi, tehingu iseloomu, suuruse ja ulatuse ning kaasnevate rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega.
- 3.4.4. Kohustatud isiku juhatus peab korraldama sisekontrolli süsteemi tõhusa toimimise ja tagama kontrolli selle üle, et kohustatud isiku, selle juhtide ning töötajate tegevus oleks kooskõlas õigusaktidega ning juhtimisorganite poolt kinnitatud dokumentidega ja heade tavadega. Seejuures hindab kohustatud isiku juhatus regulaarselt RahaPTS-i ja käesoleva juhendi täitmiseks rakendatavate siseprotseduuride tõhusust ja tagab sisekontrolli nende täitmise üle.
- 3.4.5. Kohustatud isik määrab isiku(d), kes juhatuse³⁹ tasandil vastutab(vad) RahaPTS-is sätestatud kohustuste täitmise eest. Seejuures:
- 3.4.5.1. nimetatud isiku pädevus ja vastutus peab nähtuma ning tulenema läbipaistvalt ja üheselt mõistetavalt juhatuse liikmete ülesandeid reguleerivast ühingusisest dokumentatsioonist (näiteks juhatuse reglement, juhatuse liikmete ametijuhendid, teenistuslepingud vms);
- 3.4.5.2. vastutavaks juhatuse liikmeks võib valida või määrata vaid isiku, kellel on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisest ajakohased teadmised, oskused, kogemused, haridus ja kutsealane sobivus ning laitmatu ärimaine. Vastutav juhatuse liige on pidevalt teadlik riskidest, mis kohustatud isikut mõjutavad, ning organisatsioonilisest lahendist, mis konkreetseid riske on võimeline maandama. Juht peab oma tegevuses üles näitama piisavat asjatundlikkust, ausust, täpsust ja hoolikust, et tagada rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmine.
- 3.4.6. Kohustatud isiku juhatus protokollib otsustusprotsessi, millega ta täidab käesolevas alapeatükis (käesoleva juhendi punktis 3.4) toodud kohustuste võtmisel rakendatavaid meetmeid täitmiseks võetud meetmeid ning muud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks võetavad meetmed.

3.5. Organisatsiooni ülesehitamine nn kolme kaitseliini põhimõttel

3.5.1. Üldpõhimõtetest

- 3.5.1.1. Kohustatud isiku organisatsiooniline ülesehitus riskijuhtimise maatriksi mõttes peab vastama tema suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadi, ulatuse, keerukus, sh riskiisule ja

³⁶ Regulaarne on vähemalt üks kord aastas.

³⁷ Nendeks kolmandateks isikutes võivad olla muu hulgas perekonnaliikmed, samuti kohustatud isiku teenuseid tarbivad isikud ning nii isiklikul kui ka tööalasel alusel tekkinud suhted kolmandate isikutega.

³⁸ Vt selle kohustuse osas ka Euroopa Pangandusjärelevalve suunis sisejuhtimise kohta ning eelkõige lõigud 103 kuni 116, mis on käesoleva juhendi kontekstis relevantssed kõikidele kohustatud isikutele. Arvutivõrgus:

https://www.fi.ee/public/pp_nr_08_Guidelines_on_Internal_Governance_EBA-GL-2017-11_ET.pdf. (19.11.2018)

³⁹ Filiaalide puhul on käesoleva juhendi kontekstis peetud silmas vastavalt „kõrgemat juhtkonda“ või filiaali juhti.

kaasnevatele riskidele, ja peab olema üles ehitatud nn kolme kaitseliini põhimõttel. Kohustatud isiku organisatsiooniline struktuur vastab täielikule arusaamale avalduvatest riskidest ning nende juhtimisest. Riskijuhtimise on terviklik ja kogu kohustatud isiku tegevust hõlmav.

- 3.5.1.2. Riskijuhtimise maatriksi väljatöötamisel arvestab kohustatud isik funktsioonide lahususe ja huvide konflikti vältimise põhimõtetega. Huvide konflikti tuvastamiseks ja maandamiseks kohustatud isik:
- i. kehtestab huvide konflikti maandamise ja vältimise korra, milles sätestatakse õiguslikud, tehnilised ja organisatsioonilised meetmed, arvestades kohustatud isiku tegevuse ja osutatavate teenuste laadi, ulatust, keerukuse astet, sh riskiisu ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevaid riske. See hõlmab töötajate (sh käsundus või muudes õiguslikes suhetes olevate isikute) ja juhtide tasustamise põhimõtteid;
 - ii. väldib olukordi, mille puhul omanike, juhtide ning töötajate (sh käsundus või muudes õiguslikes suhetes olevate isikute) ja klientide isiklikud (muu hulgas majanduslikud) huvid on vastuolus kohustatud isiku enda huvidega, mis hõlmab eelkõige huvi täita seadusandlusest ning muudest juhenditest, sh käesolevas juhendist, tulenevaid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõudeid;
 - iii. küsib oma töötajatelt⁴⁰ (sh käsundus või muudes õiguslikes suhetes olevatelt isikutelt⁴¹) ning juhtidelt⁴² andmeid majanduslike huvide kohta rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise perspektiivist ning hindab selles esitatud andmeid huvide konflikti perspektiivist. Kohustatud isik uuendab regulaarselt neid majanduslike huvide deklaratsioone;
 - iv. tuvastab ja analüüsib, kas kliente kohustatud isikuni juhatavad isikud (ehk nn agendid, edasimüüjad vms) omavad kliendi suhtes huvisid (näiteks osutavad neile õigusteenust, raamatupidamisteenust, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenust), mistõttu esineb kliendi kohustatud isikuni juhataval isikul huvide konflikt kohustatud isiku ja kliendi vahel. Sellise huvide konflikti korral, mille juhtimist tuleb kohustatud isikult eeldada, võtab kohustatud isik meetmeid sellise huvide konflikti maandamiseks, mis teatud juhtudel seisneb selle vältimises. Igal juhul on kohustatud isik valmis Finantsinspeksioonile võetud meetmeid põhjendama ning huvide konflikti sisu ja suurust selgitama. Tegevuse edasiandmise või tuginemise korral kohaldub ka vastavalt käesoleva juhendi punkt 4.8.1 või punkt 4.8.2.
- 3.5.1.3. Kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskiisule ja kaasnevatele riskidele, peab vastama ka kompensatsioonimehhanismide maht ja ulatus, st IT-lahendite kasutamise vajalikkus ja ulatus ning täidetud töökohtade maht erinevates kaitseliinides.
- 3.5.1.4. Kohustatud isiku organisatsiooniline struktuur peab olema õigustatud ja efektiivne ega tohi olla põhjendamatult või ebasobivalt keeruline ja läbipaistmatu. Kohustatud isik mõistab erinevate üksuste eesmärgi ja tegevusi ning nende vahelisi seoseid ja suhteid.
- 3.5.1.5. Tagatud peavad olema aruandlus- ja alluvusahelad selliselt, et kõik töötajad teavad enda kohta organisatsioonilises struktuuris ning teaksid enda tööülesandeid.

⁴⁰ Nendeks töötajateks on muu hulgas isikud, kes puutuvad tavapärasemast kõrgema riskiga klientidega kokku, kellel on tavapärasemast kõrgema riskiga kliendisuhete osas või sellega seonduvates asjaoludes otsustusõigus. Samuti muud isikud, kes kliendiga seotud riskiastmest olenemata tegelevad kliendisuhetest tekkivate riskide juhtimisega rahapesu tõkestamise mõttes.

⁴¹ Kliendiga seotud riskitasemest olenemata.

⁴² *Ibid.*

- 3.5.1.6. Kohustatud isiku töötajad on kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes kohustatud isiku huvidest ja eesmärkidest, samuti, et Eesti rahandussüsteemi ja majandusruumi ei kasutataks rahapesuks ning terrorismi rahastamiseks. Kohustatud isikutel peavad olema paika pandud meetmed, kuidas hinnatakse töötajate sobivust enne nende tööle asumist.
- 3.5.1.7. Riskijuhtimise funktsiooni edasiandmisel (*outsourcing*) kohaldatakse käesoleva juhendi punktis 4.8.1 toodud põhimõtteid asjakohaste erisustega ning Finantsinspeksiooni soovituslikus juhendis „Nõuded finantsjärelevalve subjekti poolt tegevuse edasiandmisele (*outsourcing*)“ ja RahaPTS §-s 24 sätestatut.

3.5.2. I kaitseliin

- 3.5.2.1. I kaitseliin on riskijuhtimise süsteemi osa, mis on seotud nende struktuuriüksustega, kelle tegevusega riskid kaasnevad ja kes neid riske, nende spetsiifikat ja ulatust tuvastama ning hindama peab ning kes neid riske oma tavapärase tegevusega – eelkõige hoolsusmeetmete kohaldamisega – juhib. Seejuures kuuluvad I kaitseliinile kohustatud isiku tegevuse ja teenuse osutamisega kaasnevad riskid, nad on nende riskide haldajad (omanikud) ja vastutavad nende eest. Seega on hoolsusmeetmete kohaldamine ärisuhete loomisel (käesoleva juhendi punkti 4.3 mõttes) ja ärisuhete tavapärasel jälgimisel (käesoleva juhendi punkti 4.4 mõttes) I kaitseliini funktsioon.
- 3.5.2.2. I kaitseliini ülesandeks on omada head teadmist kliendist, tema tegevuse ja äritegevuse spetsiifikast. Selliselt peavad I kaitseliini töötajad olema kursis või ennast kurssi viima klientide erinevate äritegevuste spetsiifikaga ja nendega seotud riskidega⁴³, kui kohustatud isik on otsustanud teenust sellistele klientidele osutada. Eesmärgiks on tuvastada kliendi tegevuses kahtlastele või ebaharilikele tehingutele või mõistlikule majanduslikule eesmärgile mittevastavad või sellistele asjaoludele viitavad tehingud, et need edasiseks analüüsiks suunata II kaitseliinile.
- 3.5.2.3. Kohustatud isiku juhatus hindab organisatsioonilise lahendi ülesehitamisel, millistel juhtudel ja olukordades on vajalik I kaitseliini töösse riskide kohaseks juhtimiseks kaasata IT-süsteeme või inimressurssi (näiteks kõrgema riskiga klientide ja/või suure väärtusega tehinguid teostatava kliendi teenindamisel nn personaalsete kliendihaldurite kaasamine, et pöörata klientidele kohast pidevat ja tugevdatud tähelepanu). Igall juhul peab olema täidetud käesoleva juhendi punktis 3.5.2.1, 3.5.2.2 jms toodud põhimõtte ehk kohustatud isik omab piisavat teadmist kliendist ja tema tegevusest, et tuvastada kahtlaseid ja ebaharilikke tehinguid.
- 3.5.2.4. I kaitseliini ülesandeks on kahtluse korral suunata tuvastatud riskid, sh nn ohumärgid (punased lipud) kahtlaste ja ebaharilike tehingute näol, riskijuhtimise II kaitseliinile ja vajadusel otse kohustatud isiku juhatusele. Selliselt ja funktsioonide lahususe põhimõttest tulenevalt ei tegele I kaitseliin riskide erakorralise juhtimisega ehk eelkõige nn kahtlaste ja ebaharilike tehingute analüüsiga. I kaitseliin edastab kahtlased või ebaharilikud, sh mõistlikule majandustegevusele mitteviitavad, asjaolud ja tehingud II kaitseliinile riskide juhtimiseks ning edasiste otsuste võtmiseks.

3.5.3. II kaitseliin, sh kontaktisiku funktsioon

- 3.5.3.1. Kohustatud isiku II kaitseliin koosneb riskijuhtimise ja vastavuskontrolli funktsioonist. Neid funktsioone võib teostada ka sama isik või struktuuriüksus olenevalt kohustatud isiku suuruselt ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadist, ulatusest, keerukuse astmest, sh riskiisust ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatest riskidest.

⁴³ Kliendid, teenused ja tooted, müügikanalid ning geograafilised riskid.

- 3.5.3.2. Vastavuskontrolli funktsiooni eesmärk on tagada kohustatud isiku vastavus kehtivatele õigusaktidele, juhenditele jms dokumentidele ning hinnata õigusliku või regulatiivkeskkonna mis tahes muudatuste võimalikku mõju kohustatud isiku tegevusele ja vastavuskontrolli raamistikule.
- 3.5.3.3. Vastavuskontrolli ülesandeks on aidata I kaitseliinil kui riski omajatel defineerida kohad, kus riskid esinevad (näiteks kahtlaste ja ebaharilike tehingute analüüs, milleks vastavuskontrolli töötajatel on vastavad kutseoskused, isikuomadused jne), ja aidata I kaitseliinil efektiivselt neid riske juhtida. II kaitseliin ei tegele riskide võtmisega.
- 3.5.3.4. Riskijuhtimise funktsiooni kaudu rakendatakse riskipoliitikat ja kontrollitakse riskijuhtimise raamistikku. Riskijuhtimise funktsiooni täitja tagab kõigi riskide tuvastamise, hindamise, mõõtmise, jälgimise ja juhtimise ning teavitab neist kohustatud isiku asjakohaseid üksuseid. Riskijuhtimise funktsiooni täitja rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise mõttes täidab eelkõige käesoleva juhendi punktides 3.2.6.3 (riskisust kinnipidamise ja riskitaluvuse kontrolli), 3.3.8 (riskide muutumise tuvastamise), 3.4.3.1 (kaasnevate riskide ülevaade) jne toodud ülesandeid.
- 3.5.3.5. Vastavuskontrolli osana või selle kõrval II kaitseliini osana tegutseb tavapäraselt ka rahapesu andmebüroo kontaktsik. Seejuures:
- kontaktsiku ülesandeid võib täita üks või mitu töötajat ja/või vastavate ülesannetega struktuuriüksus. Juhul, kui kontaktsiku ülesandeid täidab struktuuriüksus, vastutab nimetatud ülesannete täitmise eest vastava struktuuriüksuse juht;
 - kontaktsikuks võib kohustatud isiku juhatus määrata üksnes isiku, kellel on ülesannete täitmiseks vajalik haridus, kutsealane sobivus, vajalikud võimed, isikuomadused ja kogemused ning laitmatu ameti- ja ärialane reputatsioon ning maine. Vajalike võimete oskuste ja kogemuse hindamisel lähtutakse isiku funktsioonist ja rollist struktuuris, näiteks II kaitseliini osana otseselt kahtlaste ja ebaharilike tehingute tuvastamisega tegelevad töötajad peavad olema omandanud majandus-, õigus- või ärialast haridust või läbinud vastavaid täiendkoolitusi vmt, mis aitaksid kaasa oskuste arendusele, mis on otseselt vajalikud mõistmaks keerukaid, suure väärtusega ja ebatavalisi tehinguid, millel ei ole mõistlikku majanduslikku eesmärki. Kontaktsik peab selleks saama pidevaid koolitusi;
 - kontaktsiku paiknemine kohustatud isiku organisatsiooni struktuuris peab olema kohane õigusaktidest tulenevate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmiseks. Samas tuleb kontaktsiku institutsiooni loomisel tagada tema alluvus vahetult kohustatud isiku juhatusel ja tema võimalikult suur sõltumatus⁴⁴ äriprotsessidest;
 - kontaktsikul peab olema vajalik pädevus, vahendid ja juurdepääs asjakohasele teabele kõigis kohustatud isiku struktuuriüksustes. See tähendab eelkõige juurdepääsu ärisuhete loomise aluseks või eelduseks olevale informatsioonile, sh kliendi isikut ja tema majandustegevust kajastavale informatsioonile, andmetele või dokumentidele. Samuti tagab juhatus kontaktsikule õiguse vajadusel osaleda juhatuse koosolekul, kui kontaktsik peab seda oma ülesannete täitmisest tulenevalt vajalikuks;

⁴⁴ Kontaktsiku sõltumatus äriprotsessidest ei tähenda, et viimane ei võiks tegeleda kaastöötajate nõustamisega või koolitamisega, mille eesmärk on tagada juhtide ja töötajate tegevuse vastavus RahaPTS-i ja käesoleva juhendi nõuete täitmisega.

v. kontaktisik:

- korraldab kohustatud isiku tegevuses ilmnevate ebatavaliste või rahapesu kahtlusega tehingute või asjaolude või terrorismi rahastamisele viitava teabe kogumist ja analüüsimist. Selleks muu hulgas säilitab ta kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kõik töötajatelt laekunud teated kahtlaste ja ebaharilike tehingute kohta, samuti nende teadete analüüsimiseks kogutud informatsiooni ja muud seonduvad dokumendid;
- edastab teavet rahapesu andmebüroole rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral. See hõlmab ka kohustust säilitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis⁴⁵ rahapesu andmebüroole edastatavad teated, koos teate edastamise aja ja edastanud töötaja andmetega;
- teeb juhatusele kirjalikke ülevaateid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmise kohta. Ülevaade võib olla eraldiseisev ehk vaid kontaktisiku funktsiooni rolle kajastav või osa üldisest II kaitseliini ülevaatest koos vastavuskontrolli (ja riskijuhtimise) funktsiooniga, vastates eraldi või koos teiste funktsioonidega käesoleva juhendi punktis 3.5.3.7 toodud nõuetele ja regulaarsusele;
- täidab muid ülesandeid, mis on vahetult seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega ja mis ei ole pandud vastavuskontrolli või riskijuhtimise ülesanneteks;

vi. kontaktisiku määramine kooskõlastatakse rahapesu andmebürooga;

vii. kontaktisiku kontaktandmed teatatakse Finantsinspeksioonile ja rahapesu andmebüroole. Kohustatud isik teavitab Finantsinspeksiooni mõistliku aja jooksul uue kontaktisiku määramisest või kontaktandmete muutumisest.

3.5.3.6. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud vastavuskontrolli ja riskikontrolli töötajad (kui nad ei ole osaks rahapesu andmebüroo kontaktisiku funktsioonist) peavad samuti vastama samadele rahapesu andmebüroo kontaktisikule esitatavatele nõuetele, mis on sätestatud käesoleva juhendi punkti 3.5.3.5 alapunktis 2.

3.5.3.7. II kaitseliin peab tegema kohustatud isiku juhatusele perioodiliselt kirjalikke ülevaateid. Ülevaated võivad olla jaotatud vastavuskontrolli funktsiooni, kontaktisiku funktsiooni ja riskikontrolli funktsiooni täitjate vahel, kuid need võivad olla esitatud ka ühe ülevaatenähtena. Ülevaadete perioodilisus sõltub kohustatud isiku suurusest ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadist, ulatusest, keerukuse astmest, sh riskiisust ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatest riskidest, kuid toimub vähemalt kord kvartalis, sh vajadusel erakorraliselt. Ülevaated koos või eraldiseisvalt peavad välja tooma vähemalt järgneva:

- rahapesu ja terrorismi rahastamise nüüdisaegsed meetodid ja konkreetsed tüpoloogiad/kaasused ja trendid ning nendega kaasnevad riskid, sh mõju kohustatud isikule (nii riskide mõju kui ka vajadus organisatsioonilise lahendi kaudu neid riske maandada);
- järelevalveasutuste, õiguskaitseorganite ning Eesti riigi poolt välja toodud Eestit ja Euroopa Liidu asutuste poolt tuvastatud Euroopa Liitu ohustavad riskid, sh mõju kohustatud isikule (nii riskide mõju kui ka vajadus organisatsioonilise lahendi kaudu neid riske maandada);

⁴⁵ St võimaldab selle hilisemat reprodutseerimist.

- iii. kohustatud isiku tegevuse ja teenuse osutamisega kaasnevad riskid ja osutatavate teenuste mahud ning riskide ja mahtude võimalikud muutused;
- iv. riskiisust kinnipidamine;
- v. rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud intsidendid;
- vi. kahtlaste ja ebaharilike ning rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlusega seotud asjaolude ning tehingutega seotud statistika (sh sisemised teated ja rahapesu andmehüroole tehtud teated) ja statistika pinnalt tehtav analüüs ning selle panemine kohustatud isiku tegevuse ja osutatavate teenuse osutamisega kaasnevate riskide konteksti;
- vii. hinnangud kohustatud isiku kompensatsioonimehhanismide (sh IT-süsteemid ja inimressurss) piisavuse kohta;
- viii. ettepanekud kohustatud isiku rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks võetavate meetmete, riskiisu ja/või riskihinnangute muutmiseks või täiendamiseks;
- ix. ettepanekud teatud toodete pakkumise või teenuste osutamise lõpetamiseks või peatamiseks, kuniks kohustatud isiku kompensatsioonimehhanismid või muu võimekus on viidud võetavate riskidega vastavusse;
- x. muud asjaolud, mis on vajalikud, selgitamaks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete täitmist.

Teatud riskide või intsidentide esinemise korral peavad olema need raporteeritud ja ülevaated tehtud ka erakorraliselt ja *ad hoc* versioonis, kusjuures II kaitseliin otsustab igakordselt erakorralise ülevaate tegemise vajadust ja seotud asjaolusid.

- 3.5.3.8. Kohustatud isik esitab esimesel võimalusel Finantsinspeksioonile vastavuskontrolli või riskijuhtimise funktsiooni täitja raporti(d) ja/või ülevaated juhatusale, kui nendes tuvastatakse olulisi puudujääke rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks võetavates meetmetes ning tegevustes.

3.5.4. III kaitseliin

- 3.5.4.1. Kohustatud isiku III kaitseliini moodustab⁴⁶ sõltumatu ja tõhus siseauditi funktsioon. Siseauditi funktsiooni võib seejuures täita üks või mitu töötajat ja/või vastavate ülesannetega struktuuriüksus⁴⁷. Struktuuriüksuse puhul peab kogu üksus vastama alltoodud nõuetele, kusjuures struktuuriüksuse juht vastutab ülesannete täitmise eest.
- 3.5.4.2. Siseauditi funktsiooni täitjal peab olema vajalik pädevus, vahendid ja juurdepääs asjakohasele teabele kõigis kohustatud isiku struktuuriüksustes. Siseauditi funktsiooni täitja peab olema samuti teadlik kohustatud isiku suuruselt ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadist, ulatusest, keerukuse astmest, sh riskiisust ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatest riskidest.
- 3.5.4.3. Siseauditi funktsiooni täitjal või selle juhil, kui tegemist on struktuuriüksusega, peab ülesannete täitmiseks olema vastav kutsestandard (atestering) ning muu hulgas vajalik haridus, sobivus,

⁴⁶ Teatud juhtudel on III kaitseliini osaks ka kohustatud isiku juhatus. Käesoleva juhendi punkti 3.5.4 mõttes on aga eelkõige silmas peetud siseauditi funktsiooni.

⁴⁷ Siseauditi funktsiooni võib anda edasi kolmandale isikule.

vajalikud võimed, isikuomadused, teadmised ja kogemused ning laitmatu ameti- ja ärialane reputatsioon. Siseauditi funktsiooni täitja peab olema pidevalt kursis rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidega ja trendidega nii üldisel tasemel kui ka kohustatud isiku kontekstis.

3.5.4.4. Siseauditi funktsioon hindab muu hulgas, kas:

- i. kohustatud isiku juhtimisraamistik rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks on sobiv;
- ii. olemasolevad põhimõtted ja tegevused/menetlused on jätkuvalt asjakohased ning vastavuses seadusest ja rahvusvahelistest praktikatest tulenevate ning regulatiivsete nõuetega kui ka kohustatud isiku riskiisu ja strateegiaga;
- iii. tegevused/menetlused on kooskõlas kohaldatavate õigusaktidega ja protseduurireeglitega ning juhtorgani otsustega;
- iv. tegevusi/menetlusi rakendatakse õigesti ja efektiivselt;
- v. kohustatud isiku tegevuse ja osutatavate teenustega kaasnevate riskide juhtimisega tegeleva I kaitseliini ning II kaitseliini, läbi vastavuskontrolli ja riskijuhtimise funktsiooni, tegevus on asjakohane, kvaliteetne ja mõjus;
- vi. kohustatud isiku meetodid (nõ kohustatud isiku üleselt ja kõikehõlmava⁴⁸ vaatenä) on kohased ning piisavad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks ja vastavad organisatsiooni vajadustele ning järelevalveasutuste ootustele.

3.5.4.5. Siseauditi meetodid peavad vastama kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskiisule ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatele riskidele. See tähendab, et auditi tegemise regulaarsus ja hinnatavad valdkonnad peavad käesolevas punktis toodud asjaolusid arvestama. Siseaudit lähtub samuti riskipõhisuse ja proportsionaalsuse põhimõttest.

3.5.4.6. Siseauditi funktsiooni edasiandmisel tagab kohustatud isik muu hulgas käesolevast juhendist ja eelkõige käesoleva juhendi punktist 3.5.4.4 tulenevate nõuete täitmise. Kohustatud isik (tavapäraselt kohustatud isiku nõukogu koostöös juhatusel) hindab pidevalt siseauditi funktsiooni edasiandmise korral tegevuse edasiandmise põhjendatust ning siseauditi efektiivsust.

3.5.4.7. Kohustatud isik esitab esimesel võimalusel Finantsinspeksioonile siseauditi raporti(d), kui nendes tuvastatakse olulisi puudujääke rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks võetavates meetmetes ning tegevustes.

3.6. Talitluspidevus ning operatsiooni- ja reputatsiooniriski juhtumid

3.6.1. Kohustatud isik töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks loodud (IT) süsteemide kompensatsioonimehhanismide talitluspidevuse meetmed ning protseduurireeglid.

3.6.2. Võetavad meetmed peavad katma vähemalt tegevusi, et tagada kompensatsioonimehhanismide talitluspidevus, samuti tegevusi, mis kaasneb olukordades, kus kompensatsioonimehhanismide talitluspidevus katkeb.

⁴⁸ Ingl k – *holistic view*.

Finantsinspeksioon

- 3.6.3. Kohustatud isik teavitab esimesel võimalusel Finantsinspeksiooni olulistest kompensatsioonimehhanismide talitluspidevuse intsidentidest ja võetud meetmetest.
- 3.6.4. Kohustatud isik teavitab esimesel võimalusel Finantsinspeksiooni ka muudest rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud olulistest operatsiooni- ning reputatsiooniriski juhtumitest.

3.7. Koolitus

- 3.7.1. Kohustatud isik tagab rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud töötajate ja ka kõrgema juhtkonna, sh juhatuse, koolituse. Koolitus tuleb tagada ka isikutele, kellele kohustatud isik on tegevuse edasi andnud. Töötajate all on silmas peetud kõikide riskijuhtimise kaitseliinide töötajaid.
- 3.7.2. Eelkõige peavad koolituse subjektid olema teavitatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist reguleerivatest nõuetest hoolsusmeetmete rakendamise ja rahapesu kahtlusest teatamise osas. Koolitusel peab andma muu hulgas teavet:
 - 3.7.2.1. kohustatud isiku riskiisu dokumendis toodud põhimõtetest⁴⁹;
 - 3.7.2.2. kohustatud isiku tegevuse ja osutatavate teenustega kaasnevatest riskidest⁵⁰, sh tulevikus ettenähtavatest riskidest;
 - 3.7.2.3. protseduurireeglites ette nähtud kohustustest;
 - 3.7.2.4. rahapesu ja terrorismi rahastamise toimepanemise nüüdisaegsetest meetoditest ja konkreetsetest tüpoloogiatest/kaasustest ning nendega kaasnevatest riskidest;
 - 3.7.2.5. sellest, kuidas ära tunda võimaliku rahapesuga või terrorismi rahastamisega seotud toiminguid, ja juhiseid sellistes olukordades tegutsemiseks.
- 3.7.3. Koolitus peab toimuma siis, kui töötaja nimetatud tööülesannete täitmist alustab ja pärast seda regulaarselt või vastavalt vajadusele. Kohustatud isik kombineerib vajadusel koolitustel selgitavaid ja informeerivaid osi võimalike teadmiste hindamisega.
- 3.7.4. Koolituse regulaarsus sõltub kohustatud isiku suurusest ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadist, ulatusest, keerukuse astmest, sh riskiisust ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatest riskidest, kuid toimub tavapäraselt vähemalt kord aastas. Vajaduse korral kohaldatakse koolitusi või töötajate informeerimisi tihemini, sh protseduurireeglite muutumise, tegevusega kaasnevate riskide olulise muutuse, ilmnevate uute rahapesu ja terrorismi rahastamise trendide ja meetodite jne korral.
- 3.7.5. Andmed koolituse läbiviija ja osalejate kohta, samuti koolitusmaterjalid ning asjakohasel juhul koolituste tulemused (näiteks testide tulemused) säilitab kohustatud isik kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vähemalt kaks aastat pärast koolituse toimumist.

3.8. Protseduurireeglite kehtestamine ja neile esitatavad nõuded

- 3.8.1. Kohustatud isik kehtestab protseduurireeglid, millega tõhusalt maandatakse ja juhitakse rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske. Kohustatud isik rakendab kehtestatud protseduurireegleid. Protseduurireeglite keerukus ning ülesehitus peab vastama kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskiisule ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatele riskidele.

⁴⁹ Võttes arvesse käesoleva juhendi punkti 3.2 tulemil valminud dokumenti.

⁵⁰ Võttes arvesse käesoleva juhendi punkti 3.3 tulemil valminud dokumenti.

3.8.2. Protseduurireeglid sisaldavad vähemalt järgmist:

- 3.8.2.1. Kohustatud isiku tegevuses kaasnevate riskide hindamise korda, samuti uute ja olemasolevate tehnoloogiatega ning teenuste ja toodetega, sh uute või ebatraditsiooniliste müügikanalite ning uute või arenevate tehnoloogiatega kaasnevate riskide tuvastamise ja juhtimise korda.
- 3.8.2.2. Huvide konflikti vältimise korda (vt muu hulgas ka käesoleva juhendi punkt 3.5.1.2).
- 3.8.2.3. Mudelit kliendi ja tema tegevusega seotud riskide tuvastamiseks ja juhtimiseks ning kliendi riskiprofiili määramist (vt muu hulgas ka käesoleva juhendi punkt 4.2).
- 3.8.2.4. Rahapesu ja terrorismi rahastamise riski juhtimise korda ehk kõikide käesoleva juhendi punktis 4 sätestatud kohustuste täitmise korda, st muu hulgas kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete kohaldamise korda ja nii lihtsustatud hoolsusmeetmete kui ka tugevdatud hoolsusmeetmete kohaldamise korda. Protseduurireeglites tuleb kirjeldada erinevate riskijuhtimise kaitseliinide tegevusi⁵¹, mida kohustatud isik erinevate hoolsusmeetmete täitmiseks kliendisuhte loomisel ning tehingute juhuti tegemisel ja vahendamisel teeb. Käesolevas punktis nimetatud kord sisaldab muu hulgas juhendit, kuidas tulemuslikult kindlaks teha, kas tegemist on riikliku taustaga isikuga või kohaliku riikliku taustaga isikuga või isikuga, kelle suhtes rakendatakse rahvusvahelisi sanktsioone, või isikuga, kes on pärit või kelle elu- või asukoht on suure riskiga kolmandas riigis või RahaPTS § 37 lõikes 4 sätestatud tingimustele vastavas riigis.
- 3.8.2.5. Vastavuskontrolli, sh rahapesu andmebüroo kontaktisiku, ja riskijuhtimise funktsiooni täitja ülesandeid, õiguseid ja rolle, mis ei ole kaetud käesoleva juhendi punktiga 3.8.2.4. Ülesannete puhul tuleb arvestada käesoleva juhendi punktis 3.5.3 toodut.
- 3.8.2.6. Andmete kogumise ja säilitamise, samuti nende kättesaadavaks tegemise korda.
- 3.8.2.7. Olukordi, mille puhul peavad riskijuhtimise I kaitseliini töötajad teavitama rahapesu andmebüroo kontaktisikut kahtlastest ja ebaharilikest tehingutest.
- 3.8.2.8. Ärisuhte loomisest või juhuti tehtavast tehingust keeldumise korda (käesoleva juhendi punkti 6.1 mõttes), tehingu tegemisest keeldumise õiguse kasutamise korda (käesoleva juhendi punkti 6.2 mõttes) ning ärisuhte erakorralise ülesütleamise korda (käesoleva juhendi punkti 6.3 mõttes), sh (i) kes teeb vastavasisulised otsused, (ii) kes vastavad otsused ellu viib (kes ja millise aja jooksul sulgeb kliendi vastavad ligipääsud, teeb süsteemi vastavad märked, teavitab klienti jne), (iii) kuidas toimub asjaoludest rahapesu andmebüroo kontaktisiku teavitamine ning (iv) asjakohasel juhul rahapesu andmebüroo teavitamine.
- 3.8.2.9. Rahapesu andmebüroole tehtava teatamiskohustuse korda (käesoleva juhendi punkti 7 mõttes), sh (i) sisemiselt kahtlaste ja ebaharilike tehingute või asjaolude kohta teadete tegemise korda, (ii) metoodikat ja juhendit, millest kontaktisik lähtub kahtlaste ja ebaharilike tehingute või asjaolude analüüsimisel, ning (iii) metoodikat ja juhendit, kui kohustatud isikul tekib rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtlus või on tegemist ebatavalise tehingu või asjaoluga.
- 3.8.2.10. Tegevuse edasiandmise (vt käesoleva juhendi punkt 4.8.1) ja teisele isikule tuginemise korda (vt käesoleva juhendi punkt 4.8.2).
- 3.8.2.11. Kohustatud isiku rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud töötajate ja ka kõrgema juhtkonna, sh juhatuse, ning isikute, kellel on tegevus edasi antud, koolituse korda.

⁵¹ Näiteks, kui protseduurireeglites kirjeldatakse füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamist, siis tuleb kirjeldada, milliseid andmeid ja kes kogub ning kontrollib.

- 3.8.2.12. Asjakohasel juhul korrespondentsuhete loomise ja jätkamise korda (vt käesoleva juhendi punkt 4.9).
- 3.8.2.13. Protseduurireeglite uuendamise korda.
- 3.8.2.14. Muude käesolevast juhendist tulenevate kohustuste täitmise korda.
- 3.8.3. Protseduurireeglite täitmise kontrollimiseks kehtestab kohustatud isik sisekontrollieeskirja, mis kirjeldab sisekontrolli süsteemi toimimise, sh siseauditi ja vajaduse korral vastavuskontrolli rakendamise korda, kus on muu hulgas kirjeldatud töötajate kontrollimise kord.
- 3.8.4. Kohustatud isik korraldab protseduurireeglite ja sisekontrollieeskirja täitmise ning rakendamise kohustatud isiku töötajate poolt.
- 3.8.5. Kohustatud isik kontrollib regulaarselt kehtestatud protseduurireeglite ja sisekontrollieeskirja ajakohasust, sh koostoimes kehtestatud riskisuga ja tegevusega kaasnevate riskidega, ning vajaduse korral kehtestab uued protseduurireglid ja sisekontrollieeskirja või ajakohastab neid.
- 3.8.6. Kohustatud isik määrab protseduurireeglitele neid täitva(te) isiku(te) või struktuuriüksuste nimed ning eraldi nende uuendamise, muutmise või koostamiseks kohustatud isiku(d) või struktuuriüksuse.
- 3.8.7. Protseduurireglid ja sisekontrollieeskiri võivad sisalduda ühes või mitmes dokumendis, kuid need peab kinnitama kirjalikus vormis kohustatud isiku juhatus (või nõukogu, kui see tuleneb dokumendi olemusest). Protseduurireglid tehakse töötajatele alaliselt kättesaadavaks ja neid tutvustatakse töötajatele.

3.9. Riskide juhtimine ja meetmed kontsernis

- 3.9.1. Kontsernide olemasolu korral, kus kohustatud isik on nn emaettevõtte⁵² funktsioonis, on kohustatud isiku ülesanne ja vastutus tagada, et käesolevas juhendis toodud põhimõtted eelkõige organisatsioonilisele ülesehitusele ja kontserni- ehk grupiülesolevatele protseduurireeglitele oleksid kohaldatavad ka terves kontsernis⁵³.
- 3.9.2. Kontserni kuulumise puhul nii nn emaettevõtte kui ka tütarettevõtte, peab kohustatud isiku riskiisu dokument ja riskihinnangu dokument arvestama kontserni teiste liikmete vastavate dokumentide ning hinnangutega (vt ka käesoleva juhendi punktid 3.2.7 ja 3.3.6).
- 3.9.3. Kontserni puhul peavad kontserni- ehk grupiülesolevad protseduurireglid hõlmama vähemalt järgmist:
 - 3.9.3.1. Kontserniülesolevate riskide hindamise ja riskiisu määratlemise korda.
 - 3.9.3.2. Kompensatsioonimehhanismide kirjeldust, mis vastaks nii kontserni kui ka iga sinna kuuluva ettevõtte riskile kui ka kontserniülesele ja iga ettevõtte põhisele riskisule.
 - 3.9.3.3. Rahapesu tõkestamise organisatsioonilise lahendi kirjeldust kontsernis, mis sisaldab muu hulgas nn kolme kaitseliini põhimõtet (vt ka käesoleva juhendi punkt 3.5). Kontserni puhul peab paika

⁵² Ingl k – *parent company*.

⁵³ Kontserni kuuluvate isikute all on mõeldud esindusi, agente (eelkõige makseasutused ja e-raha asutused), filiaale ja enamusosalusega tütarettevõtteid, kes on kohustatud isikud RahaPTS-i mõttes ja kes asuvad nii Eestis kui ka väljaspool Eestit. RahaPTS defineerib kontserni kui ettevõtete gruppi, mis koosneb emaettevõtjatest, selle tütarettevõtetest äriseadustiku § 6 tähenduses ja üksustest, milles emaettevõttel või selle tütarettevõttel on osalus, või selliste ettevõtete grupp, mis moodustavad konsolideerimisgrupi raamatupidamise seaduse § 27 lõike 3 tähenduses;

olema pandud ka erinevate kaitseliinide (st eelkõige II ja III kaitseliini) alluvus ja aruandlusahelad grupiülest funktsiooni täitva sama kaitseliini üksusega.

- 3.9.3.4. Meetmeid ja korda kontsernisiseses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alase teabe vahetamiseks. See hõlmab nii informatsiooni vahetamist hoolsusmeetmetega ning rahapesu ja terrorismi rahastamise riski juhtimisega seoses, hõlmates nii kahtlaste ja ebaharilike tehingute ning asjaolude analüüsi kui ka rahapesu andmehüdroodele esitatud teadet ennast ja selle aluseks olevaid dokumente. See hõlmab ka meetmeid, kuidas ollakse kursis kohalduvate riskidega (seonduvalt kõigi kontserni kuuluvate ettevõtjatega). Ülaltoodud informatsiooni vahetus peaks aga piirduma vaid olukordadega, kui see on asjakohane ja vajalik riskide juhtimiseks.
- 3.9.3.5. Isikuandmete kaitse korda ja korda, kuidas tagatakse edastatud andmete konfidentsiaalsus ja salastatus (et muu hulgas vältida nn informatsiooni lekitamiste⁵⁴ olukorda) ning millised on piirangud kontsernisiseselt edastatud informatsiooni kasutamiseks.
- 3.9.3.6. Meetmete kirjeldust, kuidas hinnatakse töötajate sobivust enne nende tööle asumist (vt ka käesoleva juhendi punkt 3.5.1.6).
- 3.9.3.7. Kirjeldust, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud töötajate ja ka kõrgema juhtkonna, sh juhatuse, ning isikute, kellele on tegevus edasi antud, koolituse korra kohta.
- 3.9.3.8. Sisekontrollieeskirja, mis hõlmab sõltumatu auditi funktsiooni toimimise korda ja meetmeid. See hõlmab muu hulgas meetmeid, tagamaks, et kontserni kuuluvad ettevõtted kohaldaksid grupiüleseid poliitikaid ning arvestaksid muus osas seatud riskisuga.
- 3.9.4. Kontserniüleseid protseduureegleid ja nende täitmise kontrollimise sisekontrollieeskirja kohaldatakse olenemata sellest, kas kõik kontserni kuuluvad ettevõtted asuvad ühes riigis või eri riikides. Kohustatud isik tagab, et kontserniüleseid protseduureegleid ja nende täitmise kontrollimise sisekontrollieeskiri arvestavad kohases ulatuses teise Euroopa Liidu liikmesriigi õigusega.
- 3.9.5. Kohustatud isik ning tema kontserni kuuluvad ettevõtted jäätavad kohaldamata teises riigis kehtestatud ja lubatud erandid hoolsusmeetmetele või lubatud lihtsustatud hoolsusmeetmed, kui see ei vasta kohustatud isiku riskihinnangule või Eesti riiklikule ohuhinnangule või mõnes tema kontserni liikme tegevuskoha riigis avaldatud riiklikule ohuhinnangule, sh nii Euroopa Liidu, Eesti kui ka selle teise riigi õiguskaitseorganite või järelevalveasutuste riskihinnangutele.
- 3.9.6. Kohustatud isiku kontserni kuuluv ja teises Euroopa Liidu riigis tegutsev ettevõtja peab respektima ja täitma selle liikmesriigi kohalduvat õigust.
- 3.9.7. Kohustatud isik peab tagama, et tema kolmandates riikides asuvates kontsernides kohaldatud hoolsusmeetmed ning andmete kogumise ja säilitamise nõuded vastaksid RahaPTS-is ja käesolevas juhendis sätestatud nõuetele. Olukorras, kus tulenevalt kohalike seaduste eripärast ei ole selliste nõuete täitmine võimalik, tuleb viivitamatult teavitada Finantsinspeksiooni ning rakendada täiendavaid meetmeid rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide vältimiseks. Eelviidatud täiendavad meetmed peavad tõhusalt juhtima kaasnevaid rahapesu ja terrorismi rahastamise riske.
- 3.9.8. Kohustatud isik, kes omab filiaali või esindust või tütarettevõtja suure riskiga kolmandas riigis, rakendab käesoleva juhendi punktis 4.10 sätestatud meetmeid ning teostab erakorralisi (sise- ja välis)auditeid, samuti kaalub ja hindab filiaali, esinduse või tütarettevõtte sulgemise vajadust nimetatud riigis, kui kaasnevaid riske ei ole võimalik tõhusalt maandada. Kohustatud isik, kes otsustab sellist filiaali, esindust või tütarettevõtjat mitte sulgeda, peab sellest teavitama Finantsinspeksiooni ning esitama selgituse ja põhjendused tehtud otsuse kohta.

⁵⁴ Ingl k – *tipping-off*.

4. Hoosusmeetmed kliendi või kolmanda isiku suhtes

4.1. Üldpõhimõtetest

- 4.1.1. Kohustatud isiku üks peamisi kohustusi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel on preventiivsete meetmete ehk hoosusmeetmete kohaldamine. Hoosusmeetmete kohaldamise eesmärk on eelkõige tõkestada kuritegelikul teel saadud vara varjamist, muundamist jne rahapesu erinevates faasides⁵⁵, tõkestada terrorismi rahastamist illegaalsest kui ka legaalsest allikast pärit rahaliste vahendite arvelt jne. Seega on juhtivaks eesmärgiks tagada Eesti ettevõtluskeskkonna usaldusväärsus ja läbipaistvus ning tõkestada Eesti rahandussüsteemi ja majandusruumi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks.
- 4.1.2. Kohustatud isik on hoosusmeetmeid kohaldanud piisavalt, kui kohustatud isikul tekib sisemine veendumus, et on täitnud hoosusmeetmete kohaldamise kohustuse. Sisemise veendumuse kujunemisel võetakse arvesse mõistlikkuse põhimõtet. See tähendab, et kohustatud isikul peab hoosusmeetmete kohaldamisel tekkima teadmine, arusaam ja veendumus, et kogutud on piisavalt andmeid kliendi, kliendi tegevuse, ärisuhte eesmärgi ning samuti ärisuhte raames tehtavate tehingute eesmärgi ja rahaliste vahendite päritolu jms kohta, mistõttu ta mõistab klienti ja tema (äri)tegevust, võttes seejuures arvesse kliendi riskiastet⁵⁶ ning ärisuhtega kaasnevat riski ja olemust (ehk ärisuhte riskiprofiili). Selline veendumuse tase peab võimaldama tuvastada keerukaid, suure väärtusega ja ebatavalisi tehinguid ning tehingumustreid, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik (vt käesoleva juhendi punkt 4.4.2 ning käesoleva juhendi Lisad 1 ja 2).
- 4.1.3. Hoosusmeetmete kohaldamine jaguneb hoosusmeetmeteks ärisuhte loomisel ja ärisuhte pideval jälgimisel (ehk seirel). Hoosusmeetmete loetelu sätestab miinimumkriteeriumid ja on imperatiivse sisuga. Kohustatud isik võib täiendavalt rakendada ka teisi, seaduses sätestamata hoosusmeetmeid, tulenevalt kliendi tegevusvaldkonnast või -piirkonnast, samuti tehingu eripärast ning nendega kaasnevatest riskidest.
- 4.1.4. Ärisuhte loomisel on
- 4.1.4.1. Hoosusmeetmeteks:
- kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku isikusamasuse tuvastamine ning esitatud teabe kontrollimine usaldusväärsest ja sõltumatust allikast hangitud teabe põhjal, sh e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste vahendite abil (vt käesoleva juhendi punktid 4.3.1 ja 4.3.2);
 - kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku esindaja isikusamasuse ja esindusõiguse tuvastamine ning kontrollimine (vt käesoleva juhendi punkt 4.3.1);
 - tegeliku kasusaaja tuvastamine ja tema isikusamasuse kontrollimiseks meetmete võtmine ulatuses, mis võimaldab kohustatud isikul veenduda selles, et ta teab, kes on

⁵⁵ Ingl k – *placement, layering ja integration*.

⁵⁶ Näiteks, olukorras, kus kliendi riskiaste on kõrge, ei saa piisavaks pidada vahendite allika ning päritolu tuvastamisel üldsõnalist põhjendust (rahalised vahendid on kliendi säästud, omavahendid, saadud laen, teenitud vahendid jne). Kõrge riskiastme puhul peab kohustatud isik kohaldama hoosusmeetmeid tugevdatud korras, st võtma kasutusele lisameetmeid andmete õigsuses veendumiseks. Sellisel peab kohustatud isikul tekkima esitatud andmete põhjal sisemine veendumus (sh mõistlikkuse põhimõttest lähtuvalt saab eeldada, et ka kolmandal isikul oleks samadel asjaoludel ehk sama informatsiooni põhjal tekkinud veendumus), et ta teab, miks ja vajadusel millisel eesmärgil ja mis majandus- või õigussuhete raames klient rahalisi vahendeid saab, ja teab, et see vastab eelnevalt kliendi kohta kogutud informatsioonile. Samuti on oluline, et kohustatud isik teab ja on veendunud, et kliendi tegevus ja asjaolud ei viita rahapesule või terrorismi rahastamisele ega ka muus osas ebatavalistele tehingutele.

tegelik kasusaaja, ja saab aru kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuurist (vt käesoleva juhendi punkt 4.3.3);

iv. teabe hankimine asjaolu kohta, kas isik on riikliku taustaga isik, tema pereliige või tema lähedaseks kaastöötajaks peetav isik (vt käesoleva juhendi punkt 4.3.4);

v. rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamine, kui see on asjakohane (vt käesoleva juhendi punkt 4.3.5);

vi. ärisuhtest või juhuti tehtavast tehingust arusaamine ja asjakohasel juhul selle kohta täiendava teabe kogumine (vt käesoleva juhendi punkt 4.3.6).

4.1.4.2. Hooldusmeetmete kohaldamise eesmärk on tunne-oma-klienti-põhimõtte⁵⁷ täitmine. Tunne-oma-klienti-põhimõtte täitmisel on kohustatud isiku eesmärgiks aru saada, mis teenust ning millisel põhjusel klient saada soovib, ehk kas kliendi selline soov läheb kokku tema tegeliku tegevuse, võime ning vajadustega ja kliendi teadmise ning arusaamaga kliendi äritegevuse spetsiifikast, olemusest jne. Kliendi tundmise ulatus peab vastama kohustatud isiku riskihinnangu tulemustele (vt käesoleva juhendi punkt 3.3) ning kliendiga seotud riskile ehk mida suurem on kliendiga kaasnev risk, seda rohkem peab kohustatud isik meetmeid võtma, et kliendist ja tema tegevusest aru saada. Kokkuvõtvalt on eesmärgiks aru saada ja tuvastada, milline on kliendiga ja ärisuhtega kaasnev riskiprofiil. Kogutu põhjal saab kohustatud isik hinnata, milline on kliendi edaspidine eeldatav tegevus ja seeläbi ärisuhte seiret teostada ning hinnata kliendi tegevust juba kogutud informatsiooni vastu. Seega määratletakse riskiprofiili alusel kliendi suhtes rakendatava hooldusmeetmena ärisuhte edasise seire režiim. Seejuures on oluline, et kohustatud isik teab ja on veendunud, et kliendi tegevus ja asjaolud ei viita rahapesule või terrorismi rahastamisele ega ka muus osas ebatavalistele tehingutele.

4.1.4.3. Hooldusmeetmete kohaldamise käigus kogutud andmed on tavapäraselt fikseeritud muu hulgas kliendi kohta koostatud ja viimase poolt kinnitatud kliendiankeedis. Seejuures peab kliendiankeet sisaldama kliendi kinnitust, et klient on teadlik ja aru saanud vastavate tingimustega seotud kohustustest, sh tema poolt ärisuhte loomiseks vajaliku teabe esitamise nõudest ja vormist ning esitatud andmete tõele mittevastavusega kaasnevast vastutusest.

4.1.5. Ärisuhte seirel on

4.1.5.1. Hooldusmeetmeteks:

i. ärisuhtes tehtud tehingute kontroll, tagamaks, et tehingud on kooskõlas kohustatud isiku teadmistega kliendist, tema tegevusest ja riskiprofiilist (vt käesoleva juhendi punkt 4.4.1);

ii. hooldusmeetmete kohaldamise käigus kogutud asjaomaste dokumentide, andmete või teabe regulaarne ajakohastamine (vt käesoleva juhendi punkt 4.4.2);

iii. tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamine (vt käesoleva juhendi punkt 4.4.3).

4.1.5.2. Hooldusmeetmete kohaldamise eesmärgiks on hinnata ning tagada, et ärisuhte käigus tehtavad tehingud ja kliendi tegevus üldiselt vastab ärisuhte loomisel tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldamise käigus kogutud informatsioonile. Selliselt hindab kohustatud isik ja teab, millisel eesmärgil ja mis majandus- või õigussuhete raames klient tehinguid ärisuhte kestel teostab või rahalisi vahendeid saab, ja teab, et see vastab eelnevalt kogutud informatsioonile. Seejuures on

⁵⁷ Ingl k – *Know-Your-Customer* ehk KYC.

oluline, et kohustatud isik teab ja on veendunud, et kliendi tegevus ja asjaolud ei viita rahapesule või terrorismi rahastamisele ega ka muus osas ebatavalistele tehingutele.

4.1.6. Kohustatud isik peab kohaldama kõiki hoolsusmeetmeid⁵⁸, st ei või jätta kohaldamata ühtegi hoolsusmeetmet üheski etapis, kuid võib valida hoolsusmeetmete kohaldamise ulatuse lähtuvalt kliendi ning kliendi ja kohustatud isiku vahelise ärisuhtega kaasnevast riskist. See tähendab, et hoolsusmeetmeid kohaldatakse riskipõhiselt⁵⁹ ning et hoolsusmeetmete kohaldamisel lähtub kohustatud isik tema äristrateegiale sobivatest põhimõtetest ja rakendab neid ulatuses, mis vastab tema eelnevale riskihinnangule. Kui kliendi või tehingus osaleva kliendi isikuga seotud risk on määratud madalana, võib kohustatud isik rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras, kuid ei või jätta hoolsusmeetmeid üldse rakendamata. Kui kliendist või tehingus osalevast isikust tulenev risk on tavapärasest kõrgem, tuleb kohaldada meetmeid suuremas ulatuses ehk tugevdatud korras.

4.1.7. Hoolsusmeetmeid tuleb kohaldada:

4.1.7.1. ärisuhte loomisel ning ärisuhte pideva seire käigus;

4.1.7.2. ärisuhte väliselt tehingute juhuti tegemisel või vahendamisel, kui tehingu väärtus on üle 15 000 euro või sellega võrdväärne summa muus vääringus⁶⁰, sõltumata sellest, kas rahaline kohustus täidetakse tehingus ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Seejuures tuleb hoolsusmeetmeid kohaldada kohe, kui ülalnimetatud summa ületamine on teada, või kui summa ületamine sõltub mitme omavahel seotud makse teostamisest, siis hetkest, kui see summa ületatakse;

4.1.7.3. hoolsusmeetmete kohaldamisel kogutud teabe kontrollimise või asjakohaste andmete ajakohastamise käigus varem kogutud dokumentide või andmete piisavuse või tõlevastavuse kahtluse korral;

4.1.7.4. rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral hoolimata ükskõik millisest seaduses nimetatud mööndusest, erandist või piirsummast.

4.1.8. Hoolsusmeetmeid ei pea kohaldama olukorras, kus ei esine punkti 4.1.7 nimetatud olukorda. Küll peab nii maksja kui ka saaja makseteenuse pakkuja tuvastama kliendi isikusamasuse iga rahaülekande⁶¹ korral, mille rahalise kohustuse summa ületab 1000 eurot, sõltumata sellest, kas rahaline kohustus täidetakse ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena kuni ühekuuse perioodi jooksul. Ka siin tuleb isikusamasus tuvastada kohe, kui ülalnimetatud summa ületamine on teada, või kui summa ületamine sõltub mitme omavahel seotud makse teostamisest, siis hetkest, kui see summa ületatakse.

4.1.9. Üalloodust tulenevalt on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete esmane nõue see, et kohustatud isik ei asuks tehingutesse ega looks suhteid anonüümsete või identifitseerimata isikutega. Õigusaktidega on kohustatud isikutele sätestatud kohustus loobuda tehingu tegemisest või ärisuhte loomisest, kui isik ei esita vajalikul määral informatsiooni enda isikusamasuse tuvastamiseks või tehingute eesmärgi kohta või tema tegevusega kaasneb rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus (vt ka käesoleva juhendi punkt 6.1). Teatud juhtudel on kohustatud isikul kohustus kasutada enda õigust ja ärisuhte raames tehtavatest tehingutest keelduda (vt ka käesoleva juhendi punkt 6.2).

⁵⁸ V.a käesoleva juhendi punktis 4.8.3 sätestatud juhul.

⁵⁹ Vt ka käesoleva juhendi punkt 4.2.

⁶⁰ Kohustatud isik hindab seejuures olukordi, kus juhuti tehtavas tehingus osalev isik teadlikult või sellisele tegevusele viitavalt teeb tehinguid ühekordselt või korduvalt alla 15 000 euro suuruses summas, ning arvestab, et sellised tehingud võivad viidata kahtlastele ja ebaharilikele tehingutele, mistõttu peab kohustatud isik täitma täiendavaid kohustusi (sh tehingu tegemisest keeldumine ja rahapesu andmebüroole teatamiskohustuse täitmine).

⁶¹ Rahaülekanne on defineeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2015/847, mis käsitleb rahaülekannetes edastatavat teavet ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1781/2006 (ELT L 141, 05.06.2015, lk 1–18), artikli 3 punktis 9.

Samuti on õigusaktidega sätestatud kohustatud isikutele kohustus kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata üles öelda, kui isik ei esita vajalikul määral informatsiooni hoolsusmeetmete kohaldamiseks (vt ka käesoleva juhendi punkt 6.3).

- 4.1.10. Kohustatud isik arvestab igasuguse hoolsusmeetme kohaldamisel käesoleva juhendi Lisas 1 ja 2 toodud Eesti spetsiifilisi rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ja meetodeid.
- 4.1.11. Hoolsusmeetmete kohaldamine on kohustatud isikule pandud ülesanne. Hoolsusmeetmeid ei saa jätta kohaldamata põhjendusel, et sama kliendi või tema tehingute osas oleks pidanud hoolsusmeetmeid rakendama ka teine krediidi- või finantseerimisasutus⁶².
- 4.1.12. Hoolsusmeetmete ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks võetavate meetmete käigus kogutud informatsioon ning andmed peavad olema säilitatud (vt käesoleva juhendi punkt 5).
- 4.1.13. Kohustatud isiku juhatus peab tagama hoolsuskohustuse täitmise lähtuvalt käesolevas juhendis toodud soovitustest ning arvestades, et rakendatavad meetmed oleksid asjakohased, vastaksid teenusepakkuja tegevusprofiilile ning oleksid kooskõlas klientide ning tehingute iseloomu ja ulatuse ning kaasnevate rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega.

4.2. Riskipõhine lähenemine hoolsusmeetmete kohaldamisel

- 4.2.1. Kohustatud isik peab nii enda kui ka oma klientide tegevuses ära tundma, mõistma ning hindama rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske (st riske, mis avalduvad enne vastumeetmete kohaldamist). Selliselt hindab kohustatud isik riskipõhisel lähenemisel, milline on tõenäosus riskide realiseerumiseks ning milline on nende realiseerumise tagajärg. Tõenäosuse hindamisel tuleb arvestada vastavate asjaolude esinemise võimalikkusega, sh peab arvestama võimalikke ohtusid, mis võivad mõjutada nii kliendi kui kohustatud isiku tegevust, ja võimalust, et antud ohu esinemise tõenäosus suureneb.
- 4.2.2. Kliendiga ning eraldi ärisuhtega või juhuti tehtavas tehingus osaleva isikuga seotud konkreetsete riskide hindamisel tuvastab kohustatud isik kliendi või tehingus osaleva isiku riskiprofiili ja määrab riskiastme koostoides ärisuhtega kaasneva riskiprofiiliga ning riskitasemega (edaspidi koos *riskiprofiil ja riskiaste*) vähemalt skaalal keskmisest madalam (madal), keskmine ja keskmisest kõrgem (kõrge).
- 4.2.3. Riskiastme määramine tähendab, et kohustatud isik peab võimalikuks⁶³ teatud klientidelt või ärisuhtelt mitteeoodatavat tegevust või toiminguid, mistõttu tuleb kliendile ja tema tegevusele pidevalt rohkem tähelepanu pöörata. Või vastupidi, ei pea võimalikuks teatud klientidelt sellist tegevust, mistõttu tähelepanu pööramise ulatus on teine. Tavapärasemast kõrgema riskiastme määramine ei tähenda, et klient raha peseks või terrorismi rahastaks, vaid et asjaolusid kogumis arvestades tuleb kliendi tegevusele ja temaga seotud asjaoludele rohkem tähelepanu pöörata. Samuti ei tähenda madalama riskiastme määramine, et klienti ei saaks rahapesu või terrorismi rahastamisega seostada.
- 4.2.4. Riskiprofiili ja riskiastme määratlemiseks võtab kohustatud isik arvesse:
 - 4.2.4.1. käesoleva juhendi punkti 3.3 alusel koostatud riskihinnangut;
 - 4.2.4.2. ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärgi ning teavet, mis kohustatud isik on kogunud ärisuhte eesmärgi või juhuti tehtava tehingu kohta käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes, arvestades käesoleva juhendi lisas 1 ja 2 toodud tegureid;

⁶² Näiteks olukorras, kus makse laekub teisest krediidi- või finantseerimisasutusest, ei vabasta see kohustatud isikut tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamisest.

⁶³ Arvestades eelkõige oma teenuste laadi, ulatust, keerukuse astet, sh riskiisu ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevaid riske.

- 4.2.4.3. kliendi hoiustatava vara mahtu või juhuti tehtava tehingu varalist mahtu;
- 4.2.4.4. ärisuhte eeldatavat kestvust;
- 4.2.4.5. väiksema riski iseloomustavate asjaoludena RahaPTS-i eelkõige §-des 34 ja 35 sätestatud ning suuremat riski iseloomustavate asjaoludena RahaPTS-i eelkõige §-des 37, 39, 40 ja 41 sätestatud;
- 4.2.4.6. Euroopa Liidu organisatsioonide, Euroopa Nõukogu rahapesu ja terrorismirahastamise tõkestamise meetmeid hindava eksperdikomitee Moneyval, FATF-i ja Euroopa Järelevalveasutuste (Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA), Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA) ja Euroopa Kindlustus- ja Pensionijärelevalve (EIOPA)) vastavasisulisi juhiseid ning suuniseid; ning
- 4.2.4.7. eelkõige Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) suunised (sh selles toodud riskifaktoreid), milles käsitletakse kliendi suhtes rakendatavaid lihtsustatud ja tugevdatud hoolsusmeetmeid ning tegureid, mida krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid arvesse võtma, kui nad hindavad üksikute ärisuhete ja juhutehingutega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riski (edaspidi *Suunised riskitegurite kohta*)⁶⁴.
- 4.2.5. Kohustatud isik hindab, milline tähendus on kliendi ja ärisuhte riskiprofiilil ning erinevatel riskifaktoritel ja milline on nende mõju ühe või teise riskiastme määramisel. Riskiastme määramisel tuleb arvestada, et:
 - 4.2.5.1. riskiastme määramist või selle kaalumist ei tohi mõjutada lubamatult ainult üks riskifaktor, v.a juhul, kui riskifaktor iseseisvalt ei eelda kõrge riskiastme määramist (näiteks kõrge riskiga riikliku taustaga isiku staatus jne);
 - 4.2.5.2. riskifaktorite kaalu ei tohi mõjutada kohustatud isiku majanduslikud ega kasumiga seotud kaalutlused;
 - 4.2.5.3. riskiastme määramise metoodika ei tohi põhjendamatult kaasa tuua olukorda, kus ühtki ärisuhet ei ole võimalik liigitada suure riskiga ärisuhteks;
 - 4.2.5.4. riskiastme määramise metoodika ei tohi põhjendamatult kaasa tuua olukorda, kus enamus kliendisuheteid on tavapärasemast madalama riskiastmega; ning
 - 4.2.5.5. kliendi riskifaktorite kaalumise ei tohi minna vastuollu Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohaste direktiivide⁶⁵, RahaPTS-i või käesoleva juhendiga, milles käsitletakse olukordi, mis kujutavad endast alati suuremat rahapesu või terrorismi rahastamise riski/ohu.
- 4.2.6. Kõrgem riskiaste tuleb alati määrata ning tugevdatud ja muid asjakohaseid hoolsusmeetmeid kohaldada muu hulgas, kui:
 - 4.2.6.1. klient või tegelik kasusaaja on kõrge riskiga riikliku taustaga isik (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.4);
 - 4.2.6.2. kohustatud isik loob korrespondentsuhte kõrge riskiga või kolmanda riigi respondentasutusega (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.9);

⁶⁴ Suunised riskitegurite kohta. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/public/pp_nr_10_Guidelines_on_Risk_Factors_ET_04-01-2018.pdf. (19.11.2018)

⁶⁵ Asjakohane Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohane direktiiv käesoleva juhendi mõttes on Euroopa Liidus kohustuse täitmise hetkel kehtiv Euroopa Liidu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist puudutav direktiiv.

- 4.2.6.3. kohustatud isik tegeleb või osutab teenust füüsilistele või juriidilistele isikutele, kes on pärit FATF-i kõrge riskiga või koostööd mittetegevate riikide nimekirjast, suure riskiga kolmandast riigist või kõrgema riskiga⁶⁶ riigist või territooriumilt või tal on nimetatud riigi kodakondsus või tema elu- või asukoht või makse saaja makseteenuse pakkuja asukoht on nimetatud riigis või territooriumil (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.10);
- 4.2.6.4. tehingud on seotud keerukate, suure väärtusega ja ebatavaliste tehingutega ja tehingumustritega, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.4.2 ja 4.6.6.2);
- 4.2.6.5. esinevad samaaegselt mitmed või paljud käesoleva juhendi Lisades 1 ja 2 toodud riskidele viitavad asjaolud.
- 4.2.7. Selleks, et tuvastada käesoleva juhendi punktis 4.2.4.7 nimetatud riskifaktorid, kohaldab kohustatud isik vajadusel täiendavaid hoolsusmeetmeid, sh ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärgi tuvastamisega seotud täiendavaid meetmeid (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.6).
- 4.2.8. Kohustatud isik kohaldab meetmeid, sh asjakohasel juhul tugevdatud hoolsusmeetmeid käesoleva juhendi punkti 4.6 mõttes, et kliendi osas tuvastatud konkreetseid riske maandada. See tähendab, et kohustatud isik suunab oma ressursi kohta, kus see on kõige vajalikum ja olulisem.
- 4.2.9. Alati, kui on vaja ümber hinnata automaatselt antud riskiastmed, tuleb ümberhindamise põhjendused nõuetekohaselt dokumenteerida.
- 4.2.10. Riskiastme manuaalne alandamine tavapärasemast kõrgemalt keskmiseks on võimalik, kuid seda tehakse üksnes põhjendatud asjaolude esinemise korral ja võetakse arvesse muu hulgas asjaolu, miks kliendi või tegevuse osas ei ole vajalik enam täiendava tähelepanu pööramine. Kohustatud isik peab riskiastme sellisel muutmisel vajadusel olema valmis selgitama (sh Finantsinspeksioonile), millisel põhjusel eelnevalt tuvastatud riskid ei ole enam relevantssed või asjakohased ning millisel põhjusel on riskiastme madalamaks muutmise põhjendatud. Asjaolu, et klient ei ole teatud perioodi jooksul tavapärasemast kõrgemale riskile viitavaid tehinguid teinud või ei ole teinud tehinguid, mida kohustatud isik kõrgema riskiastme määramisel arvas võimalikuks pidavat, ei tähenda, et klient neid tehinguid või toiminguid tulevikus toime ei võiks panna või et kõrgemale riskiastmele viitavad tunnused ja asjaolud oleksid ületatud/kadunud jne.
- 4.2.11. Kohustatud isik peab riskiastme määramise dokumenteerima (näiteks nähtuma üheselt andmebaasist), seda ajakohastama ning need andmed ja põhjendused vastavalt vajadusele pädevatele asutustele kättesaadavaks tegema.

⁶⁶ Kõrgema riskiga riigid ja jurisdiktsioonid on muu hulgas need:

- 1) kus usaldusväärsete allikate, nagu vastastikuste hindamiste, üksikasjaliku hindamise aruannete või avaldatud järelaruannete kohaselt ei ole kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise tõhusaid süsteeme;
- 2) kus usaldusväärsete allikate kohaselt on korruptsiooni või muu kuritegeliku tegevuse tase märkimisväärne;
- 3) mille suhtes on kehtestatud sanktsioonid, embargo või nendega sarnased meetmed, näiteks Euroopa Liidu või ÜRO poolt;
- 4) mis rahastab või toetab terrorismi või mille territooriumil tegutsevad Euroopa Liidu või ÜRO poolt kindlaks määratud terroristlikud organisatsioonid;
- 5) mida kohustatud isik ise defineerib kõrgema riskiga riikideks.

4.3. Hooldusmeetmed ärisuhte loomisel

4.3.1. Füüsilise isiku, esindaja ja seltsingu isikusamasuse tuvastamine

Üldpõhimõtted

- 4.3.1.1. Ärisuhte loomisel või juhuti tehtava tehingu tegemisel või käesoleva juhendi punktis 4.1.8 nimetatud juhul peab kohustatud isik tuvastama füüsilisest isikust kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva füüsilise isiku isikusamasuse ning esitatud teavet kontrollima (verifitseerima) usaldusväärsest ja sõltumatust allikast hangitud teabe põhjal.
- 4.3.1.2. Kohustatud isik peab kindlaks tegema, kas isik tegutseb enda või teise (füüsilise või juriidilise) isiku nimel. Kui isik tegutseb teise isiku nimel, peab kohustatud isik rakendama ka käesoleva juhendi punktis 4.3.1.28 nimetatud meetmeid selle isiku suhtes, kelle nimel tehinguid tehakse (vt ka juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamine käesoleva juhendi punktist 4.3.2).
- 4.3.1.3. Juhul, kui kliendil või juhuti tehtavas tehingus osaleval isikul on esindaja, tuleb esindaja isikusamasus tuvastada ning esitatud teavet kontrollida usaldusväärsest ja sõltumatust allikast hangitud teabe põhjal. Selliselt kohalduvad kõik käesolevas punktis 4.3.1 toodud kliendi isikusamasuse tuvastamise ja kontrollimise nõuded esindaja isikusamasuse tuvastamisele ja kontrollimisele. Seejuures kohalduvad ka käesoleva juhendi punktidest 4.3.1.24 kuni 4.3.1.27 tulenevad nõuded.
- 4.3.1.4. Makseteenuse pakkuja jaoks, kes teostab tehinguid väljapool ärisuhet, tekib käesoleva juhendi punkti 4.1.8 mõttes isikusamasuse tuvastamise ja kontrollimise kohustus nii maksja kui ka saaja osas (viimane kehtib siis makse saaja kasutab makseteenuse pakkujat rahaliste vahendite kättesaamise eesmärgil (on saaja makseteenuse pakkuja)).
- 4.3.1.5. Piiratud teovõimega isikute, sh alaealiste, puhul peab kohustatud isik lisaks käesolevas juhendis antud juhiste ja RahaPTS-is sätestatud, lähtuma tsiviilseadustiku üldosa seaduses, võlaõigusseaduses ja perekonnaseaduses sätestatud normidest. Lisaks piiratud teovõimega isiku isikuandmetele tuleb isikusamasuse tuvastamisel kontrollida seadusliku esindaja (lapsevanema(te) või eestkostja(te)) isikuandmeid.
- 4.3.1.6. Kliendi isiklik tundmine või tema avalik tuntus ei ole aluseks seaduses sätestatud isikusamasuse tuvastamise siseprotseduuri mittetäitmiseks. Isikusamasust tuleb kontrollida ka kohustatud isiku poole tehingute või toimingute tegemiseks pöördumatel avalikult tuntud ning nendega otseselt või kaudselt seotud isikutel.
- 4.3.1.7. Kohustatud isik ei pea kohaldama uuesti füüsilise isiku isikusamasuse tuvastamist ja kontrollimist, kui tal on sama füüsilise isikuga juba kehtiv ärisuhe ja sama füüsiline isik soovib sõlmida uut kestvuslepingut või saada uut finantsteenust⁶⁷. Ülaltoodu kehtib ka juhul, kui uut ärisuhet soovib luua füüsiline isik, kelle isikusamasus on tuvastatud ja kontrollitud muu õigussuhte raames, kus see isik on olnud teise kliendi esindaja⁶⁸. Eeltoodu kehtib eeldusel, et kohustatud isikul ei ole kahtlust isikusamasuse tuvastamise kohustuse tekkimise hetkel klienti puudutavate andmete (sh isikusamasuse tuvastamise ja tegeliku kasusaaja tuvastamise käigus kogutud andmete) õigsuses ja kehtivuses. Eeltoodu ei tähenda, et kliendi osas ei peaks tuvastama uue ärisuhte eesmärki käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes või et ärisuhet ei peaks jälgima käesoleva juhendi punkti 4.4 mõttes. Käesolevas punktis kirjeldatud erandit kasutades peab kliendikaustas (ehk kohas, kus hooldusmeetmete käigus kogutud andmeid säilitatakse)

⁶⁷ Käesoleva juhendi punktis 4.3.1.14 toodud limiitide puhul tuleb kumulatiivselt arvesse võtta kõikide selliste väljaminevate maksete kogusummat.

⁶⁸ Nimetatud erand ei kehti isikute osas, kelle isikusamasus on tuvastatud ja kontrollitud olukorras, kus ta on olnud teise kliendi tegelik kasusaaja.

olema selge viide asjakohaste isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud dokumentide kättesaamise kohale (ehk nõ kliendikaustale, kus algse isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud andmed on säilitatud).

- 4.3.1.8. Kohustatud isik on vajadusel valmis isikusamasuse tuvastamise meetme ja kasutatava kontrollimeetmete valikut Finantsinspeksioonile selgitama, sh näitama, millisel põhjusel on tegemist usaldusväärsest ja sõltumatust pärit allikaga, millised on kaks erinevat allikat (kui sellist viisi kasutatakse), ning põhjendama, miks valitud meede on kooskõlas kliendi ja temaga seotud ärisuhte riskiprofiili ning riskiastmega.

Isikusamasuse tuvastamise aeg

- 4.3.1.9. Isikusamasuse peab tuvastama ja kontrollima alati mõistliku aja jooksul enne kehtvuslepingu sõlmimise toimingutega alustamist või selle sõlmimise ajal. Tehingus osaleva isiku isikusamasus tuleb tuvastada enne tehingu sooritamise toimingutega alustamist või tehingu tegemise ajal.

Isikusamasuse tuvastamine

- 4.3.1.10. Isikusamasuse tuvastamine on isiku tuvastamine isikuga vahetult seotud personaalse ja isikustatud unikaalse teabe abil. Isikusamasuse tuvastamiseks kasutatakse järgmiseid andmeid (ehk käesoleva juhendi mõttes edaspidi teabe) kogumine ja säilitamine:

- i. isiku nimi;
- ii. isiku isikukood, selle puudumise korral sünniaeg ja -koht ning elu- või asukoht,

samuti isikuga vahetult seotud muude andmete kogumist ja säilitamist, nagu:

- iii. elukoht⁶⁹;
- iv. vajadusel kutse- või tegevusala⁷⁰.

- 4.3.1.11. Isikusamasuse tuvastamiseks kasutatakse järgmiseid dokumente:

- i. isikut tõendavate dokumentide seaduse § 2 lõikes 2 nimetatud dokument;
- ii. välisriigis välja antud kehtiv reisidokument;
- iii. isikut tõendavate dokumentide seaduse § 4 lõikes 1 sätestatud tingimustele vastav juhiluba;
- iv. alla 7-aastase isiku puhul perekonnaseisutoimingute seaduse §-s 30 nimetatud sünnitõend; või

⁶⁹ Elukohta puhul ei ole oluline mitte rahvastikuregistris või muus sarnases registris fikseeritud aadress, vaid koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab. Kui isiku alalise elukoha kindlakstegemisel tekib raskusi (näiteks ei ole võimalik määratleda isiku elukohta või isikul mitu elukohta), siis tuleb välja selgitada isiku harilik viibimiskoht. Hariliku viibimiskohana ei saa käsitleda postkasti numbrit või nõudmiseni aadressi. Harilik viibimiskoht on ingl k – *habitual residence* – koht, kus on isiku tahe olla ja millise kohaga ta on seotud. Isiku harilik viibimiskoht ei ole pelgalt seal, kus isik „alaliselt või peamiselt“ elab, hariliku viibimiskoha määramisel on olulised ka isiku kavatsused ning tulevikuplaanid seoses konkreetse riigis või kohas viibimisega. Tegemist on autonoomse mõistega ning ei sõltu seetõttu riigisisest materiaaalõigusest. Elukoht on oluline nii ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamisel kui ka ärisuhte hilisema seire käigus kliendi andmete uuendamisel.

⁷⁰ Kutse- või tegevusala küsimine ei ole imperatiivne kohustus ehk midagi, mida tuleb küsida alati, kuid see võib omada tähtsust nii ärisuhte eesmärgi tuvastamiseks (RahaPTS § 20 lg 1 punkti 4 ja § 20 lõike 2 koostoimes), isikusamasuse tuvastamise käigus saadud andmete kontrollimiseks (kas see isik, kes ärisuhet luua või juhuti tehtavat teostada soovib, on see isik, kes ta väidab end olevat) kui ka riikliku taustaga isiku staatuse tuvastamiseks (kas isik töötab riikliku taustaga isiku positsioonil).

- v. ülalnimetatud dokumentide notariaalselt tõestatud või notariaalselt või ametlikult⁷¹ kinnitatud ärakiri.

- 4.3.1.12. Kohustatud isiku nõudmisel esitab klient isikusamasuse tuvastamiseks vajalikud dokumendid ja annab asjakohast teavet. Kohustatud isiku nõudmisel kinnitab klient hoolsusmeetmete kohaldamiseks esitatud teabe ja dokumentide õigsust oma allkirjaga.

Isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe kontrollimine ja kontrollimise viis

- 4.3.1.13. Isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe kontrollimine tähendab usaldusväärsest ja sõltumatust allikast pärit andmete kasutamist käesoleva juhendi punktis 4.3.1.10 nimetatud andmete (esimesed kaks alapunkti)⁷² tõesuse ja õigsuse kohta kinnituse saamist, kasutades selleks ka vajadusel isikuga vahetult seotud andmete (kolmas ja neljas alapunkt) tõesuse ja õigsuse kohta kinnituse saamist. See tähendab, et teabe kontrollimise eesmärgiks on saada kinnitus, kas see isik, kes ärisuhet luua või juhuti tehtavat tehingut teostada soovib, on see isik, kes ta väidab end olevat.

- 4.3.1.14. Isiku⁷³ isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud teabe kontrollimine:

- i. peab toimuma isikuga samas kohas viibides (ehk näost-näku) või infotehnoloogilise seadme abil (ehk nn video teel tuvastamine), kui väljaminevate maksete kogusumma füüsilise isiku puhul ühes kalendrikuus on üle 15 000 euro ning juriidilise isiku puhul üle 25 000 euro, olenemata isiku päritolust või tema elu- või asukohast;
- ii. ei pea seega toimuma isikuga samas kohas viibides (ehk näost-näku) või infotehnoloogilise seadme abil (ehk nn video teel tuvastamine) ja saab selliselt kasutada käesoleva juhendi punktis 4.3.1.18 sätestatud võimalust (nn kaks allikat), kui (i) väljaminevate maksete kogusumma füüsilise isiku puhul ühes kalendrikuus jääb alla 15 000 euro ning juriidilise isiku puhul alla 25 000 euro; ja (ii) isik on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või tema elu- või asukoht seal.

- 4.3.1.15. Samas kohas viibimine tähendab, et klient või tema esindaja ja kohustatud isiku esindaja viibivad eesmärgipärase kohtumise raames samas kohas. See tähendab, et potentsiaalsel kliendil või tema esindajal on kohustatud isiku esindajaga vahetu kontakt, mille käigus kohustatud isik veendub käesoleva juhendi punktis 4.3.1.13 toodud, võrreldes isiku biomeetriat (näokujutist) käesoleva juhendi punktis 4.3.1.11 nimetatud dokumendil oleva või sellelt dokumendilt⁷⁴ saadud näokujutisega. Vahetu kontakt eeldab kohustatud isiku esindaja vahetut suhtlemist kliendi või tema esindajaga, et hinnata tema tahteavalduse sisu ja eesmärgi vastavust tegelikule tahtele. Vahetu kontakti käigus kogetu abil on seejuures võimalik määrata täpsemini kliendi riskiaste. Kontakt võib toimuda väljaspool kohustatud isiku püsiva tegutsemise asupaika, kui selle käigus täidetakse vähemalt samu hoolsuskohustusi kui tavapärastel juhtudel.

- 4.3.1.16. Infotehnoloogilise seadme abil tuvastamise korral täidab kohustatud isik RahaPTS §-s 31 sätestatud nõudeid ning selle paragrahvi lõikes 6 sätestatud volitusnormi alusel kehtestatud rahandusministri määru sees toodud tehnilisi nõudeid ja korda. Muu hulgas on eesmärgiks

⁷¹ Ametlikult kinnitatud ära kirja puhul hindab kohustatud isik, kas kinnitaja õigused laienesid dokumendi ära kirja kinnitamisele.

⁷² Järelduvalt näiteks päringud, mis annavad kinnituse dokumendi kehtivuse kohta, ilma et need tootsid välja, kellele nimetatud dokument kuulub ja mis muud andmed sellega isikuga seonduvad, ei võimalda teavet kontrollida.

⁷³ Käesoleva punkti mõttes on „isik“ füüsilisest isikust klient või juriidilise isiku puhul kliendi esindaja, kelle isikusamasust tuvastatakse.

⁷⁴ Teatud juhtudel on võimalik isiku näokujutis saada ka vastavate usaldusväärsete ja sõltumatute pädevate asutuste andmebaasidest (näiteks Politsei- ja Piirivalveameti andmebaasist, teades isiku isikusamasuse tuvastamise dokumendi numbrit).

võrrelda sessiooni käigus saadud isiku biomeetriat (näokujutist) käesoleva juhendi punktis 4.3.1.11 nimetatud dokumendil oleva või sellelt dokumendilt⁷⁵ saadud näokujutisega.

Usaldusväärne ja sõltumatu allikas

- 4.3.1.17. Käesoleva juhendi punktis 4.3.1.14 nimetatud isiku (i) näost-näku tuvastamine⁷⁶ või (ii) tuvastamine infotehnoloogiliste seadme abil⁷⁷ või (iii) notariaalselt tõestatud või notariaalselt või ametlikult kinnitatud isikut tõendava dokumendi ära kirja alusel ja selle ära kirja originaali nägemisel, loetakse isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe usaldusväärseks ja sõltumatuks kontrollimiseks, sest selle käigus nähakse kehtivat ja sõltumatu riikliku asutuse poolt väljastatud isikut tõendavat dokumenti.
- 4.3.1.18. Käesoleva juhendi punktis 4.3.1.17 nimetatud olukordades on usaldusväärseks ja sõltumatuks allikaks (peavad olema täidetud kumulatiivselt) isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe kontroll, mis (a) pärineb kahest eraldi allikast, (b) kus keskmise või tavapärasemast kõrgema nii kliendi kui ka ärisuhtega kaasneva rahapesu ja terrorismi rahastamise riski korral saadab klient vahetult enne andmete edastamist konkreetse finantsteenuse jaoks isiku näokujutisest tehtud foto ja kohustatud isik veendub selle foto äsjases tegemises⁷⁸ ning (c) vastab järgmistele tunnustele, st usaldusväärne ja sõltumatu allikas on teave:
- i. mille on välja andnud (isikut tõendavad dokumendid) või mis on saadud kolmandalt isikult või kohast, kellel ei ole mingeid huve või seotust ei kliendi ega ka kohustatud isikuga ehk on neutraalne (näiteks ei ole selleks Internetist saadud informatsioon, sest see pärineb tihti kliendilt endalt või selle usaldusväärsust ja sõltumatust ei ole võimalik kontrollida);
 - ii. mille usaldusväärsuse ja sõltumatuse määramiseks puuduvad objektiivsed takistused ning usaldusväärsus ja sõltumatus on arusaadav ka kolmandale ärisuhtega mitteseotud isikule; ja
 - iii. milles olevad või mille kaudu saadud andmed on aja- ja asjakohased ning kohustatud isik suudab selles veenduda (seejuures veendumine saab toimuda teatud juhtudel ka kaude üldnimetatud kahe punkti alusel).
- 4.3.1.19. Olenemata usaldusväärse ja sõltumatu allika valikust peab kohustatud isik isikut tõendavate dokumentide puhul veenduma (i) dokumendi kehtivuses ja selle vastavuses isikut tõendavate dokumentide seaduse nõuetele ning (ii) isiku välises sarnasus ja ealises sobivuses dokumendi fotol kujutatud isiku välisusega ning dokumendis sisalduvate andmetega⁷⁹.
- 4.3.1.20. Kohustatud isik peab usaldusväärse ja sõltumatu teabe saamisel tagama eelkõige käesoleva juhendi punktis 4.3.1.18 sätestatud juhul, et saadud usaldusväärne ja sõltumatu teave ei ole nõ mustvalge ja/või loetamatu koopia.

⁷⁵ Teatud juhtudel on võimalik isiku näokujutis saada ka vastavate usaldusväärsete ja sõltumatute pädevate asutuste andmebaasidest (näiteks Politsei- ja Piirivalveameti andmebaasist, teades isiku isikusamasuse tuvastamise dokumendi numbrit).

⁷⁶ Vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.1.15.

⁷⁷ Vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.1.16.

⁷⁸ Punkti b kohustust ei tule täita, kui nii kliendi kui ka ärisuhtega kaasnev rahapesu ja terrorismi rahastamise risk on tavapärasemast madalam.

⁷⁹ Punkt (ii) ei kohaldu juhul, kui kohustatud isik kontrollib isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud andmeid nõ kahest allikast ja esimene kohustuslik allikas käesoleva juhendi punkti 4.3.1.22 mõttes on nii kliendi kui ka ärisuhtega kaasneva tavapärasemast madalama rahapesu ja terrorismi rahastamise riski korral isiku digitaalse isikutuvastusvahendiga teostatud tugeva autentimise käigus saadud teave (minimaalselt nimi ning isikukood või isikukoodi puudumisel sünniaeg ja -koht) ning selle teostamist tõendav kontrolljälg (ehk esimene kohustuslik allikas on juhendi punkti 4.3.1.22 alapunktis 3 toodu).

- 4.3.1.21. Kohustatud isik hindab, millisel juhul peab usaldusväärse ja sõltumatu allika edastamisviis või selle allika saamine olema samuti usaldusväärne ja sõltumatu kanal või vahend (meede), võttes sellise hinnangu andmisel arvesse riskipõhist lähenemist ehk kliendi ja ärisuhtega kaasnevad riski ja nende riskiprofiili.

Kaks erinevat allikat

- 4.3.1.22. Üheks allikaks on alati:

- i. käesoleva juhendi punktis 4.3.1.11 sätestatud pildiga isikut tõendav dokument ehk selle dokumendi värviline ja loetav koopia/pilt; või
- ii. usaldusväärsetest ja sõltumatutest allikatest saadud samal dokumendil olev isiku andmed ja pilt⁸⁰; või
- iii. nii kliendi kui ka ärisuhtega kaasneva tavapärasemast madalama rahapesu ja terrorismi rahastamise riski korral isiku digitaalse isikutuvastusvahendiga teostatud tugeva autentimise⁸¹ käigus saadud teave (minimaalselt nimi ning isikukood või isikukoodi puudumisel sünniaeg ja -koht) ning selle teostamist tõendav kontrolljälg.

- 4.3.1.23. Teiseks allikaks võib olla ka usaldusväärsest ja sõltumatust allikast saadud järgnev teave:

- i. käesoleva juhendi punkti 4.3.1.22 alapunktide 1 või 2 tingimustele vastav teine dokument (selle koopia või sellelt saadud andmed ja pilt); või
- ii. isiku digitaalse isikutuvastusvahendiga teostatud tugeva autentimise⁸² käigus saadud teave (minimaalselt nimi ning isikukood või isikukoodi puudumisel sünniaeg ja -koht) ning selle teostamist tõendav kontrolljälg⁸³; või
- iii. isikuga vahetult seotud andmete kontroll rahvastikuregistri⁸⁴ vm samaväärse registri kaudu, eeldusel, et tegemist on usaldusväärse ja sõltumatu allikaga käesoleva juhendi punkti 4.3.1.18 mõttes; või
- iv. kontrollmaksest saadud informatsioon⁸⁵; või
- v. muud biomeetrilised andmed (sõrmejalg, näokujutis) vms informatsioon; või
- vi. teave, et kontrollida isikuga vahetult seotud andmeid (näiteks töö-, elu- või õppimiskohta)⁸⁶.

⁸⁰ Näiteks Politsei- ja Piirivalveametist saadud dokumendi pilt.

⁸¹ Tugev autentimine on autentimine, mis põhineb vähemalt kahe teineteisest sõltumatult toimiva ja autentimisandmete konfidentsiaalsust tagava turvaelemendi kasutamisel, mida teab või omab üksnes klient või mida saab omistada üksnes talle. Isikustatud turvaelement on isikuga seostatud autentimist võimaldav komponent

⁸² *Ibid.*

⁸³ Selleks dokumendiks võib olla ka isikut tõendav dokument, mida kasutati käesoleva juhendi punkti 4.3.1.22 alapunkti 1 kohustuse täitmisel. Käesoleva juhendi punkti 4.3.1.22 alapunkti 3 rakendamise korral saab tugevat autentimist kasutada vaid teise tugevat autentimist võimaldava digitaalse isikutuvastusvahendiga.

⁸⁴ Juriidilistel ja füüsilistel isikutel on rahvastikuregistri andmetele juurdepääsuõigus õigustatud huvi korral.

⁸⁵ See tähendab, et klient või tehingus osalev isik teeb enda nimele kuuluvalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohastes direktiivides sätestatuga võrdväärseid nõudeid kohaldava riigi krediidi- või makseasutuses avatud arveldus- või maksekontolt ülekande kohustatud isiku kontole.

⁸⁶ Näiteks võib isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud andmete toetus ja õigust näidata usaldusväärsest ja sõltumatust allikast kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis saadud kinnitus, et isik elab tema poolt deklareeritud elukohas (näiteks tarbib seal kommunaalteenuseid ehk tõendab selle isiku elamist selles kohas), õpib või töötab deklareeritud kohas (kutse- või tegevusala) jne.

Erisused esinduse puhul

- 4.3.1.24. Esinduse puhul peab kohustatud isik lisaks tuvastama ja kontrollima ka esindusõiguse olemust ning selle ulatust. Kui esindusõigus ei tulene seadusest, siis tuleb tuvastada ning säilitada esindusõiguse aluseks oleva dokumendi nimetus, väljaandmise kuupäev ja väljaandja nimi või nimetus⁸⁷.
- 4.3.1.25. Välisriigi juriidilise isiku esindaja peab kohustatud isiku nõudel esitama oma volitusi tõendava notariaalselt või sellega võrdsustatud korras kinnitatud dokumendi, mis on legaliseeritud või kinnitatud legaliseerimist asendava tunnistusega (*apostille'ga*)⁸⁸, kui välislepingust ei tulene teisiti.
- 4.3.1.26. Volitatud ja seadusjärgsete esindajate esindusõiguse käsitlemisel tuleb kindlaks teha, kas esindaja tunneb oma klienti⁸⁹. Esindaja ja esindatava tegelike suhete olemuse selgitamiseks peab esindaja teadma tema poolt esindatava isiku tahteavalduste sisu ja eesmärgi, samuti peab ta oskama vastata muudele asjakohastele küsimustele esindatava tegevuse asukoha, tegevusalade, käibe ja tehingupartnerite, teiste seotud isikute ja tegelike kasusaajate kohta. Lisaks peab esindaja kinnitama, et on teadlik ja veendunud esindatava tehingus kasutatavate vahendite allikast ning legaalsest päritolust.
- 4.3.1.27. Kohustatud isik peab jälgima esindajatele antud esindusõiguse tingimusi ning osutama teenuseid ainult esindusõiguse ulatuses (näiteks, kas tegemist on ühekordse tehinguga või korduvate tehingute tegemisega teatud perioodi jooksul).

Füüsilise isiku tegelik kasusaaja

- 4.3.1.28. Füüsilise isiku tuvastamisel peab kohustatud isik kahtluse korral tuvastama ka füüsilise isiku tegeliku kasusaaja ehk isiku tegevust kontrolliva ja sellest kasu saava isiku. Kahtlus tegeliku kasusaaja olemasolu kohta võib tekkida eelkõige juhul, kui hoolsusmeetmete rakendamisel tekib kohustatud isikul tunne, et füüsilist isikut on kallutatud ärisuhte loomisele või tehingu tegemisele. Sellisel juhul tuleb pidada isikut, kes teostab füüsilise isiku üle kontrolli, füüsilise isiku tegelikuks kasusaajaks.
- 4.3.1.29. Juhul, kui kohustatud isik tuvastab, et tehinguid või toiminguid teostatakse tegelikult kolmanda isiku nimel, kusjuures tegevuse sisust nähtub võimalik usaldusfondi tegevus, peab kohustatud isik rakendama kõiki meetmeid, et tuvastada usaldusfondi tegelik kasusaaja käesoleva juhendi punkti 4.3.3 mõttes ning teostama kõiki toiminguid, et tuvastada ärisuhte tegelik eesmärk käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes. See võib tähendada tsiviilseadustiku üldosa seaduse mõttes, et ärisuhet sellise usaldusfondiga⁹⁰ ei ole võimalik luua, sest tegelikult ärisuhet luua või toimingut teostada sooviv isik on usaldusfond⁹¹, kellel puudub aga Eesti õiguse kohaselt õigusvõime.

Erisused seltsingute puhul

- 4.3.1.30. Seltsingute⁹² identifitseerimisel tuleb eesmärgiks seada isikusamasuse tuvastamine kõigil seltsingu liikmetel või nende esindajatel samadel alustel, mis kehtivad füüsilistest isikutest klientide puhul. Tuvastada tuleb seltsingu tegelikud kasusaajad vastavalt käesoleva juhendi

⁸⁷ Esindusõigust sisaldava dokumendi käsitlemisel tuleb välja selgitada ka see, kas seda välja andnud isikutel oli vastav pädevus.

⁸⁸ Legaliseerimise ja *apostille'*mise kohta vt käesoleva juhendi punkt 4.3.2.15

⁸⁹ Juriidilist isikut esindavalt isikult eeldatakse selle isiku majandus- ja kutsetegevuse ehk tegevusala, tehingute eesmärkide, maksetavade, kogemuse tegevuspartnerite, tehingutes kasutatud vahendite allika ning päritolu, omanikeringi jms teadmist.

⁹⁰ Antud mõiste mõttes ingl k – *trust*.

⁹¹ *Ibid*.

⁹² Seltsingute õigusliku olemuse kohta vt võlaõigusseadus § 580jj.

punktile 4.3.3 ning ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärk vastavalt käeoleva juhendi punktile 4.3.6.

- 4.3.1.31. Muus osas kehtivad seltsingute puhul kõik kliendi või juhuti tehtava tehingu teostaja osas kohaldavad hooldusmeetmed, andmete säilitamise ning rahapesu andmebüroo osas teatamiskohustuse täitmise nõuded.

Andmete säilitamine

- 4.3.1.32. Isikusamasuse tuvastamist puudutav teave ja dokumendid säilitatakse käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.3.2. Juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamine

Üldpõhimõtted

- 4.3.2.1. Ärisuhte loomisel või juhuti tehtava tehingu tegemisel peab kohustatud isik tuvastama juriidilisest isikust kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva juriidilise isiku isikusamasuse ning esitatud teavet kontrollima (verifitseerima) usaldusväärsest ja sõltumatust allikast hangitud teabe põhjal, sh e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste vahendite abil.
- 4.3.2.2. Juriidilise isiku esindaja tuvastatakse ja saadud andmeid kontrollitakse käesoleva juhendi punkti 4.3.1 alusel.
- 4.3.2.3. Kohustatud isik ei pea kohaldama uuesti juriidilise isiku ja tema esindaja ning tegelike kasusaajate isiku tuvastamist ja isikusamasuse kontrollimist, kui tal on sama juriidilise isikuga juba kehtiv ärisuhe ja sama juriidiline isik soovib sõlmida uut kestvuslepingut või saada uut finantsteenust⁹³. Ülaltoodu kehtib ka juhul, kui uut ärisuhet soovib luua füüsiline isik, kelle isikusamasus on tuvastatud ja kontrollitud muu õigussuhte raames, kus see isik on olnud teise kliendi esindaja⁹⁴. Eeltoodu kehtib eeldusel, et kohustatud isikul ei ole kahtlust klienti puudutavate andmete (sh isikusamasuse tuvastamise ja tegeliku kasusaaja tuvastamise käigus kogutud andmete) õigsuses ja kehtivuses. Eeltoodu ei tähenda, et kliendi osas ei peaks tuvastama uue ärisuhte eesmärki käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes või et ärisuhet ei peaks jälgima käesoleva juhendi punkti 4.4 mõttes. Käesolevas punktis kirjeldatud erandit kasutades peab kliendikaustas (ehk kohas, kus hooldusmeetmete käigus kogutud andmeid säilitatakse) olema selge viide asjakohaste isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud dokumentide kättesaamise kohale (ehk nõ kliendikaustale, kus algse isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud andmed on säilitatud).
- 4.3.2.4. Kohustatud isik on vajadusel valmis isikusamasuse tuvastamise meetme ja kasutatava kontrollimeetmete valikut Finantsinspeksioonile selgitama, sh näitama, miks tegemist on usaldusväärsest ja sõltumatust allikast pärit teabega, millised on need kaks erinevat allikat, ning põhjendama, miks valitud meede on kooskõlas kliendi ja temaga seotud ärisuhte riskiprofiili ning riskiastmega.

Isikusamasuse tuvastamise aeg

- 4.3.2.5. Kohustatud isik peab tuvastama kliendi isikusamasuse ja kontrollima seda mõistliku aja jooksul enne kestvuslepingu sõlmimise toimingutega alustamist või selle sõlmimise ajal. Tehingus osaleva isiku isikusamasus tuleb tuvastada enne tehingu sooritamise toimingutega alustamist

⁹³ Käesoleva juhendi punktis 4.3.1.14 toodud limiitide puhul tuleb kumulatiivselt arvesse võtta kõikide selliste väljaminevate maksete kogusummat.

⁹⁴ Nimetatud erand ei kehti isikute osas, kelle isikusamasus on tuvastatud ja kontrollitud olukorras, kus ta on olnud teise kliendi tegelik kasusaaja.

või tehingu tegemise ajal.

Isikusamasuse tuvastamine

4.3.2.6. Isikusamasuse tuvastamine on järgmiste andmete kogumine ja säilitamine:

- i. juriidilise isiku ärinimi või nimi (koos õigusliku vormiga);
- ii. registrikood või registreerimisnumber ja -aeg;
- iii. juhataja nimi või juhatuse liikmete või muu seda asendava organi liikmete nimed ja nende volitused juriidilise isiku esindamisel, kusjuures kliendisuhet loov esindaja tuvastatakse ja saadud andmeid kontrollitakse vastavalt käesoleva juhendi punkti 4.3.1 nõuetele;

samuti isikuga vahetult seotud muude andmete kogumist ja säilitamine, nagu:

- i. juriidilise isiku asukoht, kusjuures lähtuda tuleb asutamisriigi⁹⁵ teooriast;
- ii. juriidilise isiku tegevuskoht⁹⁶;
- iii. juriidilise isiku sidevahendite andmed.

4.3.2.7. Isikusamasuse tuvastamiseks kasutatakse järgmiseid dokumente:

- i. asjakohase registri registrikaart;
- ii. asjakohase registri registreerimistunnistus; või
- iii. eelnevalt nimetatud dokumendiga võrdväärne dokument või asjakohane juriidilise isiku asutamisdokument⁹⁷.

4.3.2.8. Kohustatud isiku nõudmisel esitab klient isikusamasuse tuvastamiseks vajalikud dokumendid ja annab asjakohast teavet. Kohustatud isiku nõudmisel kinnitab klient hooldusmeetmete kohaldamiseks esitatud teabe ja dokumentide õigsust oma allkirjaga. Juhul, kui kohustatud isikul on ligipääs asjakohastesse registritesse, ei pea ta kliendilt asjakohaste isikusamasuse tuvastamiseks kasutatavate dokumentide esitamist nõudma.

Isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe kontrollimine

4.3.2.9. Isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe kontrollimine tähendab usaldusväärsest ja sõltumatust allikast pärit andmete kasutamine käesoleva juhendi punktis 4.3.2.6 nimetatud andmete (esimesed kolm alapunkti) tõesuse ning õigsuse kohta kinnituse saamist⁹⁸, kasutades selleks ka vahetult seotud andmete (neljas kuni kuues alapunkt) tõesuse ja õigsuse kohta kinnituse saamist. See tähendab, et teabe kontrollimise eesmärgiks on saada kinnitus, kas see isik, kes ärisuhet luua või juhuti tehtavat tehingut teostada soovib, on see isik, kes ta väidab end olevat.

⁹⁵ Asutamisriigi teooria kohaselt on juriidilise isiku asukohaks riik, kus juriidiline isik on asutatud.

⁹⁶ See määratletakse faktiliste asjaolude alusel ning tegemist on kohaga, kus juriidiline isik alaliselt või peamiselt tegutseb ning millega on juriidilist isikut kõige rohkem võimalik temaga seostada – enamuse töötajate, ladude, kontoriruumide asukoht, seal toimub tootmine või teenuse tegelik osutamine jne.

⁹⁷ Nendeks on välisriigi juriidilise isiku puhul muu hulgas *certificate of incorporation*, *certificate of good standing*, *partnership agreement*, *deed of trust*, *memorandum and articles of association of a company* jne

⁹⁸ Järelduvalt näiteks päringud, mis annavad kinnituse dokumendi kehtivuse kohta, ilma et need tooksid välja, kellele nimetatud dokument kuulub ja mis muud andmed sellega isikuga seonduvad, ei võimalda teavet kontrollida.

Usaldusväärne ja sõltumatu allikas

4.3.2.10. Usaldusväärseks ja sõltumatuks allikaks loetakse, kui kohustatud isik:

- i. näeb käesoleva juhendi punktis 4.3.2.7 toodud dokumendi originaali;
- ii. näeb käesoleva juhendi punktis 4.3.2.7 nimetatud dokumendi notariaalselt tõestatud või notariaalselt või ametlikult⁹⁹ kinnitatud ärakirja; või
- iii. omab ligipääsu äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri või välisriigi asjakohaste registrite andmetele arvutivõrgu kaudu.

4.3.2.11. Seejuures registrist väljastatavad dokument ei tohi olla välja antud varem kui 6 kuud enne esitamist kohustatud isikule. See kehtib ka siis, kui dokumendist on tehtud ära kiri.

4.3.2.12. Käesoleva juhendi punktis 4.3.2.10 nimetatud olukordades on usaldusväärseks ja sõltumatuks allikaks isikusamasuse tuvastamise käigus saadud teabe kontroll, mis (a) pärineb kahest eraldi allikast ja (b) vastab käesoleva juhendi punkti 4.3.1.18 tingimuses c toodud nõuetele. Küll peab käesoleva juhendi punktis 4.3.2.10 nimetatut kohaldama olukordades, kus juriidilise isiku esindaja tuleb tuvastada näost-näku vastavalt käesoleva juhendi punktile 4.3.1.14.

Kaks erinevat allikat

4.3.2.13. Käesoleva juhendi punkti 4.3.2.12 mõttes tähendab kaks erinevat allikat, et informatsiooni saamise andmekandja, koht või meede peavad olema erinevad (st selleks ei saa olla sama andmekandja).

4.3.2.14. Lisaks käesoleva juhendi punktis 4.3.2.7 nimetatud dokumendile¹⁰⁰ (kui kohustatud isik ei vali kontrollimiseks kliendi kahte erinevat isikut tõendavat dokumenti) võib olla teiseks allikaks ka usaldusväärsest ja sõltumatust allikast saadud teave, et kontrollida isikuga vahetult seotud andmeid (näiteks asukoht jms).

Legaliseerimine ja apostille' mine ning dokumentide keel

4.3.2.15. Välisriigis välja antud avalikud¹⁰¹ dokumendid peavad olema legaliseeritud või kinnitatud tunnistusega (välja antud on *apostille*)¹⁰² ehk ühes riigis välja antud ametliku dokumendi kasutamiseks teises riigis on antud rahvusvaheliselt tunnustatud tõestus dokumendi ehtsuse kohta, kusjuures legaliseerimine ja *apostille*'misega ei kinnitata dokumendis sisalduva teabe õigsust.

4.3.2.16. Dokument peab olema legaliseeritud, kui selleks ei kasutata ja see ei kuulu *apostille*'misele. Legaliseerimiseks peab dokument läbima nii selle väljastanud asutuse riigi kui ka dokumenti

⁹⁹ Ametlikult kinnitatud ära kirja puhul hindab kohustatud isik, kas kinnitaja õigused laienesid dokumendi ära kirja kinnitamisele.

¹⁰⁰ See dokument peab olema alati üks kahest allikast.

¹⁰¹ Avalik dokument on väljavõtte registrist, haldusdokument (diplom, tunnistus, tõend, õiend, teatis vms), kohtu või kohtuga seotud ametiasutuse väljastatud dokument (kohtuotsuse ära kiri, väljavõtte registrist, kohtutäituri dokument vms) ning notari või vandetõlgi dokument.

¹⁰² *Apostille*' mine toimub vastavalt 05.10.1961 vastu võetud Haagi konventsioonile: Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents (edaspidi *Konventsioon*), millega ühinenud riigid on omavahel loobunud keerulisest legaliseerimisest ja asendanud selle protseduuri lihtsama *apostille*'ga kinnitamisega. Haagi konventsioonide veebilehel (vt www.hcch.net) on ühinenud riikide loetelu. Nendest riikidest Eestisse jõudnud dokumendid peavad olema välisriigis vastava asutuse poolt kinnitatud *apostille*'ga ehk tunnistusega selle kohta, et need on välja antud pädeva ametniku poolt.

vastuvõtva riigi legaliseerimisega tegelevad ametiasutused¹⁰³ (tavaliselt välisministeeriumid).

4.3.2.17. Samal ajal:

- i. legaliseerimist ega *apostille'*mist ei vaja avalikud dokumendid, mis on koostatud või tõestatud riikides, kellega Eestil on sõlmitud vastav õigusabileping¹⁰⁴;
- ii. legaliseerimist ega *apostille'*mist ei vaja avalikud dokumendid, mis on väljastatud riigis, mis kohaldab Euroopa Ühenduse liikmesriikide dokumentide legaliseerimisest loobumise konventsiooni¹⁰⁵.

4.3.2.18. Võõrkeelsete dokumentide korral on kohustatud isikul õigus nõuda dokumentide tõlget temale arusaadavasse keelde. Vältida tuleks tõlgete kasutamist olukorras, kus originaalsed dokumendid on koostatud kohustatud isikule arusaadavas keeles (Näiteks, inglise keelsete originaaldokumentide tõlkimine vene keelde).

Andmete säilitamine

4.3.2.19. Isikusamasuse tuvastamist puudutav teave ja dokumendid säilitatakse käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.3.3. Juriidilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine

Üldpõhimõtted

4.3.3.1. Ärisuhte loomisel või juhuti tehtava tehingu tegemisel peab kohustatud isik tuvastama kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku tegeliku kasusaaja ja võtma tegeliku kasusaaja isikusamasuse kontrollimiseks meetmeid ulatuses, mis võimaldab kohustatud isikul veenduda selles, et ta teab, kes on tegelik kasusaaja.

4.3.3.2. Tegelik kasusaaja on füüsiline isik, kes teeb oma mõju ära kasutades tehingu või toimingut või omab muul viisil kontrolli¹⁰⁶ tehingu, toimingut või teise isiku üle ja/või kelle huvides, kasuks või arvel tehing või toiming tehakse.

4.3.3.3. Kohustatud isik peab ärisuhte loomisel või juhuti tehtava tehingu tegemisel aru saama kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollistruktuurist.

4.3.3.4. Tegelikku kasusaajat ei ole vaja tuvastada:

- i. reguleeritud turul noteeritud äriühingu puhul, millele kohaldatakse Euroopa Liidu õigusega kooskõlas olevaid avalikustamismääruseid või samaväärseid rahvusvahelisi standardeid, millega tagatakse omanikke käsitleva teabe piisav läbipaistvus;
- ii. korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud korteriühistu puhul;
- iii. hooneühistuseaduses sätestatud hooneühistute puhul.

4.3.3.5. Kohustatud isik ei pea kohaldama uuesti juriidilise isiku ja tema esindaja ning tegelike kasusaajate tuvastamist, kui tal on sama kliendiga juba kehtiv ärisuhe ja sama klient soovib

¹⁰³ Legaliseerimise kohta saab täpsemat informatsiooni Eesti Välisministeeriumi kodulehelt (vt <http://www.vm.ee/?q=taxonomy/term/39>), kus muu hulgas legaliseeritakse Eestis välja antud dokumente.

¹⁰⁴ Käesoleva juhendi väljaandmise hetkel on nendeks riikideks Leedu, Läti, Poola, Ukraina või Venemaa.

¹⁰⁵ Käesoleva juhendi väljaandmise hetkel on nendeks riikideks Belgia, Iirimaa, Itaalia, Läti, Prantsusmaa ja Taani.

¹⁰⁶ Muul viisil kontrolli omamine käesoleva juhendi mõttes on valitseva mõju teostamine.

sõlmida uut kestvuslepingut või saada uut finantsteenust. Eeltoodu kehtib eeldusel, et kohustatud isikul ei ole kahtlust klienti puudutavate andmete (sh isikusamasuse tuvastamise ja tegeliku kasusaaja tuvastamise käigus kogutud andmete) õigsuses ja kehtivuses. Eeltoodu ei tähenda, et kliendi osas ei peaks tuvastama uue ärisuhte eesmärki käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes või et ärisuhet ei peaks jälgima käesoleva juhendi punkti 4.4 mõttes. Käesolevas punktis kirjeldatud erandit kasutades peab kliendikaustas (ehk kohas, kus hoolsusmeetmete käigus kogutud andmeid säilitatakse) olema selge viide asjakohaste isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud dokumentide kättesaamise kohale (ehk nõ kliendikaustale, kus algse isikusamasuse tuvastamise käigus kogutud andmed on säilitatud).

- 4.3.3.6. Kohustatud isik on vajadusel valmis tegeliku kasusaaja ja omandi- ja kontrollstruktuuri tuvastamiseks kohaldatud meetme ja selleks valitud kontrollimeetmete valikut Finantsinspeksioonile selgitama.

Tegeliku kasusaaja tuvastamine

- 4.3.3.7. Juriidilise isiku tegeliku kasusaaja tuvastamine käib astmeliselt, kus iga järgmise astme juurde siirdub kohustatud isik siis, kui eelmise astme puhul ei ole võimalik juriidilise isiku tegelikku kasusaaja määrata. Astmed ja küsimused on seejuures järgmised:

- i. kas juriidilisest isikust kliendil või tehingus osaleval isiku osas on tuvastatav see füüsiline isik või isikud, kes tegelikult lõplikult kontrollivad juriidilist isikut või omavad selle üle muul moel mõju või kontrolli¹⁰⁷, olenemata aktsiate, osade, hääleõiguste või omandiõiguse suurusest või selle otsesest või kaudsest iseloomust;
- ii. kas juriidilisest isikust kliendil või tehingus osaleval isikul on füüsiline isik või isikud, kes omavad või kontrollivad juriidilist isikut otsese¹⁰⁸ või kaudse¹⁰⁹ osaluse kaudu. Siinkohal tuleb arvestada, ka perekondlikku seost¹¹⁰ ja lepingulist seost¹¹¹;
- iii. kes on see füüsilisest isikust kõrgema juhtorgani liige¹¹², kes tuleb määrata tegelikuks kasusaajaks, sest eelmise kahe küsimuse vastus ei ole võimaldanud kohustatud isikul tegelikku kasusaaja tuvastada.

- 4.3.3.8. Käesoleva juhendi punktis 4.3.3.7 nimetatud kõrgema juhtorgani liikme all tuleb mõista isikut, kes:

- i. teeb strateegilisi otsuseid, mis fundamentaalselt mõjutavad äritegevust ja/või -tavasid ja/või äriühingu üldisi (äri)suundi; või selle puudumisel
- ii. teostab igapäevast või regulaarset juhtimist äriühingu üle nn täitevõimu raames (näiteks tegevusjuht (CEO), finantsjuht (CFO), direktor või president jne).

¹⁰⁷ Nendeks võivad olla olukorrad, kus kontrolli omatakse läbi personaalsete sidemete, ettevõtte rahastamisskeemide, sest esinevad lähedased või intiimsed perekondlikud suhted, ajaloolised või lepingulised suhted jne. See võib toimuda ka viisil, kus kontrolli küll ei omata, aga äriühingust saadakse kasu.

¹⁰⁸ Otsene omamine on kontrolli teostamise viis, mille puhul omab füüsiline isik äriühingus 25 protsendi suurust osalust pluss üks aktsia või osa või üle 25 protsendi suurust omandiõigust.

¹⁰⁹ Kaudne omamine on kontrolli teostamise viis, mille puhul omab äriühingus 25 protsendi suurust osalust pluss üks aktsia või osa või üle 25 protsendi suurust omandiõigust äriühing, mis on füüsilise isiku kontrolli all, või mitu äriühingut, mis on sama füüsilise isiku kontrolli all.

¹¹⁰ Olukorras, kus omanike hulgas näib olevat seotud isikud läbi pereliikmete suhete (elukaaslased, alanejad ja ülenejad sugulased vms), siis tuleb vaadata, kui suur osa ettevõttest seotud isikutele kuulub.

¹¹¹ Olukorras, kus avalikult kättesaadavate allikate või kliendi esitatud andmete kohaselt näib, et üks isik omab läbi lepinguliste vms suhete rohkem osalust, kui see nähtub dokumentidest, siis tuleb osaluse suurus määrata tegelikult kontrolli või mõju omamise suuruse järgi.

¹¹² Ingl k – *senior management*.

- 4.3.3.9. Usaldusfondi, seltsingu, ühisuse või muu juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse puhul on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes ühendust otsese või kaudse omamise kaudu või muul viisil lõplikult kontrollib ja kes on sellise ühenduse:
- i. asutaja või isik, kes on varakogumisse vara üle andnud;
 - ii. usaldusisik, vara valitseja või valdaja;
 - iii. vara säilimist tagav ja kontrolliv isik, kui selline isik on määratud; või
 - iv. soodustatud isik või kui soodustatud isik või isikud määratakse tulevikus, siis isikute ring, kelle huvides selline ühendus peamiselt asutati või tegutseb.

Andmete kontrollimine

- 4.3.3.10. Kohustatud isik võtab tuvastatud tegeliku kasusaaja kontrollimiseks meetmeid ning teeb seda ulatuses, mis võimaldab kohustatud isikul veenduda selles, et ta teab, kes on tegelik kasusaaja.
- 4.3.3.11. Juriidiliste isikute puhul eeldab see (i) ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamise puhul veendumist, et kliendi tegelik kasusaaja, kui viimane osaleb aktiivselt äriühingu tegevuses, on võimeline deklareeritud tegevusalal, deklareeritud tegevusmahtudega ning deklareeritud olulisemate äripartneritega tegutsema ning et tal on selleks piisav kogemus¹¹³, (ii) samuti, et kohustatud isik:
- i. näeb käesoleva juhendi punktis 4.3.2.7 toodud dokumendi originaali;
 - ii. omab ligipääsu äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri või välisriigi asjakohaste registrite andmetele arvutivõrgu kaudu ning kontrollib tegeliku kasusaaja andmeid nimetatud registrist;
 - iii. näeb käesoleva juhendi punktis 4.3.2.7 nimetatud dokumendi notariaalselt või ametlikult kinnitatud dokumendi ära kirja;
 - iv. kasutab muid avalikult kättesaadavaid ja/või usaldusväärseid allikaid, mis on piisavad, et võimaldab veenduda, kes on tegelik kasusaaja.
- 4.3.3.12. Kui juriidilise isiku isikusamasuse tuvastamise dokumentidest või muudest esitatud dokumentidest ei nähtu otseselt, kes on juriidilise isiku tegelik kasusaaja, siis registreeritakse vastavad andmed (sh andmed kontserni kuuluvuse ning kontserni omanike- ja juhtimisstruktuuri kohta) juriidilise isiku esindaja ütluste või juriidilise isiku esindaja omakäelise kirjaliku dokumendi alusel. Sellisel juhul peab võtma kohustatud isik mõistlikke meetmeid, et esitatud teavet kontrollida.
- 4.3.3.13. Usaldusfondi, seltsingu, ühisuse või muu sarnase juriidilise isiku puhul eeldab lisaks avalikult kättesaadavatele ja/või usaldusväärsetele andmetele näiteks seltsingulepingu, nn *letter of wishes*, *trust deed* jms dokumentide alusel veendumuse saavutamist tegeliku kasusaaja olemuses. Juhul, kui kohustatud isik soovib kasutada tegeliku kasusaaja ütlusi või tema omakäelist kirjalikku dokumenti, tuleb kohaldada käesoleva juhendi punktis 4.3.3.12 toodut.

¹¹³ Vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.6.24 kuni 4.3.6.27.

Omandi- ja kontrollstruktuuri tuvastamine

- 4.3.3.14. Kohustatud isik ei pea iseseisvalt uurima kliendi või juhuti tehtavat tehingut teostava isiku omandi- ja kontrollstruktuuri ning võib selles osas tugineda juriidilise isiku või usaldusfondi, seltsingu, ühisuse või muu sarnase juriidilise isiku esindaja ütlustele või kirjalikele selgitustele. See ei kohaldu eeldusel, kui kohustatud isikul on informatsiooni, mis nimetatud asjaolu kahtluse alla seab, sh see on vastuolus tegeliku kasusaaja tuvastamise ja andmete kontrollimise käigus saadud andmetega.

Andmete säilitamine

- 4.3.3.15. Kohustatud isik registreerib ja säilitab teabe kõikide toimingute kohta, mida tehti selleks, et tegelik kasusaaja ja omandi- ja kontrollstruktuur tuvastada. Kohustatud isik säilitab ka kõik andmed, mis nende toimingute käigus tuvastati. Kohustatud isik teeb eeltoodut käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.3.4. Riikliku taustaga isiku tuvastamine

Üldpõhimõtted

- 4.3.4.1. Nii ärisuhte loomisel kui ka ärisuhte käigus või siis, kui esineb teatud sündmus¹¹⁴, võtab kohustatud isik meetmeid, et tuvastada, kas klient või juhuti tehtavat tehingut teostada sooviv isik ja nende isikute tegelik kasusaaja või esindaja on riikliku taustaga isik (sh kõrge riskiga riikliku taustaga isik), tema pereliige või lähedane kaastöötaja, samuti, kas klient on saanud selliseks isikuks.
- 4.3.4.2. Kõrge riskiga riikliku taustaga isiku osas kohaldab kohustatud isik käesoleva juhendi punktis 4.3.4.18 nimetatud meetmeid.
- 4.3.4.3. Kui riikliku taustaga isik ei täida enam talle antud olulisi avalikke ülesandeid, peab kohustatud isik vähemalt 12 kuu jooksul võtma arvesse riske, mis on kõnealuse isikuga jätkuvalt seotud, ning rakendama asjakohaseid ja riskitundlikkusest lähtuvaid meetmeid seni, kuni on kindel, et riikliku taustaga isikutele omaseid riske kõnealuse isiku puhul enam ei esine.

Kõrge riskiga riikliku taustaga isik

- 4.3.4.4. Käesoleva juhendi mõttes on kõrge riskiga riikliku taustaga isik igasugune riikliku taustaga isik, tema pereliige või lähedane kaastöötaja, välja arvatud isik, kes on keskmise või tavapärasemast madalama riskiga¹¹⁵ (elk, kes ei ole kõrge riskiga) kohalik riikliku taustaga isik, tema pereliige või lähedane kaastöötaja.
- 4.3.4.5. Riikliku taustaga isik on vähemalt füüsiline isik, kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid, sh riigipea, valitsusjuht, minister ning ase- või abiminister, parlamendiliige või parlamendiga sarnase seadusandliku organi liige, erakonna juhtorgani liige, ülemkohtu ja riigikohtu liige, riigikontrolli ja keskpanga nõukogu liige, suursaadik, asjur ja kaitsejõudude kõrgem ohvitser, riigiäriühingu juhatuse ja haldus- või järelevalveorgani liige, rahvusvahelise organisatsiooni juht, juhi asetäitja ja juhtorgani liige või samaväärseid ülesandeid täitev isik, kes ei ole kesk- või alamastme ametniku staatuses.
- 4.3.4.6. Kohustatud isikul on õigus riskipõhise lähenemise tulemusel otsustada riikliku taustaga ametipositsioone täiendada ning seeläbi võtta täiendavaid meetmeid ka teiste

¹¹⁴ Ingl k – trigger event.

¹¹⁵ Riski hindamisel tuleb arvesse võtta käesoleva juhendi punktis 4.2 sätestatud ning eriti punktides 4.2.3 ja 4.3.4.10 sätestatud.

ametipositsioonide suhtes. Juhul, kui riik peaks riskipõhise lähenemise tulemusel samasuguse ametipositsioonide täiendamise otsuse tegema, siis võib riik kohustada kohustatud isikut võtma meetmeid ka teiste ametipositsioonide suhtes. Igal juhul peavad need avaliku võimu ülesanded olema olulised ja prominentsed ning ei tohi seonduda kesk- või alamastme ametniku staatuses olevate isikutega.

- 4.3.4.7. Kohalik riikliku taustaga isik on käesoleva juhendi punktis 4.3.4.5 nimetatud isik käesoleva juhendi punktis 4.3.4.6 sätestatud eranditega, kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid Eestis¹¹⁶.
- 4.3.4.8. Juriidilisest isikust kliendi või juhuti tehtavat tehingut tegeva isiku puhul peab seda isikut pidama riikliku taustaga isikuks, kui tema esindaja või tegelik kasusaaja on riikliku taustaga isik või riikliku taustaga isiku pereliige või lähedane kaastöötaja.
- 4.3.4.9. Riigi omanduses oleva juriidilisest isikust kliendi või juhuti tehtavat tehingut tegeva isiku puhul peab seda isikut pidama riikliku taustaga isikuks, kui riikliku taustaga isik omab ettevõttes olulist ja prominentset funktsiooni¹¹⁷ ning sellest ettevõtjast omab vähemalt 50%-list osalust riik. Sellise olulise ja prominentse funktsiooni hindamisel tuleb muu hulgas ka hinnata, kas riikliku taustaga isik omab (olulist)¹¹⁸ volitust riigi varade või rahaliste vahendite, poliitikate või tegevuse üle, kas tal on õigus väljastada litsentse või lubasid, teha erandeid, kas tal on kontroll või mõju riigi või äriühingu kontodele ja rahalistele vahenditele jne.

Kõrge riskiga kohalik riikliku taustaga isik

- 4.3.4.10. Kõrgema riskiga kohaliku riikliku taustaga isiku määratlemisel võtab kohustatud isik arvesse võtta käesoleva juhendi punktis 4.2 sätestatud ning eriti punktis 4.2.3 sätestatud, samuti vajadusel tõenäosust, et:
 - i. isik, tema pereliige või lähedane kaastöötaja kasutab ära enda riikliku taustaga isiku positsiooni, teostab muu hulgas isikliku kasu nimel toiminguid vastuolus tema positsioonilt oodatavale tegevusele või varjab ebaseaduslikul moel teenitud tulu; ning et
 - ii. see isik omab olulist mõju või võimalust ning võimekust kontrollida või suunata vara.
- 4.3.4.11. Selline tõenäosuse hinnang põhineb kohustatud isiku üldistel teadmistel, eelneval kogemusel või muul teadmisel ning võtab arvesse näiteks riigi või selle konkreetse töökoha või ametikoha üldist korruptsioonitaset, ametipositsioonil töötamise kestvust, selle ametipositsiooniga kaasneva majandusliku huvide deklaratsiooni esitamise kohustust, kas konkreetset töökohal või ametikohal on seoseid majandusharudega, mis võivad olla seotud korruptsiooniga, kas isiku kohta on negatiivset informatsiooni jne. Kohustatud isik arvestab ka muid käesoleva juhendi punktist 4.2 riskipõhisest lähenemist tulenevad indikaatoreid, mis viitavad, et kliendi või ärisuhtega ning nende riskiprofiilidega seotud risk on tavapärasemast kõrgem.

Pereliige

- 4.3.4.12. Pereliige on riikliku taustaga isiku või kohaliku riikliku taustaga isiku abikaasa või abikaasaga samaväärseks peetav isik, riikliku taustaga isiku või kohaliku riikliku taustaga isiku laps ja lapse abikaasa või abikaasaga samaväärseks peetav isik ning riikliku taustaga isiku või kohaliku riikliku taustaga isiku vanem.

¹¹⁶ Kuni RahaPTS-i § 3 punkti 12 ja §-i 41 asjakohase muutmiseni käesoleva juhendi kehtestamise järgselt, tuleb lauseosa „kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid Eestis“, lugeda kui „kes täidab või on täitnud avaliku võimu olulisi ülesandeid Eestis, teises Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või Euroopa Liidu institutsiooni juures“.

¹¹⁷ Ehk omab funktsiooni, mis ei seonu kesk- või alamastme ametniku staatuses.

¹¹⁸ Ingl k – *substantial*.

Lähedane kaastöötaja

4.3.4.13. Lähedaseks kaastöötajaks¹¹⁹ peetav isik on:

- i. füüsiline isik, kelle kohta on teada, et ta on juriidilise isiku või õigusliku üksuse tegelik kasusaaja või ühine omanik koos riikliku taustaga isikuga või tal on lähedased ärisuhted riikliku taustaga isikuga;
- ii. füüsiline isik, kes on sellise juriidilise isiku või õigusliku üksuse ainus kasusaav omanik, mis on teadaolevalt tegelikult asutatud riikliku taustaga isiku või kohaliku riikliku taustaga isiku kasuks;
- iii. kellel on teadaolevalt¹²⁰ suhe tegeliku kasusaajaga, mis ei kvalifitseeru pereliikme staatuseks (näiteks tüdruk- või poiss-sõber, armuke jne).

Kõrge riskiga riikliku taustaga isiku tuvastamiseks võetavad meetmed

4.3.4.14. Kõrge riskiga riikliku taustaga isiku tuvastamiseks on võimalikud järgmised viisid:

- i. uute, potentsiaalsete ning olemasolevate klientide või juhuti tehtavaid tehinguid soovivate isikute, nende tegelike kasusaajate ja esindajate skriinimine vastavate majasiseste või -väliste andmebaaside vastu (ehk nn nimekontroll andmebaasidest¹²¹), kes vastavat teenust pakuvad;
- ii. riikliku taustaga isiku staatuse küsimine esindajalt (hõlmab nii esindaja ja tegeliku kasusaja kui ka nende pereliikmete ja lähedaste kaastöötajate vastava staatuse kohta küsimist) või juhuti tehtavat tehingut teostavalt isikult, samuti vajadusel kliendi või juhuti tehtavast tehingut teostava isiku kutse- või tegevusala küsimine ning eeltoodud andmete uuesti küsimine ärisuhte kestel teostatava andmete uuendamise käigus;
- iii. teatud juhtudel lisaks eelmises punktis nimetatule isiku kohta avalikult kättesaadavatest ehk kolmandatest allikatest informatsiooni hankimine.

4.3.4.15. Käesoleva juhendi punktis 4.3.4.14 nimetatud alapunkti 2 tuleb kohaldada üldjuhul¹²² ning alapunkti 3 tuleb kohaldada siis¹²³, kui ei kohaldata alapunkti 1. Kohustatud isik võib riskipõhise lähenemise tulemusel kasutada lisaks ka täiendavaid meetmeid võrrelduna punktis 4.3.4.14 toodud meetmetega. Eelviidatud meetmeid kohaldatakse koostoimes ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärgi ja olemuse tuvastamisega, mille osas sisemise veendumuse saavutamisel võib kohustatud isik samuti tuvastada kahtlaseid või ebaharilikke asjaolusid, mis võivad viidata riikliku taustaga isiku olemasolule või nende seosele.

¹¹⁹ Ingl k – *close associate* ehk FATF-i standardite mõttes on mõeldud laiemat definitsiooni kui kaastöötaja.

¹²⁰ Teadaolev tähendab, et tegemist on asjaoluga, mida kliendilt ei küsita ega peagi küsima. See on näiteks asjaolu, mis on avalikkusele teada ning mida teab ka keskmine isik, ilma et ta peaks spetsiifilisi meediumeid lugema, kuulama või vaatama.

¹²¹ See peab vastama nn „fuzzy match“ põhimõttele ehk oluline ei ole 100%-line nime kattuvus/tabavus ning meetmeid peab võtma vastavuse kontrollimiseks ka siis, kui kattuvus/tabavus on alla 100%-i. Kohustatud isik peab veendumata, kas tegemist on või ei ole sama isikuga.

¹²² V.a juhul, kui kohustatud isik on veendunud, et tegemist ei saa olla riikliku taustaga isikuga, või kui tegemist on kohaliku riikliku taustaga isikuga ning kohustatud isikule on ilmselge, et tegemist ei ole kõrge riskiga kohaliku riikliku taustaga isikuga. Sellisel juhul võib kohustatud isik otsustada ka alapunktis 2 toodud meetme kohaldamise osaliselt (piirdub näiteks kutse- või tegevusala küsimisega). Kohustatud isik on valmis aga selgitama, milles seisnes teadmine, et tegemist ei ole (kõrge riskiga) riikliku taustaga isikuga ja miks seetõttu isikult vastavat küsimust riikliku taustaga isikuks olemise kohta ei küsitud.

¹²³ V.a käesoleva juhendi joonealuses viites 122 sätestatud juhtudel.

- 4.3.4.16. Võetavad meetmed kõrge riskiga riikliku taustaga isiku tuvastamiseks peavad olema riskipõhised ehk vastama kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskiisule ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatel riskidel. See tähendab, et mida suurem on kohustatud isiku kliendibaas, risk, et ärisuhte luuakse kõrge riskiga riikliku taustaga isikuga, ning risk, et kohustatud isiku osutatavate teenuste kaudu võiks kõrge riskiga riikliku taustaga isik soovida kuritegelikul teel saadud rahalisi vahendeid legaliseerida (ehk pesta)¹²⁴ või terrorismi rahastada¹²⁵, seda rohkem või seda ulatuslikumaid meetmeid peab kohustatud isik käesoleva juhendi punktis 4.3.4.14 nimetatud meetmetest (koostoimes käesoleva juhendi punktiga 4.3.4.15) võtma.
- 4.3.4.17. Igal juhul on kohustatud isik valmis Finantsinspeksioonile põhjendama, miks kohustatud isik ei ole valinud uute, potentsiaalsete ning olemasolevate klientide või juhuti tehtavaid tehinguid soovivate isikute skriinimist, samuti, millisel põhjusel ei esine käesoleva juhendi punktis 4.3.4.16 nimetatud asjaolusid ja riske.

Kõrge riskiga riikliku taustaga isiku osas võetavad meetmed

- 4.3.4.18. Lisaks käesoleva juhendi punktis 4.3 nimetatud üldistele hoolsusmeetmetele kohaldab kohustatud isik kõrge riskiga riikliku taustaga isiku osas järgmisi hoolsusmeetmeid:
- i. saab kõrgemalt juhtkonnalt heakskiidu selle isikuga ärisuhte loomiseks või jätkamiseks;
 - ii. rakendab meetmeid, et teha kindlaks selle isiku rikkuse allika ja/või päritolu ja nende rahaliste vahendite allikad, mida ärisuhtes või juhuti tehingute tegemisel kasutatakse;
 - iii. teeb selle ärisuhte seiret käesoleva juhendi punkti 4.4 mõttes tugevdatud korras (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.6).
- 4.3.4.19. Kõrgem juhtkond käesoleva juhendi punkti 4.3.4.18 mõttes ja kogu käesoleva juhendi mõttes on isik, kellel on piisavalt kõrge amet, otsustusõigus ning põhjalikud teadmised organisatsioonist ja selle võimekusest, et teha teadlikke otsuseid äriühingu riskiprofiili otseselt mõjutavates küsimustes ning ta omab teadmist, et kohustatud isiku kompensatsioonimehhanismid on sellise riski võtmiseks piisavad.
- 4.3.4.20. Rikkuse allika ja/või päritolu on midagi muud kui tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu (võrdle järgnevat käesoleva juhendi punktis 4.4.3 tooduga, kus on toodud tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamiseks nõutav). Rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamine tähendab, et kohustatud isik tuvastab suurema ja üldisema vaate kliendi rikkusest ehk kõikide varade allikast. See annab tavapäraselt sisendi, kui palju kliendil võiks üldse rahalisi vahendeid olla ja kust klient need rahalised vahendid sai. Lisaks kliendi käest vastava info küsimusele võib sellist informatsiooni võimalik olla ka koguda avalikest andmebaasidest ning muudest avalikest või mitteavalikest andmetest, näiteks kinnistu, maa vms (vara) registrid, majanduslike huvide deklaratsioonid, äriühingute registrid jne. Küll peab andmeid rikkuse allika ja/või päritolu kohta kontrollima usaldusväärsete ja sõltumatute andmete, dokumentide ja teabe alusel, kui kliendiga seotud risk on eriti suur. Kohustatud isik ei peaks rahulduma kliendi üldiste vastustega või võtma põhjendamatuid eelduseid (näiteks, et olulisi funktsioone omavatel töötajatel ongi suuremad töötasud ja rohkem vara jne) ning kohustatud isikul peab tekkima sisemine veendumus, et ta teab kliendi rikkuse allika ja/või päritolu. Seejuures juhul, kui klient keeldub rikkuse allika ja/või päritolu kohta andmete avaldamisest või annab üldisi vastuseid või andmed erinevad avalikult või mitteavalikult kättesaadavatest andmetest, võib tegemist olla kõrgemale riskile viitava olukorraga, millele tuleb kõrgendatud tähelepanu pöörata ehk täiendavaid tugevdatud meetmeid võtta.

¹²⁴ Vt ka käesoleva juhendi Lisa 1.

¹²⁵ Vt ka käesoleva juhendi Lisa 2.

Andmete säilitamine

- 4.3.4.21. Kohustatud isik registreerib ja säilitab teabe kõikide toimingute kohta, mida tehti selleks, et riikliku taustaga isik tuvastada, st kaalutlus tema kõrge riski staatuse määratlemise või määratlemata jätmise kohta. Kohustatud isik säilitab ka kõik andmed, mis nende toimingute käigus tuvastati. Kohustatud isik teeb eeltoodut käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.3.5. Rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamine

- 4.3.5.1. Kohustatud isik kogub teavet kliendi rikkuse allika ja/või päritolu kohta (i) ärisuhte loomisel, kui see on asjakohane, et tuvastada ärisuhte eesmärk ja olemus, samuti, kui (ii) kohustatud isikul on kahtlus, et klient või juhuti tehtavat tehingut teostav isik on kõrge riskiga riikliku taustaga isik, tema pereliige või lähedane kaastöötaja.
- 4.3.5.2. Ärisuhte väliselt juhuti tehtava tehingu puhul kogub kohustatud isik ärisuhte eesmärgi ja olemuse asemel (käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes) asjakohasel juhul teavet rikkuse allika ja/või päritolu kohta. Kohustatud isik võtab vajadusel ka muid meetmeid, mis on sätestatud ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamise all käesoleva juhendi punkti 4.3.6 mõttes.
- 4.3.5.3. Rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamine käesoleva juhendi mõttes on meetmed, mida on kirjeldatud käesoleva juhendi punktis 4.3.4.20.

4.3.6. Ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärgi ja olemuse tuvastamine

Üldpõhimõtted

- 4.3.6.1. Ärisuhte loomisel või juhuti tehtava tehingu puhul peab kohustatud isik aru saama ärisuhte või tehingu eesmärgist ning olemusest. See on üks, kuid oluline, osa tunne-oma-klienti-põhimõtte rakendamisest¹²⁶.
- 4.3.6.2. Asjakohasel juhul peab kohustatud isik võtma eesmärgi ja olemuse tuvastamiseks täiendavaid meetmeid ja koguma täiendavat teavet. Selline asjakohane olukord esineb eelkõige juhtudel, kus (i) tegemist on suure väärtusega või ebaharilikkusele viitava olukorraga ja/või (ii) kus kliendi ning ärisuhte olemusega kaasnev risk ja/või riskiprofiil annab põhjust täiendavate toimingute tegemiseks, et olla võimeline ärisuht kohaselt hiljem jälgima.

Asjakohasel juhul võetavate meetmete eesmärk

- 4.3.6.3. Käesoleva juhendi punktis 4.3.6.2 nimetatud täiendav meede on muu hulgas avalikest allikatest päringute tegemine¹²⁷ ning täiendav teave on kliendi või juhuti tehingus osaleva isiku püsiva tegevusala, maksetavade, olulisemate tehingupartnerite ja juriidilise isiku puhul ka kogemuse väljaselgitamine. Seejuures on eeltoodu mitteammendav loetelu ning kohustatud isik võtab vajadusel täiendavaid meetmeid ärisuhte eesmärgist ja olemusest arusaamiseks, sh eelkõige tuvastab vajadusel rikkuse allika ja/või päritolu, teostab kohapealseid visiite enne ärisuhte loomist¹²⁸ jne. Teatud teenuste puhul on eelnimetatud asjaolud seejuures tuvastatavad osaliselt või täielikult kohustatud isiku poolt täidetavates muudes kohustustes (näiteks vastutustundliku laenamise põhimõtete täitmine, investeerimishuvide väljaselgitamine) või on osa teenusest (näiteks laenu tagasimaksete või investeeringu realiseerimise aeg, periood jne).

¹²⁶ Vt ka käesoleva juhendi punkt 4.1.4.2.

¹²⁷ Internetiotsingud, *Google Maps*’i kasutamine tegevuskoha kohta informatsiooni hankimiseks jne.

¹²⁸ Eesmärgiks on mõista, kas kliendi poolt selgitatu on kooskõlas tegelikkusega.

- 4.3.6.4. Ärisuhte ja juhuti tehtava tehingu eesmärgi ning olemuse tuvastamine on hoolsusmeetmete kõige olulisem põhimõte. Selle eesmärgiks on saada igakülgne arusaam ja ülevaade kliendist, sh isikust, tegelikest kasusaajatest ja kliendiprofiilist, samuti põhjusest, miks konkreetset teenust vajatakse. Seejuures veendub kohustatud isik, et pakutav teenus vastab kliendi tegelike tahteavalduste sisule (miks ta finantsteenust soovib), on kooskõlas konkreetse lepingu olemuse ja eesmärkidega ning on vastavuses kliendile omistatud riskiastmega. Eelnimetatud informatsiooni põhjal peab kohustatud isik hindama, milline on kliendi edaspidine eeldatav tegevus ehk selle informatsiooni põhjal on kohustatud isikul võimalik hiljem kliendi tegevust hinnata juba kogutud informatsiooni vastu (ärisuhte raames tehtavaid tehinguid pidevalt jälgida/seirata (sh tehingus kasutatud vahendite allikat ja päritolu tuvastada) ehk monitoorida). Selle informatsiooni põhjal saab ka hinnata, kas isik, tema esindaja või tegelik kasusaaja võiks olla riikliku taustaga isik, kas tegelik kasusaaja on ikka õige tegelik kasusaaja ehk kas ta on võimeline sellise mahuga ja olulisemate äripartneritega selliseid tehinguid teostama ning kas klient, tema esindaja või tegelik kasusaaja ei ole tegelikult rahvusvahelise sanktsiooni all olev isik või kliendi tehingutega üritatakse rahvusvahelist sanktsiooni vältida.
- 4.3.6.5. Kui ühelt poolt on eesmärgiks saada igakülgne arusaam ja ülevaade kliendist (käesoleva juhendi punkt 4.3.6.4), siis eesmärgiks on ka aru saada ja tagada, et kliendi selline soov läheb kokku tema tegeliku tegevuse, võime, võimekuse ning vajadustega. Selliselt ei saa eesmärgi ja olemuse tuvastamise kohustuse täitmine piirduda tihti vaid paljasõnalise teabe kogumisega, sest see ei annaks tegelikkuses kohustatud isikule kliendist sellist ülevaadet, et kohustatud isik mõistaks klienti, kliendi tegevusprofiili, tehingu eesmärki ja rahaliste vahendite allikat ning päritolu. Nagu nähtub alltoodust (tegevusala, maksetavade, olulisemate äripartnerite ja kogemuse käigus küsitav spetsiifika), ei ole ühe asjaolu küsimine eraldiseisev teistest ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamiseks vajalike küsimuste esitamistest. See tähendab, et tegevusala peab kokku minema sellega, millised on kliendi maksetavad ja millises ulatuses ning mahus klient ärisuhte käigus tehinguid teostab, seejuures peavad olulised äripartnerid olema just need, kellega sellel tegevusalal ja selliste tehingumahtudega tehinguid asutakse teostama, kusjuures kliendil peab kõigeaks selleks ka vastav kogemus olema ehk kogemus sellel tegevusalal, selliste ärimahtudega tehinguid teostada, omades vastavaid (äri)suhteid.
- 4.3.6.6. Kohustatud isik tuvastab asjakohasel juhul ka, kas klient on osa suuremast kliendigrupist ehk seotud ettevõtte grupist, ning kohaldab sellisel juhul hoolsusmeetmeid kliendigrupi osas ühiselt ja ka individuaalse grupiliikme tasandil. Kliendigrupi osas on lisaks tavapärastele hoolsusmeetmetele kohustatud isiku ülesandeks tuvastada, millisel põhjusel on valitud erinevate grupi ettevõtete kaudu teenuse saamine, milline on iga grupi ettevõtte roll, kas grupi ettevõtted kavatsevad omavahel tehinguid teha ning mis on tehingute õiguslik ja majanduslik eesmärk (sh ega tegemist ei ole lihtsalt nn fiktiivse vahekeha loomisega rahaliste vahendite edasikandmise eesmärgil), kas internetipanga lahendusse kavatsetakse sisse logida samade IP-aadresside alt (kes on selleks isikuks ning miks üks isik kõiki tehinguid juhib). Samuti peab eelkõige kogemuse ja maksetavade tuvastamisel arvesse võtma, et olukorras, kus esindaja ja/või tegeliku kasusaajad on samad, peab nende isikute kogemus katma kõiki tegevusalasid ja (äri)suhete olemasolu iga grupi ettevõtte ühe või kõigi olulisemate äripartneritega ning maksetavad peavad peegeldama selle ühe esindaja ja/või tegeliku kasusaaja võimekust ja kogemusi (vt ka käesoleva juhendi punktid 4.3.6.24 kuni 4.3.6.27).
- 4.3.6.7. Ärisuhte või juhuti tehtava tehingu eesmärgi ning olemuse tuvastamise eesmärk on muu hulgas ka käesoleva juhendi Lisades 1 ja 2 toodud riskidele viitavate asjaolude tuvastamine ning osas asjakohaste meetmete võtmine. Kohustatud isikud peavad tähele panema, et paljud riskidele viitavad tunnused koos või ka eraldiseisvalt võivad viidata nn riulifirma¹²⁹ kasutamisele või

¹²⁹ Ingl k – *shell company*. FATF on oma mitmetes juhendites defineerinud termini „*shell company*“ (riulifirma), mis on äriühing, millel ei ole iseseisvat tegevust, tähelepanuväärseid varasid, jätkuvat äritegevust või töötajaid, kuid samuti võib olla tegemist nn „*shell company*“ (riulifirma) tegevusega, kui lisaks või koos eelnimetatud tunnustega kasutatakse tegevuskohta, mis ei vasta tema

muule kahtlasele ja ebaharilikule ning mõistlikule majandustegevusele mitteviitavale tegevusele, millisel juhul peavad kohustatud isikud vajadusel Finantsinspeksioonile selgitama ka, miks sellistele tunnustele vastava ärisuhte on kohustatud isik loonud ning miks seda jätkatakse.

- 4.3.6.8. Nagu kõigi teiste hoolsusmeetmete puhul, tuleb ka siin ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamisel lähtuda käesoleva juhendi punktis 4.2 sätestatud riskipõhisest lähenemisest. Seejuures, mida suurem on kliendiga kaasnev risk, seda rohkem peab kohustatud isik meetmeid võtma, et kliendist ja tema riskiprofiilist aru saada ning mõistma, kas tunne-oma-klienti-põhimõte on täidetud ning on üheselt arusaadav, mis teenust ning millisel põhjusel klient saada soovib, ehk kas kliendi selline soov läheb kokku tema tegeliku tegevuse, võime ning vajadustega. Sellistel juhtudel ei saa olla ka informatsioon üldsõnaline¹³⁰.
- 4.3.6.9. Elukindlustusseltse, krediidiandjaid- ja vahendajaid ning fondivalitsejaid puudutavad täiendavad meetmed ja erandid on seejuures toodud vastavalt käesoleva juhendi punktides 4.7.1, 4.7.2 ja 4.7.3.

Tegevusala

- 4.3.6.10. Tegevusala tuvastamiseks peab kohustatud isik aru saama, millega klient tegeleb ja ärisuhte käigus tegeleda kavatseb ning kuidas see läheb kokku ärisuhte eesmärgi ja olemusega üldiselt, samuti, kas see on mõistlik, arusaadav ja usutav. Tegevusala tuvastamine ei tähenda registritesse esitatud andmete ülestäheldamist, vaid reaalselt arusaamist sellest, millega klient tegeleb ning vastavate andmete säilitamist.
- 4.3.6.11. Kliendi poolt määratletud tegevusala täpsus peab vastama kliendi ja ärisuhte riskiprofiilile ning kliendi riskiastmele. Seetõttu näiteks tavapärasemast kõrgema riski korral ei tohi see olla majanduslikult põhjendamatult liiga lai¹³¹ või teineteisest majanduslikult põhjendamatult täiesti erinev¹³², mistõttu annab tegevusala kliendile võimaluse tegeleda sisuliselt kõigega ja ei võimalda seetõttu kohustatud isikul hiljem ärisuhet õigesti jälgida.
- 4.3.6.12. Tegevusala tuvastamisel peab kohustatud isik välja selgitama ka selle, kas osutatava teenuse jaoks on vajalik finantsteenuse osutamise tegevusluba ning kas tegelikult kohustatud isiku kaudu osutatakse teenust nõ kliendi klientidele ehk lõplikult kasusaavatele isikutele, kelle osas peaks kohustatud isik hoolsusmeetmeid kohaldama (käesoleva juhendi punktis 4.8.3 sätestatud eranditega).
- 4.3.6.13. Kokkuvõtvalt peab tegevusala tuvastamine vastama ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamise üldpõhimõtetele käesoleva juhendi punktide 4.3.6.4 ja 4.3.6.5 mõttes ning võimaldama nende asjaolude tuvastamist.

tegevuseks vajalikele tingimustele, ei tasuta tööjõu või muid makse, teostatakse küll suuri või võrdlemisi suuri käibeid, kuid sellest ei näi tulu teenitavat.

¹³⁰ See tähendab, et informatsioon, sh informatsioon tehingute kohta, ei tohi tihti olla paljasõnaline ehk põhineda abstraktsel kirjeldusel. Vaid abstraktsel kirjelduse puhul ei süüvi ja ei saagi kohustatud isik süüvida andmetesse ja tagada, et tunneb klienti ja omab temast piisavat ülevaadet, et nimetatud informatsiooni vastu hiljem kliendi tehinguid seirata ehk tagada, et ärisuhte raames tehtavad tehingud ja toimingud vastavat eelkõige ärisuhte käigus kliendi kohta kogutud informatsioonile.

¹³¹ Näiteks ehitusmaterjalid või ehitus võib tähendada sisuliselt kõike, sest ehitada saab teid, lennukeid, maju, laevu, sildasid jne. Samuti, näiteks ehitusseadmed võivad endas sisaldada väikeseid tööriistu, kuid ka suuri kraanasid, tehaste sisseseadeid vms. Või hulgikaubandus, mille raames võib samuti sisuliselt kõike osta ja müüa.

¹³² Näiteks ühelt poolt toiduainete ost-müük ja teiselt poolt ehitus jne (eelnev on teadlikult sõnastatud laialt ja ei ole arvestatud põhimõtet, et tegevusala ei tohi olla defineeritud liiga laialt, sest eesmärgiks on anda pilt tegevusalade erinevatest kategooriatest).

Maksetavad

- 4.3.6.14. Maksetavade väljaselgitamise puhul on oluline välja selgitada, mis on finantsteenuse tarbimise tavad, sh näiteks (i) arvelduskonto puhul kuus ja aastas tehtavate tehingute orienteeruv arv, maht, eesmärk, sagedus, milliste riikidest makseid saadakse ja millistesse tehakse, ärisuhte eeldatav kestvus, sularaha kasutamise osakaal ja kanalid, maksete teostamise kanalid (kontor, internetipank, kaardimaksed) jne¹³³; (ii) sõlmitava ärisuhte raames laenu võtmisega seonduvalt tagasimaksete sagedus, suurus, tagasimakse aeg jne; (iii) investeerimistoodete puhul soovitatavad väärtpaberid, nende ostmise orienteeruvad kogused, sagedused, nende realiseerimisega kaasnev informatsioon, investeeritava vara hulk, ärisuhte eeldatav kestvus (ühikordne tegevus vms) jne. Kohustatud isik hindab eeltoodud asjaolusid koostoides käesoleva juhendi Lisades 1 ja 2 toodud asjaoludega.
- 4.3.6.15. Seejuures peab kohustatud isik välja selgitama, kas ja millistel põhjustel ning tingimustel klient sellisteks tehinguteks üldse võimeline on¹³⁴ ja kuidas see läheb kokku kliendi teadmisega muus osas ning tema ja ärisuhte riskiprofiliga üldiselt. Tihti eeldab sellise kohustuse täitmine ka üldisemalt nn kliendi rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamist.
- 4.3.6.16. Kokkuvõtvalt peab maksetavade tuvastamine vastama ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamise üldpõhimõtetele käesoleva juhendi punktide 4.3.6.4 ja 4.3.6.5 mõttes ning võimaldama nende asjaolude tuvastamist.

Olulisemad äripartnerid

- 4.3.6.17. Olulisemate äripartnerite puhul peab kohustatud isik välja selgitama, kes on need kliendi olulisemad partnerid, kellega deklareeritud tegevusalal ja deklareeritud tegevusmahtudega tehinguid hakatakse teostama ehk kes on need isikud, et realiseerida ärisuhte loomise eesmärki.
- 4.3.6.18. Olulisemate äripartnerite all on mõeldud isikuid, kes teevad võimalikuks eraldi sissetulevate ning väljaminevate tehingute teostamise¹³⁵ ehk olulisemad äripartnerid tuleb tuvastada kahes eraldi kategoorias.
- 4.3.6.19. Kohustatud isik peab asjakohasel juhul, kuid eelkõige tavapärasemast kõrgema riski puhul, tuvastama ka, kuidas seonduvad need olulisemad äripartnerid tegevusalaga ehk kas avalikult on kättesaadav informatsioon, mis kinnitab samuti nimetatud tegevusalal tegutsemist. Samuti peab kohustatud isik asjakohasel juhul tuvastama, millisel põhjusel on need olulisemad äripartnerid nõus või valmis (sh millistel eeltingimustel¹³⁶) äri kliendiga teostama, kusjuures see kohustus seisneb eelkõige olukorras, kus klient on äsja asutatud äriühing või nn riulifirma¹³⁷, kes on küll eelnevalt asutatud, kuid asub just konkreetsel ajahetkel äri teostama.
- 4.3.6.20. Juhul, kui kliendi osutatavaks teenuseks on kaupade ost või müük, siis hõlmab olulisemate äripartnerite kohta küsimine asjakohasel juhul, kuid eelkõige tavapärasemast kõrgema riski puhul, ka kaupade transportivate teenuseosutajate kohta küsimist.

¹³³ Asjakohasel juhul veel näiteks, kas klient teostab tehinguid kahetise kasutusega kaupadega, kaupadega, millele on seatud embargo või ekspordi-impordi piirangud, kas kaupade transporditakse sanktsioneeritud riikidesse (isegi juhul, kui kaup laetakse selle konkreetse ärisuhte raames maha teises riigis), kas kaupade eest tehakse tavaliselt ettemaksed või tasutakse need juba kauba kättesaamisel jne.

¹³⁴ Näiteks võib olla asjakohane ka majandusaasta aruande küsimine ja seal toodud andmete võrdlemine planeeritud tegevusega.

¹³⁵ Näiteks kaupade ostu ja müügi korral, kes on need isikud, kellelt kaupade ostetakse ja eraldi kellele müüakse.

¹³⁶ Näiteks ettemaksed vms ning nende eeltingimuste reaalne täitmine.

¹³⁷ Ingl k – *shelf company*.

- 4.3.6.21. Oluline on asjakohasel juhul, kuid eelkõige tavapärasemast kõrgema riski puhul, pöörata ka tähelepanu nende oluliste äripartnerite asukohtadele ning veenduda, et see läheb kokku kliendi eelnevalt deklareeritud maksetavadega (eelkõige riikide osas, kust rahalised vahendid laekuvad ja kuhu need kantakse).
- 4.3.6.22. Kuivõrd tegemist on just olulisemate äripartneritega, peab kohustatud isik ärisuhte loomisel veenduma, et nende isikutega asutakse tööpoolest tehinguid teostama. Seda asjaolu kontrollib kohustatud isik hiljem ärisuhte käigus.
- 4.3.6.23. Kokkuvõtvalt peab olulisemate äripartnerite tuvastamine vastama ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamise üldpõhimõtetele käesoleva juhendi punktide 4.3.6.4 ja 4.3.6.5 mõttes ning võimaldama nende asjaolude tuvastamist.

Esindaja (või võtmeisikute) ja tegeliku kasusaaja kogemus

- 4.3.6.24. Üldtoodud tegevusala, maksetavad ja olulisemad äripartnerid peavad seejuures sobituma kliendi esindaja (või võtmeisikute) ja/või tegeliku kasusaaja kogemuse profiili. Tihti ja eelkõige kahtluse korral eeldab sellise kohustuse täitmine ka üldisemalt nn kliendi rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamist.
- 4.3.6.25. Selliselt peab kohustatud isik välja selgitama, kust pärineb esindaja ja/või tegeliku kasusaaja võime, võimekus, oskused ja teadmised (üldistatult kogemus), et sellisel tegevusalal, selliste ärimahtude ja olulisemate äripartneritega tegutseda.
- 4.3.6.26. Kogemuse väljaselgitamine ei piirdu tihti vaid elulookirjelduse (ehk *Curriculum Vitae* (CV)) küsimisega, vaid eeldab sisulist arusaamist ja analüüsi, kuidas kliendi eelnevad teadmised kliendi äritegevusse sobituvad¹³⁸. Järelduvalt, kas ärisuhe või tehingud on vastavuses kliendi tavapärase osalemisega tsiviilkäibes ja kas ärisuhtel või tehingul on selge majanduslik põhjendus.
- 4.3.6.27. Kokkuvõtvalt peab kogemuse tuvastamine vastama ärisuhte eesmärgi ja olemuse tuvastamise üldpõhimõtetele käesoleva juhendi punktide 4.3.6.4 ja 4.3.6.5 mõttes ning võimaldama nende asjaolude tuvastamist.

Andmete säilitamine

- 4.3.6.28. Kohustatud isik registreerib ja säilitab teabe kõikide toimingute kohta, mida tehti selleks, et ärisuhte ja juhuti tehtava tehingu eesmärk ning olemus tuvastada. Kohustatud isik säilitab ka kõik andmed, mis nende toimingute käigus tuvastati. Kohustatud isik teeb eeltoodut käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.4. Hoolsusmeetmed ärisuhte kestel

4.4.1. Andmete uuendamine

- 4.4.1.1. Kohustatud isik tagab hoolsusmeetmete kohaldamise käigus kogutud asjaomaste dokumentide, andmete või teabe regulaarse ja teatud sündmuse korral¹³⁹ ajakohastamise, st eelkõige isiku, tema esindaja (sh esindusõiguse) ja tegeliku kasusaaja ning ärisuhte eesmärgi ja olemuse kohta käivate andmete ajakohastamise.

¹³⁸ Näiteks võib igaüks olla töötanud suurettevõttes, kuid see ei anna veel võimet, võimekust, oskuseid ja teadmisi, et deklareeritud tegevusalal, deklareeritud ärimahtude ja olulisemate äripartneritega äri teostada.

¹³⁹ Ingl k – trigger event.

- 4.4.1.2. Tavapärasemast kõrgemas riskiga klientide ja ärisuhete puhul tuleb olemasolevaid andmeid kontrollida sagedamini kui muude klientide/ärisuhete puhul. Tavapäraselt on tavapärasemast kõrgema riskiga klientide ja ärisuhete andmete uuendamise regulaarsus vähemalt kord aastas.
- 4.4.1.3. Andmete ajakohastamise viisi otsustab seejuures kohustatud isik, hinnates kliendiga ja ärisuhtega kaasnevat riski ning seda, millises ulatuses on võimalik andmeid ajakohastada kaudsete meetodite abil, ilma et selleks tuleb sekkuda kliendisuhete tavalisse toimimisse¹⁴⁰.

4.4.2. Ärisuhte pidev seire

Üldpõhimõtted

- 4.4.2.1. Ärisuhte vältel teostab kohustatud isik ärisuhte seiret, mis hõlmab ärisuhtes tehtud tehingute kontrolli, tagamaks, et tehingud on kooskõlas kohustatud isiku teadmistega kliendist, tema tegevusest ja riskiprofiilist. Ärisuhte seire katab kogu kliendi ärisuhet ning selle elutsükli, sh sissetulevaid tehinguid, mille kohta kehtib eraldi tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamise nõue.
- 4.4.2.2. Ärisuhte pideva jälgimise käigus peab kohustatud isik ärisuhte vältel teostatud tehinguid selliselt jälgima, et viimane saaks veenduda, kas teostatavad tehingud vastavad kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile (ehk mida klient ärisuhte loomisel deklareeris või mis ärisuhte käigus on teatavaks saanud). Samuti peab kohustatud isik ärisuhte selliselt jälgima, et tuvastada kliendi tegevus või asjaolud, mis viitavad kuritegelikule tegevusele, rahapesule või terrorismi rahastamisele või mille seotus rahapesu või terrorismi rahastamisega on tõenäoline, sh keerukatele, suure väärtusega ja ebataavalistele tehingutele ja tehingumustritele, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik.
- 4.4.2.3. Kohustatud isik peab ärisuhte käigus pidevalt ka hindama kliendi tegevuse muutumist ning hindama, kas sellise muutumisega võib tõusta kliendi ja ärisuhtega kaasnev riskiaste ning sellega seoses tekib vajadus ka täiendavate või tugevdatud hoolsusmeetmete kohaldamiseks, sh olukorras, kui isik on tegelikult riikliku taustaga isik, tegelik kasusaaja on keegi teine või kliendi tegevusega üritatakse rahvusvahelist sanktsiooni vältida.
- 4.4.2.4. Selliselt kohustatud isik hindab pidevalt, kas üksikute tehingute eesmärk ning olemus vastab sellele, mis on hoolsusmeetmete kohaldamise käigus juba ärisuhte loomisel tuvastatud ehk kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile. Seejuures peab kohustatud isik hoolsuskohustuse täitmisel valima täitmise sobiva ulatuse ja sellest lähtuvalt koguma piisavalt andmeid ja dokumente. Eesmärgiks on saada kliendist või tehingus osalevast isikust piisav ülevaade, sh ülevaade kliendist ja kliendiprofiilist, samuti põhjusest, miks konkreetset tehingut tehakse ja mis majandus- või õigussuhete raames klient tehinguid teostab, et vajadusel hinnata, kas see vastab juba teadaolevale informatsioonile.
- 4.4.2.5. Nagu ka kõigi teiste hoolsusmeetmete puhul, tuleb ka siin lähtuda käesoleva juhendi punktis 4.2 sätestatud riskipõhisest lähenemisest. Seejuures, mida suurem on kliendiga kaasnev risk/oht, seda rohkem peab kohustatud isik meetmeid võtma, et kliendist ja tema riskiprofiilist ning ärisuhte raames tehtavatest üksikutest tehingutest aru saada ning olla kindel, et see vastab

¹⁴⁰ Näiteks võib olla asjakohane tavapärasemast madalama või keskmise riskiga füüsilisest isikust klientide puhul, kes tarbib tavapäraseid arveldusteenuseid ja/või maksab tavapärasel moel tagasi võetud laenu, andmete ajakohastamine kaudsete meetodite abil, sh isiku maksekäitumine, kontodel toimuvate tehingute tavapärased jne, mis ei anna alust arvata, et käesoleva juhendi punktis 4.3 nimetatud andmed on uuenenud (isik saab endiselt samast kohast palka või saab pensioni, isik käib endiselt sama linna toidupoodides või maksab samale isikule kommunaalteenuste eest jne).

kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile. Sellistel juhtudel ei saa olla ka informatsioon üldsõnaline¹⁴¹.

- 4.4.2.6. Olukorras, kus hoolsusmeetmete kohaldamise käigus ehk käesoleval juhul ärisuhte pideva jälgimise käigus kogutud andmed ei ole piisavad, andmed on vastuolulised või nende tõlevastavuses võib muul moel kahelda, ei saa kohustatud isik saada piisavat ülevaadet ja tal ei saa tekkida veendumust, kas kliendi tehingud vastavad eelnevalt tuvastatud tehingu eesmärgile ning kliendiprofiilile üldiselt. Sellisel juhul ei saa kohustatud isik õigesti tuvastada ka seda, millisel eesmärgil soovib klient üksikut tehingut teha. Nimetatud juhul ei ole kohustatud isik hoolsusmeetmeid piisavalt kohaldanud ning on jätnud õigesti ärisuhte jälgimata. Tagajärjeks on see, et kohustatud isik peab uuesti hoolsusmeetmeid kohaldama, nagu nõuavad käesoleva juhendi punktid 4.1.7.3 ja 4.1.7.4. Tegemist on samasuguse olukorraga nagu siis, kui kohustatud isik ei oleks hoolsusmeetmeid algusest peale piisavalt kohaldanud.
- 4.4.2.7. Kohustatud isik teadvustab ja võtab meetmeid, et ärisuhte seire raames muu hulgas tuvastada, kas ärisuhtes olev klient on see isik, kes ta on ennast väitnud olevat, või on tegemist hoopis riikliku taustaga isikuga või muu tegeliku kasusaajaga või üldse soovitakse ärisuhte raames vältida rahvusvahelisi sanktsioone.
- 4.4.2.8. Elukindlustusseltse, krediidiandjaid- ja vahendajaid ning fondivalitsejaid puudutavad täiendavad meetmed ja erandid on seejuures toodud vastavalt käesoleva juhendi punktides 4.7.1, 4.7.2 ja 4.7.3.
- 4.4.2.9. Tehingute jälgimise meetmed jagunevad kaheks. Meetmed, mis võimaldavad kohustatud isiku eelneva töökogemuse põhjal välja töötatud parameetrite või tunnuste alusel (infotehnoloogiliste vahendite abil) tehinguid reaajas jälgida (skriinida¹⁴²), meetmed, mis võimaldavad tehinguid hiljem analüüsida (monitoorida¹⁴³).
- 4.4.2.10. Ärisuhte seire eesmärk on muu hulgas ka käesoleva juhendi Lisades 1 ja 2 toodud riskidele viitavate asjaolude tuvastamine ning osas asjakohaste meetmete võtmine. Kohustatud isikud peavad tähele panema, et paljud riskidele viitavad tunnused koos või ka eraldiseisvalt võivad viidata nn riulifirma¹⁴⁴ kasutamisele või muule kahtlasele ja ebaharilikule ning mõistlikule majandustegevusele mitteviitavale tegevusele, millisel juhul peavad kohustatud isikud vajadusel Finantsinspeksioonile selgitama ka, miks sellistele tunnustele vastava ärisuhte on kohustatud isik loonud ning miks seda jätkatakse.

Skriinimine

- 4.4.2.11. Keerukate, suure väärtusega ja ebatavaliste tehingute ja tehingumustrite, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik¹⁴⁵, jälgimine moodustab olulise osa kohustatud isikute rakendatavatest hoolsusmeetmete kompleksist ning võimaldab klientide majandustegevuses

¹⁴¹ See tähendab, et informatsioon, sh informatsioon tehingute kohta, ei tohi tihti olla paljasõnaline ehk põhineda abstraktsel kirjeldusel. Vaid abstraktsel kirjeldusel puhul ei süüvi ja ei saagi kohustatud isik süüvida andmetesse ja tagada, et kliendi tegevus vastab tema kohta kogutud informatsioonile, sest nii ei saa kohustatud isik kliendist sellist ülevaadet, et kohustatud isik mõistaks klienti, kliendi tegevusprofiili, tehingu eesmärki ja rahaliste vahendite allikat ning päritolu.

¹⁴² Ingl k – *screening*.

¹⁴³ Ingl k – *monitoring*.

¹⁴⁴ FATF on oma mitmetes juhendites defineerinud termini „*shell company*” (riulifirma), mis on äriühing, millel ei ole iseseisvat tegevust, tähelepanuväärseid varasid, jätkuvat äritegevust või töötajaid, kuid samuti võib olla tegemist nn „*shell company*” (riulifirma) tegevusega, kui lisaks või koos eelnimetatud tunnustega kasutatakse tegevuskohta, mis ei vasta tema tegevuseks vajalikele tingimustele, ei tasuta tööjõu või muid makse, teostatakse küll suuri või võrdlemisi suuri käibeid, kuid sellest ei näi tulu teenitavat.

¹⁴⁵ Neid tehinguid ja tehingumustreid on käesoleva skriinimise ja monitoorimise alapeatüki mõttes edaspidi nimetatud kui *kahtlane ja ebaharilik tehing*.

tuvastada asjaolusid, mis võivad viidata rahapesule või terrorismi rahastamisele. Samuti omab ülaltoodud eesmärkidel ärisuhete jälgimine ka rolli võimalike rahvusvahelise sanktsiooni subjektide või sanktsioonidega piiratud tehingute ja riikliku taustaga isikute tuvastamiseks.

- 4.4.2.12. Tehingute reaajas jälgimise kohaselt jälgivad klienditeenindajad ja muud pangatöötajad (vt rollide kohta käesoleva juhendi punkt 3.5) ametitoimingute täitmisel kliendi käitumist ja tehinguid, eesmärgiga tuvastada (i) kahtlaseid ja ebaharilikke tehinguid ning tehingumustreid, (ii) etteantud piirmäärasid ületavaid tehinguid või (iii) riikliku taustaga isikuid ja rahvusvahelisi sanktsiooniga seotud asjaolusid.
- 4.4.2.13. Selliseks ärisuhte ja tehingute reaajas jälgimiseks saab kohustatud isik:
- i. ehitada üles infotehnoloogilise lahendi ehk automaatsed IT-süsteemid, mis selekteerivad etteantud parameetrite alusel välja reaajas tehinguid; ja/või
 - ii. panna kohustuse kohustatud isiku töötajale tehingute manuaalseks läbivaatamiseks; või
 - iii. eelneva kahe meetme vahepealne kombinatsioon.
- 4.4.2.14. Ärisuhte reaajas jälgimiseks võetavad meetmed peavad olema riskipõhised ehk vastama kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskisule ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatele riskidele. See tähendab, et mida suurem on kohustatud isiku kliendibaas (kohustatud isik ei jõua tehinguid käsitsi jälgida) ning risk, et kohustatud isiku osutatavate teenuste kaudu võidakse kuritegelikul teel saadud rahalisi vahendeid legaliseerida (ehk pesta)¹⁴⁶ või terrorismi rahastada¹⁴⁷, seda rohkem või seda ulatuslikumaid meetmeid peab kohustatud isik käesoleva juhendi punktis 4.4.2.13 nimetatud meetmetest võtma.
- 4.4.2.15. Kui kohustatud isikud kasutavad konkreetsete ärisuhete raames tehtavate kahtlaste ja ebaharilike tehingute tuvastamiseks automaatseid süsteeme, peaksid nad tagama, et need süsteemid on eesmärgipärased ehk vastavad kohustatud isiku suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskisule ja kohustatud isiku tegevusega kaasnevatele riskidele.
- 4.4.2.16. Arvestades, et ärisuhte reaajas jälgimise eesmärgiks on tuvastada (i) kahtlaseid ja ebaharilikke tehinguid ning tehingumustreid, (ii) etteantud piirmäärasid ületavaid tehinguid või (iii) riikliku taustaga isikuid ja rahvusvahelisi sanktsiooniga seotud asjaolusid, peavad automaatse IT-süsteemi parameetrid/stsenaariumid:
- i. kahtlaste ja ebaharilike tehingute (ning võimalusel tehingumustrite) tuvastamiseks tööpoolest hõlmama riske ja ohte, millega kohustatud isik oma tegevuses eelkõige kokku puutub;
 - ii. võimaldama tuvastada tehinguid (sh võimalusel kaarditehinguid), mis teostatakse, mis edastatakse või mis saabuvad riikidest või võimalusel nende riikide naaberriikidest, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidest, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - iii. katma ka tehingute kirjeldusi ja selles olevat informatsiooni;

¹⁴⁶ Vt ka käesoleva juhendi Lisa 1.

¹⁴⁷ Vt ka käesoleva juhendi Lisa 2.

- iv. rahvusvahelise sanktsiooni subjekti tuvastamiseks hõlmama võimekust, et andmete vastavust kontrollitakse nii kliendi, tema esindaja kui ka tegeliku kasusaaja suhtes¹⁴⁸;
 - v. riikliku taustaga isikute tuvastamiseks hõlmama võimekust, et andmete vastavust kontrollitakse nii kliendi, tema esindaja kui ka tegeliku kasusaaja suhtes¹⁴⁹;
 - vi. tagama isikute tuvastamise (hõlmab isikut ennast, tema esindajat ja tegelikku kasusaajat), kelle osas on kohustatud isikul olnud eelnev kahtlus või kellega on ärisuhte loomisest keeldutud või ärisuhe erakorraliselt üles öeldud (sh juhul, kui see on tehniliselt võimalik ja ei ole kohustatud isikule liiga koormav, nende isikute kasutatud IP-aadresside kontroll). Eesmärgiks on, et kohustatud isik saaks võtta meetmeid, kui samad isikud soovivad luua uuesti ärisuhet;
 - vii. tagama, et on võimalik, et kohustatud isik suudab tuvastada varjatud või nähtavaid (äri)sidemeid erinevate klientide vahel (nn ühte gruppi kuuluvus), mille olemasolust kohustatud isik eelnevalt ei teadnud (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.4.3.8 ja 8.4).
- 4.4.2.17. Automaatse IT-süsteemi valikul peab kohustatud isik tagama, et selline järgimine toimuks vähemalt kord nädalas, v.a käesoleva juhendi punkti 4.4.2.16 alapunktid 1–3, mis peab tööpoolest toimuma reaalaajas, samuti v.a alapunkt 4, mis peab samuti toimuma reaalaajas, kui kohustatud isik ei võta meetmeid iga kord, kui toimuvad muudatused rahvusvahelistes finantssanktsioonides.
- 4.4.2.18. Juhul, kui kohustatud isik ei vali asjakohast IT-süsteemi, peab tema manuaalse läbivaatamise süsteemid käesoleva juhendi punktis 4.4.2.16 sätestatud põhimõtteid katma.
- 4.4.2.19. Igal juhul on kohustatud isik valmis Finantsinspeksioonile põhjendama, miks kohustatud isik on valinud vastava ärisuhete jälgimise (*skriinimise*) lahendi ning asjakohasel juhul, millisel põhjusel ei esine käesoleva juhendi punktis 4.4.2.14 nimetatud asjaolusid ja riske. Kohustatud isik on valmis ka põhjendama, millisel põhjusel on valitud justnimelt konkreetsed parameetrid/stsenaariumid.

Monitoorimine

- 4.4.2.20. Tehingute hilisemaks analüüsiks ehk monitoorimiseks analüüsitakse tehinguid, mis on etteantud parameetrite esinemise alusel tehingute massist hiljem eraldatud.
- 4.4.2.21. Tehingute monitoorimise kohaselt jälgivad klienditeenindajad ja muud pangatöötajad (vt rollide kohta käesoleva juhendi punkt 3.5) ametitoimingute täitmisel kliendi käitumist ja tehinguid, eesmärgiga tuvastada tehinguid ja asjaolusid, mida ei olnud võimalik tuvastada reaalaajas (neisse ei olnud võimalik sekkuda, nagu näiteks sularahaautomaadi vahendusel tehtavad tehingud) või mis tehingu iseloomust tulenevalt ei kajastanud reaalaajas tehingute jälgimise parameetrites IT-lahendi puhul või toimingutes manuaalse jälgimise puhul (näiteks suuremad tehingud summade, valuutade või klienditüüpide kaupa).

¹⁴⁸ Seejuures peab kohustatud isik kaaluma, mil määral tuginetakse üldistele hooldusmeetmete käigus kogutud andmetele (sh seire käigus kogutud andmetele) või mil määral tuleks andmebaasides registreerida lisaks tegelikule kasusaajale ka kõik omanikud (st isikud, kelle osalus jääb alla 25%), arvestades, et FATF-i nõuete kohaselt tuleb sanktsioonidega seonduvalt tuvastada ka isik, kes muul moel omab kontrollib ehk hõlmates ka isikuid, kes omavad alla 25% osalust.

¹⁴⁹ Seejuures peab kohustatud isik kaaluma, mil määral tuginetakse üldistele hooldusmeetmete käigus kogutud andmetele (sh seire käigus kogutud andmetele) või mil määral tuleks andmebaasides registreerida lisaks tegelikule kasusaajale ka kõik omanikud (st isikud, kelle osalus jääb alla 25%), arvestades, et FATF-i nõuete kohaselt tuleb sanktsioonidega seonduvalt tuvastada ka isik, kes muul moel omab kontrollib ehk hõlmates ka isikuid, kes omavad alla 25% osalust.

4.4.2.22. Alljärgnevalt on lisatud näiteid mõnedest tüüpilisematest parameetritest¹⁵⁰, mille alusel võib tehinguid monitooringuks selekteerida ja mis ei pruugi kajastuda reaajas järgmise parameetrite all:

- i. vaadeldava perioodi suurema käibega (nii füüsilise kui juriidilised) kontod, laenusaajad, investeerimisteenuse kasutajad, fondiosakute ostjad jne (nii füüsiliste kui juriidiliste isikute) valuutade kaupa;
- ii. vaadeldava perioodi (nii füüsilised kui juriidilised isikud) suuremad tehingud (nii füüsiliste kui juriidiliste isikute) valuutade ja teenuste kaupa;
- iii. vaadeldava perioodi jooksul teatud piirmäära ületavad tehingud sularahaautomaadi vahendusel;
- iv. teatud piirmäära ületavad sularaha väljavõtmised ja sissemaksmised nii kontoris kui ka sularahaautomaadis (nii füüsiliste kui juriidiliste isikute lõikes);
- v. korrespondentsuhetes¹⁵¹ VOSTRO kontode ootamatu käibe kasv;
- vi. kindlaksmääratud kliendi(tüübi) tehingud.

Kõrgemale riskile viitavad tehingud

4.4.2.23. Käesoleva juhendi punkti 4.2.6.4 kohaselt peab kohustatud isik pöörama kõrgendatud tähelepanu ehk kohaldama tugevdatud hoolsusmeetmeid keerukatele, suure väärtusega ja ebatavalistele tehingutele ja tehingumustritele, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik.

4.4.2.24. Lisaks tugevdatud hoolsusmeetmete kohaldamisele tuleb iga üksiku käesoleva juhendi punktis 4.4.2.23 nimetatud tehingu tausta uurida nii palju, kui see on mõistlikult vajalik, sh tuleb fikseerida tehingu üksikasjad ning ilmnenud asjaolusid analüüsida, eesmärgiga selgitada välja sagedamini esinevate tehingute tüüpilisemaid tunnuseid. Need andmed tuleb säilitada. Seejuures peamised asjaolud, millele tuleb selliste tehingute analüüsimisel tähelepanu pöörata, on järgmised:

- i. milline on kahtlustäratav asjaolu toimingute, tehingute või muude asjaolude juures;
- ii. kas kohustatud isik on veendunud, et tunneb klienti vajalikul määral ja kas kliendi tegevus vastab tema kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile või on tema kohta vaja koguda lisaandmeid ning võtta mõistlike ja piisavaid meetmeid, et mõista tehingu tausta ja eesmärki, näiteks selgitades välja rahaliste vahendite allika ja sihtkoha või otsides rohkem teavet kliendi tegevuse kohta, et teha kindlaks sellise tehingu tõesus;
- iii. kas on esinenud korduvaid kahtlaste toimingute ja tehingute ilminguid (sh sarnaste olukordade või asjaolude osas);
- iv. kas kliendi tegevusele ja ärisuhtele üldiselt on vajalik pöörata edaspidi suuremat tähelepanu, sh üksikasjadele;
- v. kas on vajalik täita rahapesu andmebüroole teatamiskohustust käesoleva juhendi punkti

¹⁵⁰ Kohustatud isik võib kasutada ka teisi tehingute jälgimise põhimõtteid.

¹⁵¹ K.a nendes, mis ei ole kõrge riskiga korrespondentsuhted.

7 mõttes.

Kliendivisiidid

- 4.4.2.25. Ärisuhte seiret ei ole teatud juhtudel võimalik kõikehõlmavalt kohaldada eelkõige tavapärasemast kõrgema riskiga klientide puhul, kui kohustatud isik (st eelkõige krediidiuasutus) ei teosta klientide juurde kohapealseid visiite ja ei kontrolli, kas kliendi selgitused tema võimest ja võimekust vastavad tegelikkusele. Selliselt on kohapealne visiit osa ärisuhte seire kohustusest ja seda eelkõige olukordades, kui kohustatud isikul puuduvad kliendi tegevuse asukohas filiaal vms lahend, mis võimaldaks olla kursis ja teadlik konkreetsetes sihtriigis toimuvaga ning seeläbi kliendi võime ja võimekusega sellises mahus ning selliseid tehinguid teostada.

Andmete säilitamine

- 4.4.2.26. Kohustatud isik registreerib ja säilitab teabe kõikide toimingute kohta, mida tehti selleks, et ärisuhet pidevalt seirata ehk teostada kontrolli, kas klienti teostatavad tehingud vastavad sellele, mida kohustatud isik kliendi kohta eelnevalt teadis. See hõlmab ka tehingute uurimist, mida on kirjeldatud käesoleva juhendi punktis 4.4.2.23. Kohustatud isik säilitab ka kõik andmed, mis nende toimingute käigus tuvastati. Kohustatud isik teeb eeltoodut käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.4.3. Tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamine

Üldpõhimõtted

- 4.4.3.1. Ärisuhte käigus tuvastab kohustatud isik vajadusel tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu.
- 4.4.3.2. Tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu kohta küsimine on sisuliselt võrdväärne ärisuhte seirega käesoleva juhendi punkti 4.4.2 mõttes ja selles toodud eesmärgiga, selle erisusega, et kui ärisuhte seire katab kogu kliendi ärisuhet ning selle elutsükli, siis tehingus kasutatud vahendite allikas ja päritolu eesmärk seondub pelgalt sissetulevate tehingutega. Eesmärk on siiski sama, saada kliendist piisav ülevaade ning teada, kas see vastab kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile. Seetõttu kehtivad tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu kohta kõik käesoleva juhendi punkti 4.4.2 üldpõhimõtete all olevad selgitused.
- 4.4.3.3. Samamoodi kehtivad käesoleva juhendi punkti 4.4.2 üldpõhimõtete all olevad selgitused, milline peab olema hooldusmeetmete kohaldamise ulatus ehk millistele tunnustele kogutud informatsioon peab vastama (sh vastupidi, millele ta vastata ei tohi).

Vajadus tehingus kasutatud vahendite allikas ja päritolu tuvastada

- 4.4.3.4. Kui ärisuhte seire on pidev, sisaldades kogu kliendi ärisuhet ja selle elutsükli (kattes seetõttu ka sissetulevaid tehinguid üldiselt), ning see ei sõltu vajadusest, siis tehingus kasutatud vahendite allikas ja päritolu tuleb tuvastada vajadusel. Vajadus vahendite allikat ja päritolu tuvastada sõltub nii kliendi eelnevast tegevusest kui ka muust teadaolevast informatsioonist. Seejuures suureneb vajadus vahendite allika ja päritolu tuvastamiseks:
- i. proportsionaalselt rahaliste vahendite suurusega;
 - ii. kui tehingud ei vasta kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile;
 - iii. kui kohustatud isik soovib või peaks mõistlikult pidama vajalikuks hinnata, kas tehingud vastavad kliendi kohta eelnevalt teadaolevale informatsioonile;

- iv. kui kohustatud isikul tekib kahtlus, et tehingud viitavad kuritegelikule tegevusele, rahapesule või terrorismi rahastamisele või mille seotus rahapesu või terrorismi rahastamisega on tõenäoline, sh keerukatele, suure väärtusega ja ebatavalistele tehingutele ja tehingumustritele, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik.

Vahendite allikas ja päritolu

- 4.4.3.5. Seadusandja on teadlikult eristanud tehingus kasutatud vahendite allikat ja päritolu. Allikas on seejuures põhjus, selgitus ja alus (õigussuhe ja selle sisu), millisel põhjusel rahalisi vahendeid kanti. Päritolu on laiem ning sisaldab tegevust, mille abil rahalised vahendid teeniti või saadi ning on lähedasem rikkuse allika ja/või päritolu tuvastamisele (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.5).
- 4.4.3.6. Vahendite allika tuvastamise vajadus koos asjakohaste andmetega suureneb, kui esineb käesoleva juhendi punktis 4.4.3.4 nimetatud alused. Rahaliste vahendite päritolu tuvastamine sõltub asjakohasest olukorrast, arvestades riskipõhist lähenemist ja seda, millises ulatuses peab kohustatud sisemise veendumuse saavutamiseks isik rahaliste vahendite allika päritolu tuvastama.
- 4.4.3.7. Tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu küsimine ei tähenda teadmist või arusaama, millisest krediitiasutusest ja milliselt isikult ning selgitusega see makse laekunud on. Samuti ei saa kohustatud isik vahendite allikat ja päritolu tuvastamata jätta, sest rahalised vahendid saavad teisest krediidi- või makseasutusest, kes rakendab samuti samaväärseid hoolsusmeetmeid.
- 4.4.3.8. Kui kohustatud isikul on kahtlus, et laekuva makse puhul ei ole maksjaga seotud informatsioon õige ehk tegelikult on tegemist maksega pikemas ahelas/jadas (vt ka käesoleva juhendi punkt 8.4), siis eeldab tehingus kasutatud vahendite allika ja päritolu tuvastamine kohustuse täitmist nõu tehingu esimese lüli või ahela osas ehk vara algse allika ja päritolu osas (isik, kellelt selles ahelas rahalised vahendid alguses liikuma hakkasid).

Andmete säilitamine

- 4.4.3.9. Kohustatud isik registreerib ja säilitab teabe kõikide toimingute kohta, mida tehti selleks, et tehingus kasutatud vahendite allikas ja päritolu tuvastada. Kohustatud isik säilitab ka kõik andmed, mis nende toimingute käigus tuvastati. Kohustatud isik teeb eeltoodut käesoleva juhendi punkti 5 alusel.

4.5. Lihtsustatud hoolsusmeetmed

- 4.5.3. Kohustatud isik võib kohaldada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras, kui ta on tuvastanud käesoleva juhendi punkti 4.2 kohaselt, et kliendi ja temaga seotud tegevuse näol on tegemist tavapärasemast madalama rahapesu või terrorismi rahastamise riskiga.
- 4.5.4. Lihtsustatud hoolsusmeetmeid saab kohaldada kliendi osas ärisuhte loomisel või kliendi teostatud tehingu osas ärisuhte kestel või juhuti tehtava tehingu puhul.
- 4.5.5. Olenemata kliendile määratud tavapärasemast madalamast riskiastmest võib kliendi tehingute osas kohaldada lihtsustatud hoolsusmeetmeid vaid juhul, kui täidetud on vähemalt järgmised tingimused:

- 4.5.5.1. kliendiga on sõlmitud kirjalikus, elektroonilises või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kehtvusleping;
- 4.5.5.2. kohustatud isikule laekuvad ärisuhte raames maksed ainult konto kaudu, mis asub Eestis äriregistrisse kantud krediitiasutuses või välisriigi krediitiasutuse filiaalis või krediitiasutuses, mis on asutatud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohastes direktiivides¹⁵² sätestatuga võrdväärseid nõudeid;
- 4.5.5.3. ärisuhtes tehtavate tehingute sissetulevate või väljaminevate maksete koguväärtus aastas ei ületa 15 000 eurot.
- 4.5.6. Kliendi või tema tehingu osas lihtsustatud meetmete üle otsustamisel võtab kohustatud isik arvesse Suunistes riskitegurite kohta¹⁵³ toodut, kusjuures lihtsustatud hoolsusmeetmeteks:
- 4.5.6.1. ärisuhte loomisel võib olla muu hulgas järgnev:
- i. kliendi või tema esindaja isikusamasust kontrollida usaldusväärselt ja sõltumatult allikast hangitud teabe põhjal ka ärisuhte loomise ajal, kui seda on vaja, et äritegevuse tavapärasest käiku mitte häirida;
 - ii. ärisuhte olemuse ja eesmärgi eeldamine, sest toode on loodud ainult üheks kindlaks otstarbeks, näiteks ettevõtte pensioniskeemi või ostukeskuse kinkekaardi jaoks;
 - iii. tegeliku kasusaaja isiku kontrollimisel teabe hankimine kliendilt, mitte sõltumatult allikalt (see ei ole lubatud kliendi isiku kontrollimisel).
- 4.5.6.2. ärisuhte pideva jälgimise käigus võib olla muu hulgas järgnev:
- i. ärisuhte kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete ajakohastamise ja läbivaatamise sageduse kohandamine, näiteks tehes seda ainult siis, kui esineb teatud sündmus¹⁵⁴, näiteks klient asub kasutama tähtajalisel hoiusel olevaid rahalisi vahendeid, realiseerib investeringu jne (see ei tohi aga kaasa tuua andmete uuendamise või jälgimise kohustuse hoidumist);
 - ii. tehingute seire sageduse ja intensiivsuse kohandamine, näiteks seirates ainult teatava künnise ületanud tehinguid. Kui äriühing otsustab seda teha, peab ta tagama, et künnis on seatud mõistlikule tasemele ja on kehtestatud süsteemid, et tuvastada omavahel seotud tehinguid, mis koos arvestatuna ületaksid selle künnise.
- 4.5.7. Olenemata lihtsustatud hoolsusmeetmete kohaldamisest, peab kohustatud isik tagama ärisuhte piisava jälgimise, et oleks võimalik tuvastada muu hulgas ebatavalised tehingud (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.4.2) ning võimaldada kahtlastest tehingutest teatamist rahapesu andmebüroole (vt ka käesoleva juhendi punkt 7).
- 4.5.8. Kliendi suhtes lihtsustatud hoolsusmeetmete rakendamisel kogutud teave peab äriühingule andma kindluse, et tema hinnang kliendi või ärisuhtega seotud tavapärasemast väiksema riski kohta on põhjendatud.
- 4.5.9. Kohustatud isik arvestab igasuguse hoolsusmeetme kohaldamisel käesoleva juhendi lisas 1 ja 2 toodud Eesti spetsiifilisi rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ja meetodeid.

¹⁵² Asjakohase Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta vaata joonealune viide 65.

¹⁵³ Suunised riskitegurite kohta (viide 64).

¹⁵⁴ Ingl k – trigger event

- 4.5.10. Kohustatud isik dokumenteerib ning järelevalveasutuse nõudmisel näitab, miks, millises osas ja milliseid lihtsustatud hoolsusmeetmeid on kohustatud isik kliendi osas ärisuhte loomisel või tehingute osas ärisuhte kestel rakendanud.

4.6. Tugevdatud hoolsusmeetmed

- 4.6.3. Kohustatud isik peab kohaldama hoolsusmeetmeid tugevdatud korras, kui ta on tuvastanud käesoleva juhendi punkti 4.2 kohaselt, et kliendi ja temaga seotud tegevuse näol on tegemist tavapärasemast kõrgema rahapesu või terrorismi rahastamise riskiga. Tugevdatud hoolsusmeetmeid kohaldatakse, et asjakohaselt juhtida ja maandada tavapärasest kõrgemat rahapesu ja terrorismi rahastamise riski.
- 4.6.4. Tugevdatud hoolsusmeede tähendab, et kohustatud isik kohaldab tavapärastele kohustuslikele hoolsusmeetmetele midagi lisaks.
- 4.6.5. Tugevdatud hoolsusmeetmeid saab kohaldada kliendi osas ärisuhte loomisel või kliendi teostatud tehingu osas ärisuhte kestel või juhuti tehtava tehingu puhul.
- 4.6.6. Kliendi või tema tehingu osas tugevdatud meetmete üle otsustamisel võtab kohustatud isik arvesse Suunistes riskitegurite kohta¹⁵⁵ toodut, kusjuures tugevdatud hoolsusmeetmeks on alati hiljemalt kuus kuud pärast ärisuhte loomist kliendi riskiprofiili uuesti hindamine. Tugevdatud hoolsusmeetmeteks võib:
- 4.6.6.1. ärisuhte loomisel olla muu hulgas ka järgnev:
- i. kõigi äriühingu tegelike kasusaajate, k.a nende, kelle osalus on alla 25%-i, isikusamasuste tuvastamine;
 - ii. kliendi kohta sõltumatu kontrolli läbiviimine ja vajaduse korral kõrgema juhtkonna heakskiidu taotlemine uute ja olemasolevate klientide kohta riskitundlikkuse alusel;
 - iii. põhjenduste ja asjaolude tuvastamine, miks klient kasutab keerukaid omandistruktuure ja/või on registreerinud äriühingu just konkreetsesse riiki;
 - iv. teabe hankimine kliendi ja tema tegeliku kasusaaja rikkuse allika ja/või päritolu kohta.
- 4.6.6.2. ärisuhte pideva jälgimise käigus olla muu hulgas ka järgnev:
- i. ärisuhte seire tõhustamine, suurendades kohaldatavate kontrollimeetmete arvu ja tihedust ning valides tehingute näitajad, mida täiendavalt kontrollitakse;
 - ii. täiendava teabe ja dokumentide kogumine ärisuhtes tehtavate tehingute tegeliku teostamise kohta, et välistada tehingute näilisus (näiteks tollidokumentide, kaupade kindlustuslepingute, tollimaksude tasumise kinnituste, eriseadmete (külmutusseadmed) olemasolu jne).
- 4.6.7. Kohustatud isik arvestab tugevdatud hoolsusmeetme valikul:
- 4.6.7.1. muu hulgas käesoleva juhendi lisas 1 ja 2 toodud Eesti spetsiifilisi rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ja meetodeid;

¹⁵⁵ Suunised riskitegurite kohta (viide 64).

- 4.6.7.2. et see hoolsusmeede maandaks justnimelt tuvastatud tavapärasemast kõrgemat rahapesu ja terrorismi rahastamise riski, oleks selle riski suhtes efektiivne, proportsionaalne ja seda arvestav.
- 4.6.8. Kõrge riskiga või kolmandast riigist pärit respondentasutusega seotud korrespondentsuhte ning suure riskiga kolmandate isikute puhul tuleb kohaldada lisaks tavapärastele tugevdatud hoolsusmeetmetele ka vastavalt käesoleva juhendi punktis 4.9 ja 4.10 toodud meetmeid.
- 4.6.9. Kohustatud isik arvestab igasuguse hoolsusmeetme kohaldamisel käesoleva juhendi lisas 1 ja 2 toodud Eesti spetsiifilisi rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ja meetodeid.
- 4.6.10. Kohustatud isik dokumenteerib ning järelevalveasutuse nõudmisel näitab, miks, millises osas ja milliseid tugevdatud hoolsusmeetmeid on kohustatud isik kliendi osas ärisuhte loomisel või tehingute osas ärisuhte kestel rakendanud.

4.7. Hoolsusmeetmete erijuhud

4.7.1. Elukindlustusseltside hoolsusmeetmed

- 4.7.1.1. Elukindlustustoodete puhul kohaldab kohustatud isik käesolevas juhendis toodud hoolsusmeetmeid alltoodud erisustega.
- 4.7.1.2. Soodustatud isikuks määratud isiku nimi tuleb kindlaks teha kohe pärast selle määramist või sellest isikust teadasaamist.
- 4.7.1.3. Kui soodustatud isikut ei määrata nimeliselt, vaid teatud tunnuste alusel¹⁵⁶ või muul viisil, siis tuleb selliselt määratud isikute ringi kohta koguda piisavalt andmeid, et oleks tõendatud, et väljamakse tegemise ajal suudetakse soodustatud isiku isikusamasus tuvastada.
- 4.7.1.4. Soodustatud isikute isikusamasus kontrollitakse ehk verifitseeritakse aga väljamakse tegemise ajal. Isikusamasuse kontrollimisel võetakse seejuures arvesse käesoleva juhendi punktides 4.3.1 ja 4.3.2 toodut (viimane kohaldub juhul, kui soodustatud isikuks on võimalik määrata juriidilist isikut).
- 4.7.1.5. Olukorras, kus soodustatud isikuks on määratud kõrge riskiga riikliku taustaga isik, tuleb enne väljamakse tegemist teostada üksikasjalik kogu ärisuhte kontroll ning sellest asjaolust teavitada ka kohustatud isiku kõrgemat juhtkonda¹⁵⁷, et viimane saaks võtta informeeritud otsuse kaasnevatest riskidest ning otsustada vajadusel täiendava meetme nn tugevdatud hoolsusmeetme rakendamise, rahapesu andmebüroo teavitamise vms kujul. Selleks teeb elukindlustusselts vastavalt käesoleva juhendi punktile 4.3.4 kindlaks, kas elukindlustuslepingu soodustatud isik või tema tegelik kasusaaja on kõrge riskiga riikliku taustaga isik, riikliku taustaga isiku pereliige või tema lähedaseks kaastöötajaks peetav isik
- 4.7.1.6. Kui kindlustusvõtja annab kokkuleppel kohustatud isikuga üle oma elukindlustuslepingust tulenevad õigused ja kohustused kolmandale isikule, peab kohustatud isik lepingu üleandmise hetkel tuvastama lepingu ülevõtja isiku ning kohaldama tema osas kõiki hoolsusmeetmeid. Sellisel juhul lisaks käesoleva juhendi punktis 4.7.1.5 sätestatud kohustusele, peab kohustatud isik kindlaks tegema, kas lisaks soodustatud isikule on lepingu ülevõtja või tema tegelik kasusaaja kõrge riskiga riikliku taustaga isik, tema pereliige või lähedane kaastöötaja kohta. Nende asjaolude tuvastamisel tuleb kohaldada käesoleva juhendi punktis 4.7.1.5 sätestatud

¹⁵⁶ Ingl k – *class of beneficiaries*.

¹⁵⁷ Kõrgem juhtkond käesoleva juhendi mõttes on defineeritud käesoleva juhendi punktis 4.3.4.19.

nõudeid, et kontrollida ärisuhet ning teavitada tuvastusest kõrgemat juhtkonda¹⁵⁸ (vt ka käesoleva juhendi punkt 4.3.4).

- 4.7.1.7. Kohustatud isik peab elukindlustustoote puhul, arvestades kliendi riskiprofiili ja temaga seotud riske ning kohustatud isiku riskihinnangut, asjakohasel juhul tuvastama (i) kindlustusvõtja ning kindlustatud isiku vahelise seose ja sellise seose põhjendatuse ning arusaadavuse, (ii) kindlustusvõtja ning soodustatud isiku vahelise seose ja sellise seose põhjendatuse ning arusaadavuse ja/või (iii) kindlustatud isiku ning soodustatud isiku vahelise seose ja sellise seose põhjendatuse ning arusaadavuse. Eesmärgiks on tuvastada keerukaid, suure väärtusega ja ebatavalisi tehinguid ning tehingumustreid, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik.
- 4.7.1.8. Olukorras, kus kindlustusvõtja ja kindlustusandja vahel tegutseb ka kindlustusvahendaja, sõltub hoolsusmeetmete kohaldaja konkreetsest ärimudelist ja poolte vahel lepinguga kindlaks määratud tingimustest. Seejuures kohalduvad käesoleva juhendi punktis 4.8.2 sätestatud võimalused tugineda teise isiku poolt kogutud andmetele. Igal juhul tekib ärisuhe kliendil ehk kindlustusvõtjal nii kindlustusvahendaja kui ka kindlustusandjaga. Nimetatud ahelas peab keegi, st kas kindlustusvahendaja või kindlustusandja, kohaldama nii ärisuhte loomisel kui ka seire käigus kohaldatavaid hoolsusmeetmeid. Juhul, kui selles ahelas kindlustusvahendaja või kindlustusandja ei kohalda hoolsusmeetmeid, peab ta veenduma ja tagama, et see teine kohustatud isik (ehk kindlustusandja kindlustusvahendaja puhul ja vastupidi) neid rakendab, sõlmides vajadusel selleks vastavasisulise kokkuleppe, kus poolte kohustused on kirjas. Eelnev sõltub viisist, kuidas kindlustustoodet kliendile pakutakse ning kuidas klient oma kindlustuslepingust tulenevaid kohustusi (st eelkõige raha maksmise kohustust) täidab. Teisele isikule tuginemisel peavad olema täidetud kõik tingimused, sh lepingute tasandil, teisele isikule tuginemiseks (vt käesoleva juhendi punkt 4.8.2).

4.7.2. Krediidiandjate ja -vahendajate hoolsusmeetmed

- 4.7.2.1. Krediidivahendajate puhul eeldab hoolsusmeetmete kohaldamine ärisuhte loomisel nii krediiti andva isiku kui ka krediitivõtja osas meetmete kohaldamist.
- 4.7.2.2. Kui krediitivõtja annab kokkuleppel kohustatud isikuga üle oma laenulepingust tulenevad õigused ja kohustused kolmandale isikule, peab kohustatud isik lepingu üleandmise hetkel tuvastama lepingu ülevõtja isiku ning kohaldama tema osas kõiki hoolsusmeetmeid.
- 4.7.2.3. Kohustatud isik peab krediititoodete puhul, arvestades kliendi riskiprofiili ja temaga seotud riske ning kohustatud isiku riskihinnangut, asjakohasel juhul tuvastama seose krediitivõtja ning krediiti tagasi maksva isiku vahel. Eesmärgiks on tuvastada keerukaid, suure väärtusega ja ebatavalisi tehinguid ning tehingumustreid, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik.
- 4.7.2.4. Olukorras, kus krediitivõtja ja tegevusluba omava krediidiandja¹⁵⁹ vahel tegutseb ka krediidivahendaja, sõltub hoolsusmeetmete kohaldaja konkreetsest ärimudelist ja poolte vahel lepinguga kindlaks määratud tingimustest. Seejuures kohalduvad käesoleva juhendi punktis 4.8.2 sätestatud võimalused tugineda teise isiku poolt kogutud andmetele. Igal juhul tekib ärisuhe kliendil ehk krediitivõtjal nii krediidivahendaja kui ka krediidiandjaga. Nimetatud ahelas peab keegi, st kas krediidivahendaja või krediidiandja, kohaldama nii ärisuhte loomisel kui ka seire käigus kohaldatavaid hoolsusmeetmeid. Juhul, kui selles ahelas krediidivahendaja või krediidiandja ei kohalda hoolsusmeetmeid, peab ta veenduma ja tagama, et see teine kohustatud isik (ehk krediidiandja krediidivahendaja puhul ja vastupidi) neid rakendab, sõlmides

¹⁵⁸ Kõrgem juhtkond käesoleva juhendi mõttes on defineeritud käesoleva juhendi punktis 4.3.4.19.

¹⁵⁹ Käesolevas punktis toodu kehtib olukordadele, kus krediidiandjaks on litsentseeritud krediidiandja ning tegemist ei ole nn *peer-to-peer* laenu vahendamisega.

vajadusel selleks vastavasisulise kokkuleppe kus poolte kohustused on kirjas. Eelnev sõltub viisist, kuidas krediiti kliendile pakutakse ning kuidas klient oma laenulepingust tulenevaid kohustusi (st eelkõige raha maksmise kohustust) täidab. Teisele isikule tuginemisel peavad olema täidetud kõik tingimused, sh lepingute tasandil, teisele isikule tuginemiseks (vt käesoleva juhendi punkt 4.8.2).

4.7.3. Fondivalitsejate hoolsusmeetmed

- 4.7.3.1. Fondiosaku (jms fondis osalust indikeerivate instrumentidega) tehingute puhul kohaldab kohustatud isik käesolevas juhendis toodud hoolsusmeetmeid alltoodud erisustega.
- 4.7.3.2. Kohustatud isik peab fondiosakute tehingute puhul, arvestades kliendi riskiprofiili ja temaga seotud riske ning kohustatud isiku riskihinnangut, asjakohasel juhul tuvastama (i) fondi osaku ostukorralduse andnud isiku ja osaku eest tasunud isiku vahelise seose ja sellise seose põhjendatuse ning arusaadavuse ning (ii) fondi osaku müügi korralduse andnud isiku ja osaku müügist laekuvate rahaliste vahendite saaja vahelise seose ja sellise seose põhjendatuse ning arusaadavuse. Eesmärgiks on tuvastada keerukaid, suure väärtusega ja ebatavalisi tehinguid ning tehingumustreid, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik.

4.8. Teise isiku poolt kohaldatavad hoolsusmeetmed

4.8.1. Tegevuse edasiandmine

- 4.8.1.1. Kohustatud isikul on õigus, arvestades õigusaktides sätestatud erinõudeid ja piiranguid, kasutada teise isiku teenuseid lepingu alusel, mille sisuks on tegevuste ja toimingute jätkuv teostamine, mis on vajalikud kohustatud isikute poolt klientidele teenus(t)e osutamiseks ning mida tavaolukorras teostaks kohustatud isik ise. Teiseks isikuks käesoleva punkti tähenduses on näiteks agendid, alltöövõtjad jt isikud, kellele kohustatud isik annab üle nende teenuste osutamise seonduva tegevuse, mida kohustatud isik reeglina oma majandustegevuses ise teostab.
- 4.8.1.2. Kohustatud isik annab tegevuse edasi olukorras, kus kohustatud isiku nimel ning eest kohaldab RahaPTS-ist ja/või käesolevast juhendist tulenevaid nõudeid keegi teine isik. Selline kohustus erineb teisele isikule tuginemisest, kus teine isik kohaldab RahaPTS-ist ja/või käesolevas juhendist tulenevaid nõudeid enda seadusest tuleneva kohustuse täitmiseks, misjärel kohustatud isik neid enda kohustuste täitmisel kasutab ja nendele andmetele tugineb.
- 4.8.1.3. Tegevuse edasi andmiseks peab kohustatud isik olema kehtestanud tegevuse edasiandmise poliitika/riskihinnangu, mille kinnitab kohustatud isiku juhatuse. Selles dokumendi tuleb analüüsida, arvestada ja kirjeldada vähemalt:
 - i. tegevuse edasiandmise mõju kohustatud isiku äritegevusele ning avalduvaid riske (näiteks operatsiooniriski, sh IT ja juriidilist riski, maineriski ning kontsentratsiooniriski);
 - ii. tegevuse edasiandmise lepingu algusest lõpuni rakendatavat aruandlus- ja järelevalvekorda (sh tegevuse edasiandmise kirjelduse koostamist, tegevuse edasiandmise lepingu sõlmimist, lepingu täitmist kuni selle aegumiseni, situatsiooniplane ning lepingu lõpetamise strateegiaid);
 - iii. konsolideerimisgrupisisese tegevuse edasi andmise korral edasi andmise korda, sh kohustatud isiku konsolideerimisgruppi kuuluva juriidilise isiku pakutavaid teenuseid, ning arvestama konkreetse konsolideerimisgrupi eripäraga;

iv. teise isiku valimise ning hindamise korda ja metoodikat.

4.8.1.4. Kohustatud isik võib käesoleva juhendi punktides 4.3.1 kuni 4.3.6 nimetatud hoolsusmeetmete (ehk isikusamasuse, tegeliku kasusaaja, riikliku taustaga isiku tuvastamise, rikkuse allika ja/või päritolu ning ärisuhte eesmärgi ja olemuse) osalise või täieliku kohaldamise kohustuse edasi anda vaid:

i. teisele kohustatud isikule;

ii. organisatsioonile, ühendusele või liidule, mille liikmeks on kohustatud isikud, või

iii. muule isikule, kes kohaldab RahaPTS-is ning käesolevas juhendis sätestatud hoolsusmeetmeid ja andmete säilitamise nõudeid ning kes on või on valmis olema nõuete täitmise osas Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis rahapesu tõkestamise alase või finantsjärelevalve all.

4.8.1.5. Käesoleva juhendi punktis 4.8.1.4 nimetatata hoolsusmeetmete kohaldamise kohustust edasi anda ei saa. Antud piirang ei kehti rahvusvahelise sanktsiooni tuvastamise ja rakendamisega seotud tegevuse edasiandmisele.¹⁶⁰

4.8.1.6. Kohustatud isik valib eelmises punktis toodud teise isiku vajaliku hoolsusega, et tagada sellise isiku võime täita RahaPTS-is ja käesolevas juhendis sätestatud nõudeid ning et tagada sellise isiku usaldusväärsus ja vajalik kvalifikatsioon. Kohustatud isiku tegevus(t)e üleandmisel peab kohustatud isik tagama, et teisel isikul on vajalikud teadmised ning oskused eelkõige kahtlaste ja ebahariliku iseloomuga olukordade tuvastamiseks ning ta on võimeline täitma kõiki õigusaktides sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõudeid. Käesolevas punktis sätestatu täitmiseks peab kohustatud isik tagama teise isiku juhtide teavitamise vastavatest nõuetest ning töötajate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alase koolituse käesoleva juhendi punktis 3.7 kirjeldatud ulatuses.

4.8.1.7. Tegevuse edasiandmiseks sõlmib kohustatud isik teise isikuga kirjaliku lepingu. Lepinguga tuleb tagada:

i. tegevuse edasiandmisega kaasnevate õiguste ja kohustuste jaotuse, sh andmete säilitamise, rahapesu andmebüroo(de) teavitamine jms;

ii. et tegevuse edasiandmine ei takista kohustatud isiku tegevust ega RahaPTS-is ning käesolevas juhendis sätestatud kohustuste täitmist;

iii. et teine isik täidab kõiki kohustatud isiku kohustusi, mis tegevuse edasiandmisega seonduvad;

iv. et tegevuse edasiandmine ei takista kohustatud isiku üle järelevalve tegemist;

v. et pädeval järelevalveasutusel on võimalik kohustatud isiku kaudu teha järelevalvet edasiantud tegevust teostava isiku üle, sh kohapealse kontrolli või muu järelevalvemeetme kaudu;

¹⁶⁰ Kuigi näiteks kohustust rahvusvaheliste sanktsiooni tuvastamiseks täidetakse läbi hoolsusmeetmete kohaldamise nii ärisuhte loomise (näiteks isiku kohta informatsiooni küsimine ja võimaliku sanktsiooni all oleva tegelikult kasusaava isiku tuvastamine muu hulgas läbi ärisuhte eesmärgi ja olemus tuvastamise) kui ka ärisuhte seire käigus (näiteks kas tehingu vastaspool on sanktsiooni all olev isik või tehingu esemeks on sanktsiooniga kaetud tehingu teostamine), ei ole tegemist olemuslikult hoolsusmeetmete kohaldamisega, vaid rahvusvahelise sanktsiooni seaduse ja sellega vahetult seotud õigusaktide täitmisega.

- vi. teise isiku vajalike teadmiste ja oskuste taseme ning võime ja selleks võetavate meetmete kompleks, sh regulaarne koolitus;
 - vii. kohustatud isikule piiranguteta õigus kontrollida RahaPTS-is ja käesolevas seaduses sätestatud nõuete täitmist;
 - viii. RahaPTS-ist ja käesolevas juhendist tulenevate nõuete täitmiseks kogutavate dokumentide ja andmete säilitamine ning kohustatud isiku nõudmisel kliendi ja tema tegeliku kasusaaja tuvastamisega seotud dokumentide või muude asjakohaste dokumentide koopiade viivitamatu üleandmine või pädevale asutusele esitamine. Lepinguga peab tagama, et asjakohane teave hoolsusmeetmete kohaldamise käigus antakse üle kohustatud isikule ja/või vastavad andmed ja dokumendid arhiveeritakse tema protseduurireeglites ettenähtud korras;
 - ix. kohustatud isikule õigus vajadusel tegevuse edasiandmise leping teise isikuga lõpetada, kui viimane on jätnud lepingujärgsed kohustused täitmata või on need täitnud mittekohaselt.
- 4.8.1.8. Teise isiku poolt teenus(t)e osutamise käigus tuleb vältida olukorda, kus vajalikus ulatuses hoolsusmeetmete rakendamine ei ole piisaval määral võimalik või see on muudetud võimatuks. Teisel isikul peab olema võimalik vajalikke hoolsusmeetmeid rakendada täies ulatuses, muu hulgas peab tal olema võimalus kohustatud isiku kontaktisiku koheseks informeerimiseks ja tehingust keeldumiseks.
 - 4.8.1.9. Kohustatud isikul on keelatud tegevusi edasi anda sellisele isikule, kes on asutatud suure riskiga kolmandas riigis.
 - 4.8.1.10. Kohustatud isik teavitab oma tegevus(t)e edasiandmise aluseks oleva lepingu sõlmimisest viivitamatult Finantsinspeksiooni.
 - 4.8.1.11. Käesoleva juhendi punkti 4.8.1 mõttes teisele isikule laienevad edasiantud tegevus(t)e osas kõik õigusaktides sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuded. Nõuete täitmise ja seetõttu ka rikkumise eest vastutab tegevuse edasi andnud kohustatud isik.
 - 4.8.1.12. Tegevuse edasiandmisel lähtub kohustatud isik ka Finantsinspeksiooni tegevuse edasiandmist üldiselt käsitlevast juhendist¹⁶¹.

4.8.2. Tuginemine kolmandale isikule

- 4.8.2.1. Kohustatud isik tugineb kolmandale isikule olukorras, kus kolmas isik kohaldab RahaPTS-ist ja/või käesolevas juhendist tulenevaid nõudeid enda seadusest tuleneva kohustuse täitmiseks, misjärel kohustatud isik kasutab neid enda kohustuste täitmisel ja tugineb nendele andmetele. Selline kohustus erineb tegevuse edasiandmisest, kus kohustatud isiku nimel ning eest kohaldab RahaPTS-ist ja/või käesolevast juhendist tulenevaid nõudeid keegi kolmas isik.
- 4.8.2.2. Kohustatud isik võib käesoleva juhendi punktides 4.3.1 kuni 4.3.4 nimetatud hoolsusmeetme (ehk isikusamasuse, tegeliku kasusaaja ning riikliku taustaga isiku tuvastamise) osalisel või täielikul kohaldamisel tugineda teise isiku kogutud andmetele ja dokumentidele, kui kohustatud isik:

¹⁶¹ Käesoleva juhendi kehtestamise hetkel on selleks „Nõuded finantsjärelevalve subjekti poolt tegevuse edasiandmisele (outsourcing)“.

- i. kogub kolmandalt isikult vähemalt teavet, et teada, kes on ärisuhet loov või tehingut tegev isik, tema esindaja ja tegelik kasusaaja ning mis on ärisuhte või tehingu eesmärk ja olemus;
 - ii. on taganud, et ta saab vajaduse korral viivitamata kätte kõik andmed ja dokumendid, mille puhul tugineti teise isiku kogutud andmetele;
 - iii. on teinud kindlaks, et teine isik, kellele tuginetakse, on ise kohustatud täitma ning täidab tegelikkuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohastes direktiivides¹⁶² sätestatuga võrdväärseid nõudeid, sh hoolsusmeetmete kohaldamise, riikliku taustaga isiku tuvastamise ja andmete säilitamise nõudeid, ning on või on valmis olema nõuete täitmise osas riikliku järelevalve all.
- 4.8.2.3. Kohustatud isik võtab piisavaid meetmeid, et tagada käesoleva juhendi punktis 4.8.2.2 sätestatud kohustuste täitmine, sh sõlmib selleks vajadusel lepingu ning kohaldab muid meetmeid.
- 4.8.2.4. Kohustatud isikul on keelatud tugineda sellisele isikule, kes on asutatud suure riskiga kolmandas riigis.
- 4.8.2.5. Nõuete täitmise ja seetõttu ka rikkumise eest vastutab kolmandale isikule tuginev kohustatud isik.

4.8.3. Lõplikult kasusaava isiku osas hoolsusmeetmete kohaldamata jätmine

- 4.8.3.1. Juhul, kui kohustatud isik osutab teisele krediidi- või finantseerimisasutusele korrespondentsuhte¹⁶³ raames või sellele sarnanevat teenust, kus teenusest saavad kasu teenust saava krediidi- või finantseerimisasutuse kliendid (edaspidi *lõplikult kasusaav klient*), ei pea kohustatud isik käesoleva juhendi punktis 4.9.6¹⁶⁴ sätestatud kohustuste täitmisel kohaldama lõplikult kasusaava isiku osas hoolsusmeetmeid RahaPTS-i ja käesoleva juhendi mõttes.
- 4.8.3.2. Igal juhul vastutab RahaPTS-ist ja käesolevast juhendist tulenevate nõuete täitmise eest kohustatud isik.
- 4.8.3.3. Kohustatud isikul on keelatud sellist õigust kasutada, kui kliendiks olev krediidi- või finantseerimisasutus on asutatud suure riskiga kolmandas riigis või kui käesoleva juhendi punktis 4.9.6¹⁶⁵ sätestatud nõuded ei ole täidetud.

4.9. Suhted teiste krediidi- või finantseerimisasutustega ning variasutustega

- 4.9.1. Kohustatud isik peab korrespondentasutusena omama igasuguse korrespondentsuhte¹⁶⁶ puhul protseduurireegleid ja organisatsioonilist lahendit, et tuvastada respondentasutuse¹⁶⁷ ja tema

¹⁶² Asjakohase Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta vaata joonealune viide 65.

¹⁶³ Korrespondentsuhe on:

1) püsivalt ja kestvalt finantsteenuste osutamine ühe krediidasutuse (korrespondentpank) poolt teisele krediidasutusele (respondentpank), sh arvelduskonto, maksekonto või muu kontoteenuse ning sellega seonduvate rahahalduse, rahvusvahelise rahaülekande, tšekide lunastamise, laiendatud kasutusõigusega konto teenuse ja valuutavahetusteenuse osutamine;

2) krediidasutuste ja finantseerimisasutuste omavahelised suhted, sh sellised suhted, mille puhul korrespondentpank osutab respondentpangale sarnaseid teenuseid tema klientide teenindamiseks, ning sellised suhted, mis on loodud väärt-paberitehingute või rahaülekannete tegemiseks.

¹⁶⁴ V.a punktis 4.9.6.8 toodu, kui tegemist ei ole kõrge riski või kolmanda riigi respondentasutusega.

¹⁶⁵ V.a joonealuses viites 164 toodud erand.

¹⁶⁶ Korrespondentsuhte definitsiooni kohta vaata joonealune viide 163.

¹⁶⁷ St Euroopa Liidu välise respondentasutusega.

klientide kahtlaseid ja ebaharilikke tehinguid, samuti, milline on korrespondentasutuse käitumisjuhis nimetatud tehingute tuvastamisel.

- 4.9.2. Kohustatud isik peab korrespondentasutusena iga korrespondentsuhte puhul tagama, et respondentasutused omaksid eraldi kontot klientide teenindamiseks ja enda majandustegevusega seotud tehingute tegemiseks.
- 4.9.3. Kohustatud isik peab korrespondentasutusena omama reegleid igasuguse korrespondentsuhete loomise ja pidamise kohta.
- 4.9.4. Kohustatud isikul ei ole lubatud luua või jätkata respondentasutusena või korrespondentasutusena korrespondentsuhte nn vari krediidi- või finantseerimisasutustega¹⁶⁸ või krediidi- või finantseerimisasutustega, kes teadaolevalt lubavad vari krediidi- või finantseerimisasutustel oma teenuseid kasutada. Kohustatud isik hindab samuti korrespondentsuhteid suure riskiga kolmanda riigi kohustatud isikuga, teeb nendes vajadusel muudatusi või lõpetab need ärisuhted.
- 4.9.5. Kohustatud isik peab korrespondentsuhtes korrespondentasutusena omama meetmeid, et tuvastada, kas respondentasutus on või on muutunud kõrge riskiga¹⁶⁹ või kolmanda riigi respondentasutuseks, mistõttu tuleb täita käesoleva juhendi punktis 4.9.6 sätestatud kohustusi.
- 4.9.6. Kohustatud isik, kes soovib luua korrespondentasutusena piiriülest korrespondentsuhte kõrge riskiga või kolmanda riigi respondentasutusega, peab kohaldama lisaks tavapärastele tugevdatud hoolsusmeetmetele (vt tugevdatud hoolsusmeetmete osas eelkõige käesoleva juhendi punktis 4.3, 4.4 ja 4.6 sätestatud nõuteid) regulaarselt järgmisi nõudeid:
- 4.9.6.1. koguma piisavat teavet respondentasutuse kohta, et täielikult mõista respondentasutuse tegevuse olemust ja tegema avalikult kättesaadava teabe põhjal otsuse asjaomase asutuse maine ja riskide¹⁷⁰ kohta ning hindama, kas see läheb vastavusse korrespondentasutuse riskiisu jms põhimõtetega;
- 4.9.6.2. olema kindlaks teinud, et respondentasutus on finantsjärelevalve all ning koguma piisavat teavet järelevalve kvaliteedi üle, sh uurides, kas asutuse suhtes on algatatud menetlusi seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise õigusaktide rikkumisega;
- 4.9.6.3. olema teinud kindlaks, et respondentasutus omab asjakohast organisatsioonilist lahendit rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks (sh rahvusvahelise sanktsiooni rakendamiseks ja maksega seotud informatsiooni edastamiseks) ning on ise kohustatud kohaldama ja kohaldab tegelikkuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohastes direktiivides¹⁷¹ sätestatuga võrdväärseid meetmeid, sh hoolsusmeetmete kohaldamise ja andmete säilitamise nõudeid. Selleks võtab kohustatud isik piisavalt meetmeid ja muu hulgas hindab respondentasutuses rakendatavate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kontrollisüsteeme ja võetud meetmeid klientide suhtes ning veendub, et need on asjakohased ja efektiivsed ning vastavad respondentasutuse suurusele ning tegevuse ja osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh tegevusega kaasnevatele riskidele. Selline hindamine võib seisneda nii nn kohapealse kui ka kaugkontrolli vormis;

¹⁶⁸ Varipank (ingl k – *shell bank*) on krediidi- või finantseerimisasutus või krediidi- või finantseerimisasutustega samaväärseid toiminguid tegev asutus, mis on asutatud jurisdiktsioonis või riigis, kus sel puudub juhtimine ja administratsioon ning füüsiline asukoht sihipäraseks äritegevuseks, ja mis ei ole seotud ühegi reguleeritud krediidi- või finantseerimisasutuse kontserniga.

¹⁶⁹ Igal juhul on kõrge riskiga respondentasutuseks asutus, kellele antakse õigus kasutada laiendatud kasutusõigusega kontosid (vt ka joonealune viide 172)

¹⁷⁰ See võib hõlmata muu hulgas hinnangut respondentasutuse tegevuskoha riigi, tegevjuhtide ning omandistruktuuri ja nendega kaasnevaid riske kohta, sh kas tegemist on riigi- või eraomanduses oleva respondentasutusega ja milline risk sellega kaasneb, kas juhid on riikliku taustaga isikud jne.

¹⁷¹ Asjakohase Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta vaata joonealune viide 65.

- 4.9.6.4. olema teadlik, millise riskistruktuuriga on lõplikult kasusaavad kliendid, samuti milliseid tooteid ja teenuseid ning millistes jurisdiktsioonides (sihtturgudele) ja müügikanalite kaudu respondentasutus pakub, ning järgima, et selliselt kaasnev risk on kooskõlas kohustatud isiku riskiisuga;
- 4.9.6.5. veendumata laiendatud kasutusõigusega kontode¹⁷² puhul, et respondentasutus on kontrollinud korrespondentasutuse kontodele otsest juurdepääsu omavate klientide isikusamasust, kohaldab nende suhtes pidevalt hoolsusmeetmeid ning suudab taotluse korral esitada asjakohased kliendi suhtes rakendatavad hoolsusmeetmed;
- 4.9.6.6. omama meetmeid, et perioodiliselt tuvastada, kas respondentasutuse osas on toimunud muutuseid käesoleva juhendi punktis 4.9.6.1 kuni 4.9.6.5 toodud asjaoludes, sh kohaldama käesoleva juhendi punktis 4.4 toodud ärisuhte jälgimise meetmeid, ning vajadusel kohaldama asjakohaseid meetmeid;
- 4.9.6.7. dokumenteerima ehk lepinguga vms pooltevahelise kokkuleppega kindlaks määrama mõlema asutuse asjakohased kohustused korrespondentsuhtes ning õigused¹⁷³ ja kohustused hoolsusmeetmete kohaldamisel, andmete säilitamisel ning informatsiooni vahetamisel ja edastamisel, samuti vastava rahapesu andmebüroo teavitamisel;
- 4.9.6.8. saada kõrgemalt juhtkonnalt eelnevalt nõusoleku respondentasutusega korrespondentsuhte loomiseks või käesoleva juhendi loomise hetkeks juba olemasoleva suhte jätkamiseks, kui puudub eelnev samaväärne kinnitus.
- 4.9.7. Juhul, kui kõrge riskiga või kolmanda riigi respondentasutuseks on tütarettevõtja, peab korrespondentasutus hindama ka emaettevõtja puhul punktides 4.9.6.1 kuni 4.9.6.2 toodud asjaolusid.
- 4.9.8. Juhul, kui kõrge riskiga või kolmanda riigi respondentasutuse vahendusel kasutab korrespondentteenuseid teine krediidi- või finantseerimisasutus (sh kui respondentasutuseks on emaettevõtja, kelle vahendusel kasutab korrespondentpanga teenuseid ka tütarettevõtja), peab käesoleva juhendi punktides 4.9.6.1 kuni 4.9.6.6 toodud asjaolusid hindama ka selle teise krediidi- või finantseerimisasutuse osas või alternatiivina olema veendunud, et respondentasutus on kõiki neid meetmeid kohaldanud enda respondentasutuste suhtes.
- 4.9.9. Kohustatud isik korrespondentasutusena peab omama reegleid ja defineerima, millised respondentasutused on kõrgema riskiga. Vastavad reeglid peavad arvestama käesoleva juhendi punktis 4.2 ja Suunistes riskitegurite kohta¹⁷⁴ toodut (eelkõige peatükk 1) ning nendes viidatud dokumentides toodud asjakohaseid riskifaktoreid.
- 4.10. Tehingud suure riskiga kolmandas riigis tegutsevate füüsiliste ja juriidiliste isikutega, sh FATF-i kõrge riskiga või koostööd mittetegevate riikidega**
- 4.10.1. Kui kohustatud isik puutub oma majandustegevuses tehtava tehingu või kliendi kaudu kokku¹⁷⁵ suure riskiga kolmanda riigiga, kohaldab ta lisaks tavapärastele hoolsusmeetmetele järgmisi hoolsusmeetmeid:

¹⁷² Ingl k – *Payable through accounts*.

¹⁷³ Sh respondentasutuse õigus osutada korrespondentsuhte raames korrespondentteenuseid teistele respondentasutustele ja õigus viivitamata kätte kõik andmed ja dokumendid, et tuvastada tehingust lõplikult kasusaav isik.

¹⁷⁴ Suunistes riskitegurite kohta (viide 64).

¹⁷⁵ Kokku puutuma võib tähendada muu hulgas, et klient ise on pärit või tema elu- või asukoht või makse saaja või makse adreassaadi makseteenuse pakkuja asukoht on nimetatud riigis või territooriumil.

- 4.10.1.1. lisateabe hankimine kliendi ja tema tegeliku kasusaaja kohta;
 - 4.10.1.2. lisateabe hankimine ärisuhte planeeritava sisu kohta;
 - 4.10.1.3. teabe hankimine kliendi ja tema tegeliku kasusaaja rahaliste vahendite ning rikkuse allika ja/või päritolu kohta;
 - 4.10.1.4. teabe hankimine planeeritud või teostatud tehingute põhjuste kohta;
 - 4.10.1.5. kõrgemalt juhtkonnalt loa saamine ärisuhte loomiseks või selle jätkamiseks;
 - 4.10.1.6. ärisuhte seire tõhustamine, suurendades kohaldatavate kontrollimeetmete arvu ja tihedust ning valides tehingute näitajad, mida täiendavalt kontrollitakse.
- 4.10.2. Kohustatud isik kohaldab lisaks ülaltoodule vajadusel ka täiendavalt käesoleva juhendi punkti 4.6 alusel kohaldatavaid tugevdatud hoolsusmeetmeid.
- 4.10.3. Kohustatud isik jälgib pidevalt, kas tema tegevuskohariigi või tema esinduse, filiaali või tütaretevõtte tegevuskohariigi vastavat asutused või FATF on kehtestanud suure riskiga kolmandate riikide, sh FATF-i kõrge riskiga või koostööd mittetegevate riikide, osas täiendavaid vastumeetmeid. Kohustatud isik kohaldab neid vastumeetmeid ning tagab, et need meetmed oleksid võetavate riskide suhtes efektiivsed ja proportsionaalsed.

5. Andmete säilitamine

- 5.1. Kohustatud isik peab registreerima ja säilitama:
- 5.1.1. teabe kohustatud isiku poolt käesoleva juhendi punkti 6.1.1 alusel ärisuhte loomisest või juhuti tehtavast tehingu tegemisest keeldumise asjaolude kohta;
 - 5.1.2. teabe, kui infotehnoloogiliste vahendite abil ei ole võimalik hoolsusmeetmeid kohaldada;
 - 5.1.3. tehingus osaleva isiku või kliendi algatusel ärisuhte loomisest või tehingu, sh juhuti tehingu tegemisest loobumise asjaolud, kui loobumine on seotud kohustatud isiku poolt hoolsusmeetmete kohaldamisega;
 - 5.1.4. isikusamasuse tuvastamise ja esitatud teabe kontrollimise aluseks olevate dokumentide originaale või koopiaid. Kui isikusamasus on tuvastatud digitaalselt ehk isikuga samas kohas viibimata, siis tuleb registreerida ja säilitada vastavalt valitud meetmele ka digitaalseks isiku tõendamiseks ette nähtud dokumendi andmed, teabe elektroonilise päringu tegemise kohta isikut tõendavate dokumentide andmekogusse ning isikusamasuse tuvastamise ja kontrollimise protseduuri heli- ja videosalvestise, samuti muud andmed (logid jms), mis tõendavad isikusamasuse tuvastamise käigus saadud andmete kontrollimist (sh kahe eraldi allika olemasolu). Andmeid ei pea registreerima ja säilitama ulatuses, milles kohustatud isik on võimeline eelnimetatud andmeid reprodutseerima andmete säilitamise 5-aastase tähtaja jooksul. Kohustatud isik peab olema igal ajal võimeline näitama, et on isikusamasuse tuvastamise käigus saadud andmeid kontrollinud ning näitama kontrollitud andmete päritolu usaldusväärsust ja sõltumatut allikat, samuti kahe allika päritolu;
 - 5.1.5. ärisuhte loomise aluseks olevaid, kuid käesoleva juhendi punktis 5.1.4 nimetatamata dokumente, st käesoleva juhendi punktis 4.3 toodud nõuete täitmiseks kogutud dokumendid;
 - 5.1.6. tehingu tegemise kuupäeva või ajavahemiku ja tehingu sisu kirjelduse;
 - 5.1.7. tehingutega seoses ka järgmised andmed:

- 5.1.7.1. seltsingu, ühisuse või muu juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse esindajaga või usaldusfondi või usaldusisikuga tehinguid tehes asjaolu, et isik omab sellist staatust, ning registrikaardi väljavõtte registrist või tõendi sellise registri pidajalt, kus juriidilise isiku staatust mitteomav isikute ühendus on registreeritud;
- 5.1.7.2. konto avamisel konto tüübi, konto numbri ja vääringu ning väärtpaberite või muu vara olulised tunnused;
- 5.1.7.3. vara hoiulevõtmisel deponeerimisnumbri ja vara turuhinna hoiulevõtmise päeval või vara täpse kirjelduse, kui nimetatud vara turuhinda ei ole võimalik määrata;
- 5.1.7.4. panga hoiulaeka või seifi üürimisel ja kasutamisel hoiulaeka või seifi numbri;
- 5.1.7.5. aktsiate, võlakirjade ja muude väärtpaberitega seotud väljamakse tegemisel väärtpaberite liigi, tehingu rahalise väärtuse, vääringu ja konto numbri;
- 5.1.7.6. kindlustuslepingu sõlmimisel selle konto numbri, mida esimese preemiasumma ulatuses debiteeriti;
- 5.1.7.7. kindlustuslepingu alusel väljamakse tegemisel selle konto numbri, mida väljamakse summa ulatuses krediteeriti;
- 5.1.7.8. maksevahenduse korral andmed, mille edastamine on kohustuslik vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) nr 2015/847;
- 5.1.7.9. muu tehingu puhul tehingu summa, vääringu ja konto numbri.
- 5.1.8. ärisuhte seire käigus kogutud andmed ja dokumendid, st käesoleva juhendi punktis 4.4 toodud nõuete täitmiseks kogutud dokumendid (hõlmates igasugust tehingutest arusaamiseks seotud analüüse ning meetmeid tuvastamiseks keerukate, suure väärtusega ja ebatavaliste tehingute ja tehingumustrite, millel ei ole mõistlikku või nähtavat majanduslikku või õiguspärast eesmärki või mis ei ole konkreetse ärispetsiifika jaoks iseloomulik, taust ja eesmärk);
- 5.1.9. käesolevast juhendist ning RahaPTS-ist tulenevate kohustuste täitmisega seotud kogu kirjavahetuse;
- 5.1.10. rahapesu andmebüroole teatamiskohustuse aluseks oleva teabe;
- 5.1.11. andmed kahtlaste või ebatavaliste tehingute või asjaolude kohta, millest rahapesu andmebürood ei teavitatud;
- 5.1.12. teabe ärisuhte lõpetamise asjaolude kohta käesoleva juhendi punkti 6.3.3 mõttes seoses hoolsusmeetmete kohaldamise võimatusega.
- 5.2. Käesoleva juhendi punktist 5.1 (v.a punktist 5.1.10) tulenevaid andmeid tuleb säilitada 5 aastat pärast ärisuhte lõppemist või juhuti tehtud tehingu tegemist. Punktist 5.1.10 tulenevaid teatamiskohustuse täitmisega seotud andmeid 5 aastat pärast teatamiskohustuse täitmist.
- 5.3. Kui kohustatud isik teeb hoolsusmeetmete kohaldamiseks päringu riigi infosüsteemi kuuluvasse andmekogusse, siis loetakse andmete säilitamise kohustused täidetuks, kui teave elektroonilise päringu tegemise kohta nimetatud registrisse on taasesitatav viie aasta jooksul pärast ärisuhte lõppemist või juhuti tehtud tehingu tegemist.

- 5.4. Kohustatud isik kustutab säilitatud andmed pärast tähtaegade möödumist, kui asjaomast valdkonda reguleerivatest õigusaktidest ei tulene teistsugust korda. Pädeva järelevalveasutuse ettekirjutuse alusel võib rahapesu või terrorismi rahastamise tõkestamise, avastamise või uurimise seisukohast olulisi andmeid säilitada kauem, kuid mitte rohkem kui viis aastat pärast esmase tähtaja möödumist.
- 5.5. Dokumente ja andmeid tuleb säilitada viisil, mis võimaldab ammendavalt ja viivitamata vastata rahapesu andmebüroo või vastavalt õigusaktidele teiste järelevalveasutuste, uurimisasutuste või kohtu päringutele. See hõlmab andmeid muu hulgas selle kohta, kas kohustatud isikul on või on eelmise viie aasta jooksul olnud ärisuhe päringus nimetatud isikuga ning milline on või oli selle suhte olemus.
- 5.6. Dokumentide ja andmete säilitamise viis hõlmab muu hulgas andmete säilitamist süstemaatilisel kujul. See hõlmab näiteks ärisuhte loomisel kohaldatud hoolsusmeetmete käigus kogutud dokumentide ja andmete jaotamist muu hulgas kronoloogiliselt ning ärisuhte seire käigus kohaldatud hoolsusmeetmete käigus kogutud dokumentide ja andmete säilitamist viisil, mis võimaldab kiiresti ja arusaadavalt seostada neid teostatud tehingutega (vajadusel dokumendid vastavalt pealkirjastada ja kronoloogiliselt säilitada).

6. Ärisuhte ja tehingute tegemisest keeldumine ning ärisuhte (erakorraline) ülesütlemine

6.1. Ärisuhte loomisest või juhuti tehtavast tehingust keeldumine

- 6.1.1. Kohustatud isikul on keelatud luua ärisuhet või võimaldada juhuti tehingu tegemist või seda lõpule viia, kui:
- 6.1.1.1. tal on rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus või kohustatud isikul ei ole võimalik kohaldada ärisuhte loomisel rakendatavaid hoolsusmeetmeid, sest klient ei esita vastavaid andmeid või keeldub nende esitamisest või esitatud andmed ei anna alust veenduda kogutud andmete piisavuses;
 - 6.1.1.2. ärisuhet soovib luua või juhuti tehtavat tehingut soovib teha isik, kelle kapitali moodustavad esitajaaktsiad või muud esitajaväärtpaberid;
 - 6.1.1.3. ärisuhet soovib luua või juhuti tehtavat tehingut soovib teha isik, kellel puudub tegevusluba krediidi- ega finantseerimisasutusena tegutsemiseks, kuid kelle peamine ja püsiv majandustegevus kohustatud isiku kaudu või vahendusel on sarnane või vastab tegusluba nõudvale finantsteenuse osutamisele;
 - 6.1.1.4. sellega kaasneks anonüümse konto või hoiuraamatu avamine, samuti konto avamine ilmselgelt vale isiku nimele;
 - 6.1.1.5. ärisuhet soovib luua või juhuti tehtavat tehingut soovib teha füüsiline isik, kelle taga on teine tegelikult kasu saav isik (nn variisiku kahtlus).
- 6.1.2. Käesoleva juhendi punktist 6.1.1 tulenevat kohustust ei pea täitma, kui kohustatud isik on ärisuhte loomisest, juhuti tehtavast tehingust või tehingu katsest teavitanud rahapesu andmebürood käesoleva juhendi punktis 7 sätestatud korras ja/või saanud rahapesu andmebüroolt konkreetse juhise ärisuhte loomist või juhuti tehtava tehingu tegemist jätkata.
- 6.1.3. Ärisuhte loomisest või juhuti tehtavast tehingust keeldumise asjaolude osas täidab kohustatud isik teatamiskohustust vastavalt käesoleva juhendi punktis 7 toodud nõuetele ning registreerib ja säilitab nii ärisuhte loomisest ja juhuti tehtavast tehingust keeldumise kui ka teatamiskohustuse täitmise kohta andmed vastavalt käesoleva juhendi punktis 5 sätestatud nõuetele.

- 6.1.4. Olukorras, kus kohustatud isik pidevalt keeldub ärisuhte loomisest või juhuti tehtavatest tehingutest käesoleva juhendi punkti 6.1.1 alusel või juhul, kui sellest keeldutakse juba enne hoolsusmeetmete kohaldamise jõudmist, peab kohustatud isik koostama perioodilisi analüüse, et tuvastada:
- 6.1.4.1. milliste töötajate või muude lepingupartnerite kaudu peamiselt tulevad kliendid, kellega otsustatakse ärisuhte loomisest või juhuti tehtava tehingu tegemisest keelduda;
- 6.1.4.2. millise agendi, esinduse vms isiku vahendusel on sellised kliendid tulnud, kellega otsustatakse ärisuhte loomisest või juhuti tehtava tehingu tegemisest keelduda.

6.2. Ärisuhte raames tehtavast tehingust keeldumine

- 6.2.1. Kohustatud isikul on õigus keelduda tehingu tegemisest, kui tehingus osalev isik või klient, vaatamata sellekohasele nõudmisele, ei esita dokumente ja asjakohast teavet või tehingu objektiks oleva vara päritolu või tehingu eesmärki tõendavaid andmeid või dokumente või kui esitatud andmete ja dokumentide põhjal tekib kohustatud isikul kahtlus, et tegemist võib olla rahapesu või terrorismi rahastamisega või sellega seotud kuritegude toimepanemisega või sellise tegevuse katsega.
- 6.2.2. Kui ärisuhet ei ole loodud, siis hoolsusmeetmete mittekohaldamise korral ei tohi kohustatud isik ärisuhet luua (vt käesoleva juhendi punkt 6.1.1). Juhul, kui ärisuhe on loodud ja hoolsusmeetmeid ei ole võimalik uuesti kohaldada, sest klient ei esita vastavaid andmeid, on kohustatud isikul kohustus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda (vt käesoleva juhendi punkt 6.3.3). Lisaks ärisuhte erakorralise ülesütlemise kohustusele on kohustatud isikul teatud juhtudel õigus keelduda tehingu tegemisest. Seejuures on olukorras, kus hoolsusmeetmeid ei ole kohaldatud või selgub nende uuesti kohaldamise vajadus, sest esineb rahapesu kahtlus (vt käesoleva juhendi punkt 4.1.7.4) või esitatud andmed ei vasta tõele (vt käesoleva juhendi punkt 4.1.7.3)¹⁷⁶, sellise õiguse mittekasutamine lubatud ainult väga erandlikel juhtudel. Üldnimetatud punktis 6.2.1 nimetatud õiguse mittekasutamine on lubatud eelkõige olukorras, kus tehingu tegemata jätmine ei ole võimalik või võib takistada tehingust kasusaajate tabamiseks tehtavaid jõupingutusi või võimaliku rahapesu või terrorismi rahastamise toimepanija tabamist. Selleks teeb kohustatud isik koostööd rahapesu andmebürooga ning asjakohaselt juhul täidab teatamiskohustust käesoleva juhendi punkti 7 mõttes.
- 6.2.3. Kohustatud isik peab andmete ebapiisavuse või tõele mittevastavuse või rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral kohaldama hoolsusmeetmeid seni, kuni andmeid on kogutud piisavalt, kuni andmete tõlevastavuses ollakse veendunud või kuni rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus kõrvaldatakse. Samal ajal kehtib käesoleva juhendi punktist 6.2.2 tulenev nõue, et tehinguid võib teostada vaid erandlikel asjaoludel.
- 6.2.4. Juhul, kui mõistliku aja möödudes ei ole kohustatud isik suutnud käesoleva juhendi punktis 6.2.3 sätestatud tegevuse käigus siiski kohaldada piisavalt hoolsusmeetmeid, et ammendavalt koguda andmeid, veenduda andmete tõlevastavuses või kõrvaldada rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus, peab kohustatud isik ärisuhte erakorraliselt üles ütlema vastavalt käesoleva juhendi punktis 6.3.3 toodud nõuetele.
- 6.2.5. Käesoleva juhendi punktist 6.2.1 tulenevat õigust ei tohi kasutada, kui kohustatud isik on ärisuhte tehingust või tehingu katsest teavitanud rahapesu andmebürood käesoleva juhendi punktis 7 sätestatud korras ja saanud rahapesu andmebüroolt konkreetse juhise ärisuhet või tehingu tegemist

¹⁷⁶ Olukorras, kus hoolsusmeetmete kohaldamise käigus selgub, et kogutud andmed ei ole piisavad, andmed on vastuolulised või nende tõlevastavuses võib muul moel kahelda, samuti, kui esineb rahapesu kahtlus, ei saa kohustatud isik saada piisavat ülevaadet ja tal ei saa tekkida veendumust, kas ta tunneb klienti ning kas kliendi tehingud vastavad eelnevalt tuvastatud tehingu eesmärgile ning kliendiprofiilile üldiselt. Nii peab kohustatud isik uuesti hoolsusmeetmeid kohaldama. Seetõttu on tegemist samasuguse olukorraga nagu siis, kui kohustatud isik ei oleks hoolsusmeetmeid algusest peale piisavalt kohaldanud, mistõttu on ärisuhte loomisest keeldumine kohustuslik.

jätkata. Samuti ei tohi õigust kasutada, kui kohustatud isik on rahapesu andmebüroolt saanud juhise ilma eelneva vastava teavitusega.

6.3. Ärisuhte (erakorraline) ülesütlemine

- 6.3.1. Kohustatud isik saab ärisuhteid üles öelda korraliselt ja erakorraliselt. Käesoleva juhendi punktis 6.3.2 sätestatud juhul on ärisuhte erakorraline ülesütlemine kohustatud isiku enda otsustada ning punktis 6.3.3 sätestatud juhul tuleb ärisuhte erakorraliselt etteteatamistähtaega järgimata üles öelda.
- 6.3.2. Kohustatud isikul on õigus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda, kui:
- 6.3.2.1. isiku e-residendi digitaalse isikutunnistuse väljaandmisest keeldutakse, selle kehtivus peatatakse või see tunnistatakse kehtetuks isikut tõendavate dokumentide seaduse § 20⁶ lõikes 2 või 3 sätestatud alusel;
- 6.3.2.2. isikul on rahapesu kahtlus, v.a käesoleva juhendi punktis 6.2.4 sätestatud olukord.
- 6.3.3. Kohustatud isikul on kohustus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda, kui ärisuhe on loodud ja hoolsusmeetmeid ei ole võimalik uuesti kohaldada, sest esinevad käesoleva juhendi punktis 6.2.4 sätestatud asjaolud või sest klient ei esita vastavaid andmeid või keeldub nende esitamisest või esitatud andmed ei anna alust veenduda kogutud andmete piisavuses.
- 6.3.4. Ärisuhte erakorralise ülesütlemise korral nii käesoleva juhendi punkti 6.3.2 kui ka punkti 6.3.3 mõttes, kannab kohustatud isik kliendi vara mõistliku aja jooksul, kuid soovitatavalt mitte hiljem kui 1 kuu jooksul¹⁷⁷, pärast ärisuhte erakorralist lõpetamist ning ühes osas kontole, mis on avatud Eestis äriregistrisse kantud krediidasutuses või välisriigi krediidasutuse filiaalis või krediidasutuses, mis on registreeritud või mille tegevuskoht on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kehtivad Euroopa Parlamendi ja nõukogu asjakohastes direktiivides¹⁷⁸ sätestatuga võrdväärsed nõuded. Erandjuhul võib vara kanda muule kui kliendi kontole või väljastada sularahas, teavitades sellest rahapesu andmebürood koos kogu asjakohase ja piisava informatsiooniga¹⁷⁹ vähemalt seitse (7) tööpäeva ette ning tingimusel, et rahapesu andmebüroo ei anna teistsugust korraldust. Olenemata rahaliste vahendite saajast tuleb kliendi vara ülekandmise makseselgitusse inglise keeles minimaalselt märkida, et see on seotud kliendisuhte erakorralise ülesütlemisega.
- 6.3.5. Käesoleva juhendi punktist 6.3.2 tulenevat õigust ei tohi kasutada ja punktist 6.3.3 tulenevat kohustust ei tohi täita, kui kohustatud isik on ärisuhte loomisest, tehingust või tehingu katkest teavitanud rahapesu andmebürood käesoleva juhendi punktis 7 sätestatud korras ja saanud rahapesu andmebüroolt konkreetse juhise ärisuhte või tehingu tegemist jätkata. Samuti ei tohi õigust kasutada, kui kohustatud isik on rahapesu andmebüroolt saanud juhise ilma eelneva vastava teavitusega
- 6.3.6. Kohustusliku ärisuhte erakorralise ülesütlemise asjaolude osas täidab kohustatud isik teatamiskohustust vastavalt käesoleva juhendi punktis 7 toodud nõuetele ning registreerib ja säilitab nii ärisuhte erakorralise ülesütlemise kui ka teatamiskohustuse täitmise kohta andmed vastavalt käesoleva juhendi punktis 5 sätestatud nõuetele.
- 6.3.7. Olukorras, kus kohustatud isik pidevalt ütleb erakorraliselt ärisuhteid üles käesoleva juhendi punkti 6.3.3 alusel, peab kohustatud isik koostama perioodilisi analüüse, et tuvastada:

¹⁷⁷ Kohustatud isik teeb mõistlikke samme, et see teostada 1 kuu jooksul või võimalikult ruttu.

¹⁷⁸ Asjakohase Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta vaata joonealune viide 65.

¹⁷⁹ Sh ärisuhte lõpetamise põhjus, konto(de) väljavõtte, rahalisi vahendeid saava muu isiku nimi ning makseselgitus.

- 6.3.7.1. milliste töötajate või muude lepingupartnerite kaudu peamiselt tulevad kliendid, kellega otsustatakse ärisuhte erakorraliselt üles öelda, ning kas sellised isikud on jätnud oma tööülesanded täitmata või täitnud puudulikult;
- 6.3.7.2. millise agendi, esinduse vms isiku vahendusel on sellised kliendid tulnud, kellega otsustatakse ärisuhte erakorraliselt üles öelda, ning kas sellised isikud on jätnud oma tööülesanded täitmata või täitnud puudulikult;
- 6.3.7.3. milliste töötajate halduses olevate klientidega lõpetatakse kõige enam ärisuhteid ning millisel põhjusel see nii on, samuti, kas sellised isikud on jätnud oma tööülesanded täitmata või täitnud puudulikult;
- 6.3.7.4. kas ärisuhte erakorralise ülesütleamise alused oleks olnud võimalik tuvastada ärisuhte loomisel või ärisuhte elutsüklis juba varasemal hetkel ning millisel põhjusel neid asjaolusid ei ole siis tuvastatud.

7. Rahapesu andmebüroole täidetav teatamiskohustus

- 7.1. Kohustatud isik on kohustatud teatama rahapesu andmebüroole (i) tegevuse või (ii) asjaolud, mille ta tuvastab majandustegevuse käigus ja mille:
 - 7.1.1. tunnused osutavad kuritegelikust tegevusest saadud tulu kasutamisele või sellega seotud kuritegude toimepanemisele (tegemist eelkõige kahtlase ja ebahariliku tehingu või tegevuse teatega ehk UTR-iga¹⁸⁰ või UAR-iga¹⁸¹);
 - 7.1.2. puhul tal on kahtlus või ta teab või mille tunnused osutavad rahapesule või sellega seotud kuritegude toimepanemisele (tegemist eelkõige rahapesu kahtlusega tehingu või tegevuse teatega ehk STR-iga¹⁸² või SAR-iga¹⁸³);
 - 7.1.3. puhul tal on kahtlus või ta teab või mille tunnused osutavad terrorismi rahastamisele või sellega seotud kuritegude toimepanemisele (tegemist eelkõige terrorismi rahastamise kahtlusega tehingu või tegevuse teatega ehk TFR-iga¹⁸⁴);
 - 7.1.4. puhul esineb käesoleva juhendi punktide 7.1.1 kuni 7.1.3 tegevuse või asjaolude katse.
- 7.2. Rahapesu andmebüroole tuleb teatada:
 - 7.2.1. kohustatud isikul ka käesoleva juhendi punkti 6.1.1 alusel ärisuhte loomisest või juhuti tehtavast tehingust keeldumise asjaoludest ning käesoleva juhendi punkti 6.3.3 alusel ärisuhte erakorralise ülesütleamise kohta (eelkõige kahtlase ja ebahariliku tehingu või tegevuse teade ehk UAR);
 - 7.2.2. kohustatud isikul, v.a krediidasutusel, ka igast teatavaks saanud tehingust, kus rahaline kohustus suurusega üle 32 000 euro või sellega võrdväärne summa muus vääringus täidetakse sularahas, sõltumata sellest, kas tehing tehakse ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul (eelkõige summapõhine teade ehk CTR¹⁸⁵);
 - 7.2.3. krediidasutusel ka igast valuutavahetuse tehingust sularahas summas üle 32 000 euro, kui krediidasutusel ei ole tehingus osaleva isikuga ärisuhet (eelkõige summapõhine teade ehk CTR).

¹⁸⁰ Ingl k – *Unusual Transaction Report*.

¹⁸¹ Ingl k – *Unusual Activity Report*.

¹⁸² Ingl k – *Suspicious Transaction Report*.

¹⁸³ Ingl k – *Suspicious Activity Report*.

¹⁸⁴ Ingl k – *Terrorist Financing Report*.

¹⁸⁵ Ingl k – *Cash Transaction Report*.

- 7.3. Käesoleva juhendi punktis 7.1 ja 7.2 nimetatud teated tuleb teha enne tehingu tegemist, kui kohustatud isikul on kahtlus või ta teab, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega või sellega seotud kuritegude toimepanemisega (vt muu hulgas käesoleva juhendi punkt 6.2.5) ja kui nimetatud asjaolud tuvastatakse enne tehingu tegemist. Arvestades rahapesu ja terrorismi rahastamise kuritegude toimepanemise kiirust, võib selline enne tehingu tegemist teatamiskohustuse täitmine enne tehingu tegemist olla asjakohane ka muudel juhtudel¹⁸⁶. Kui tehingu edasilükkamine võib tekitada olulist kahju, selle tegemata jätmine ei ole võimalik või võib takistada võimaliku rahapesu või terrorismi rahastamise toimepanija tabamist, tehakse tehing ning pärast seda esitatakse teade rahapesu andmebüroole. Selliste asjaolude tuvastamiseks on kohustatud isik rahapesu andmebürooga kontaktis.
- 7.4. Igal juhul (st muu hulgas ka olukorras, kus tegevus või asjaolu tuvastatakse pärast tehingu tegemist) tuleb teatamiskohustus täita viivitamata, kuid hiljemalt kaks tööpäeva pärast tegevuse või asjaolude tuvastamist või tegeliku kahtluse tekkimist (st olukorda, kus kahtlust ei ole võimalik ümber lükata). Viivitamata teatamise eesmärk on anda rahapesu andmebüroole võimalus endapoolse kahtluse tekkeks ja omapoolsete meetmete kohaldamiseks, arvestades, et rahapesu on protsess, kus tihti ühe tööpäeva jooksul võib kuritegeliku tegevuse tulemusena saadud vara, eelkõige finantsvarasid, kanda läbi mitme riigi krediidi- ja finantseerimisasutuste, mistõttu kiire teatamine aitab nn mustale rahale efektiivsemalt jälile jõuda.
- 7.5. Lisaks käesoleva juhendi punktis 7.3 nimetatud olukorrale peab kohustatud isik ka muul asjakohasel juhul ära ootama rahapesu andmebüroo tagasiside enne ärisuhte loomisest keeldumist (vt muu hulgas ka käesoleva juhendi punkt 6.1.2) või ärisuhte erakorralist ülesütlemist (vt muu hulgas käesoleva juhendi punkt 6.3.5).
- 7.6. Olukorras, kus nn summapõhise teate või ärisuhte loomisest või erakorralisest lõpetamisest tuleneva teate puhul ja kliendi või temaga seotud asjaolude osas on kohustatud isik tuvastanud käesoleva juhendi punktis 7.1 nimetatud tegevuse või asjaolud, tuleb teatamiskohustust täita ka käesoleva juhendi punkti 7.1 mõttes, kusjuures see võib toimuda ka sama teate raames, kuid tehes viite erinevatele indikaatoritele.
- 7.7. Juhul, kui kohustatud isiku teatamiskohustuse täitmise aluseks ei ole rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus, vaid nn kahtlane või ebaharilik tehing, ning selliseid kahtlaseid ja ebaharilikke tehinguid ja selle alusel tehtud teateid on mitmeid või need on jätkuvad (ja selline teadete tegemine ei rahapesu andmebürooga erakorraliselt kokku lepitud), peab kohustatud isikul tekkima rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus, misjärel lisaks asjakohasele teatele tuleb kohaldada hoolsusmeetmeid ka muus osas ning otsustada tehingu tegemisest keeldumine (vt ka käesoleva juhendi punktid 6.2.3 ja 6.2.4).
- 7.8. Makseteenusega seotud teatamiskohustuse täitmise puhul teeb kohustatud isik ka otsuse, kas asjakohane on teatamiskohustust täita ka maksega seotud teiste riikide rahapesu andmebüroodele ning teeb vajadusel selle või palub vastavasisulise teate teha Eesti rahapesu andmebürool.

8. Maksjaga ja saajaga seotud informatsiooni edastamine

- 8.1. Rahaülekannete täielik jälgitavus võib olla eriti oluline ja väärtuslik viis rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks, avastamiseks ja uurimiseks ning piiravate meetmete rakendamiseks. Et tagada teabe edastamine kogu makseahelas, on Euroopa Liidus kehtestatud Euroopa Liidu ja nõukogu

¹⁸⁶ Näiteks olukorras, kus kohustatud isik teostab tehingu, millega väljastatakse kliendile või tehingus osalevale isikule sularaha, muutub väljastatud sularaha nõ nähtamatuks, sest edasist rahaliste vahendite liikumist on praktiliselt võimatu jälgida, seetõttu tavaolukorras ja eelkõige olukorras, kus kliendile või tehingus osalevale isikule makstakse välja sularaha, millega võib kaasneda rahaliste vahendite edasise jälgimise võimatus, on kohustatud subjektil kohustus teatamiskohustus täita võimaluse korral enne tehingu tegemist.

määruse (EL) 2015/847 kujul asjakohane kord, mille kohaselt peavad makseteenuse pakkujad edastama rahaülekannetes teabe maksja ja makse saaja kohta.

- 8.2. Makseasutused ja krediidasutused teadvustavad rahaülekannetega edastatava teabe kohta käiva Euroopa Liidu ja nõukogu määruse (EL) 2015/847 olemasolu ning sellest tulenevaid nõudeid ja täidavad neid.
- 8.3. Makseasutused ja krediidasutused täidavad nõudeid nii (i) maksja makseteenuse pakkujana, (ii) saaja makseteenuse pakkujana kui ka (iii) makseteenuse vahendajana.
- 8.4. Maksja ja saaja informatsiooni edastamine eeldab maksest tegelikult kasusaavate isikute kohta informatsiooni saatmist. See tähendab, et olukorras, kus makseasutus või krediidasutus tuvastab tehingute ahela, kus tegelik ülekannete eesmärk on rahalised vahendid kanda ühelt isikult teisele kuni need edastatakse tegelikult kasusaavale isikule ehk lõppadressaadini, peab tegelikult kasusaavate isikute (ehk tegelike maksjate ja saajate) informatsioon liikuma läbi terve makseahela.

9. Hooldusmeetmete uuesti kohaldamise kohustus

- 9.1. Kohustatud isik kohaldab vajaduse korral olemasolevate klientide suhtes uuesti hooldusmeetmeid, kui ta näeb, et olemasolevate klientide suhtes ei ole kohaldatud piisavalt hooldusmeetmeid, et täita käesolevas juhendis toodud nõudeid.
- 9.2. Hooldusmeetmete kohaldamise vajaduse hindamisel lähtub kohustatud isik muu hulgas kliendi olulisusest ja riskiprofiilist ning ajast, mis on möödunud hooldusmeetmete eelmisest kohaldamisest või nende kohaldamise ulatusest.
- 9.3. Kohustatud isik vaatab ärisuhted üle ka eesmärgil, et tuvastada, kas tema klientide tegevuses esinevad Lisades 1 ja 2 toodud üks või mitu riskidele viitavat tunnust. Kohustatud isik võtab vajadusel vastavad meetmed viidatud riskide maandamiseks ning on vajadusel valmis täitma käesoleva juhendi punkte 4.3.6.7 ja 4.4.2.10.

10. Juhendi rakendamine

Käesoleva juhendi rakendamiseks annab Finantsinspeksioon turuosalistele 3-kuulise üleminekutähtaja, mis hakkab kulgema juhendi kehtestamisest alates.

Lisa 1 – Rahapesuga seotud Eesti spetsiifilised riskid ja meetodid

Rahapesu jaotatakse kolmeks faasiks:

1. süsteemi asetamine (ingl k – *placement*);
2. kihistamine (ingl k – *layering*);
3. integreerimine (ingl k – *integration*).

Eesti finantssüsteemi võidakse ära kasutada erinevates rahapesu faasides. Käesolevas lisas toodu tugineb erinevatel ohuhinnangutel, tüpoloogiatel, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetel, statistikal ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatud ning eriteabel. See arvestab finantsasutuste poolt osutatavaid teenuseid ja tooteid ning nende mahte ja Eesti geograafilist asendit.

Eesti suurimad ohud on seotud kihistamise faasiga, kus kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud rahalised vahendid on saadud teises riigis ning nendele antakse arveldus- või maksekontol käsundeid ülekannete teostamiseks (kihistamise punkt (i)) või nende tegelikku päritolu üritatakse varjata sh nn peegeltehingutega (kihistamise punkt (ii)).

Järgnevalt on välja toodud tooted, teenused ja viisid, mille kaudu võidakse Eesti finantsasutusi peamiselt (tegemist on mitteammendava loeteluga) rahapesu tõkestamise eesmärgil ära kasutada ja millele seetõttu finantsasutused peaksid erilisel tähelepanu pöörama. Käesolev ülevaade on piiratud vaid Finantsinspeksiooni järelevalve all olevate finantsasutustega (krediidasutused, fondivalitsejad, investeerimisühingud, elukindlustusseltsid, makseasutused, krediidiandjad ja -vahendajad) ja arvestatud on nende finantsasutuste poolt peamiselt pakutavaid tooteid ning teenuseid.

Käesolevas lisas loetletud mõned tunnused võivad esineda üksikult või koos ka tava- või õiguspärastes tehingutes, mistõttu tuleb esitatud mitteammendavat loetelu võtta abistavana, mis aitab tuvastada rahapesu ja terrorismi tõkestamisega seotud riske.

1. Süsteemi asetamine

Erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetele, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatud ning eriteabele tuginedes ja Eesti spetsiifilisi riske arvestades võib see rahapesu faas Eesti puhul seisneda järgnevas:

- (i) rahalised vahendid pannakse sularahas arveldus- või maksekontole (nn makseteenus);
- (ii) sularahas tasutakse erinevaid kindlustusmakseid, tagastatakse laenulepingu alusel võetud laenu, soovitakse tasuda fondiosakute või muu investeerimisteenuse eest jne;
- (iii) pettustest, kelmustest, maksukuritegudest jms saadud kuritegelikud vahendid on juba kuriteo tegemise hetkel arvelduskontol, misjärel asutakse neid legaliseerima.

Kuigi tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile, siis rahapesu riski juhtimiseks peaksid finantsasutused erilist tähelepanu pöörama asjakohasel juhul ja:

1. sularaha sissemaksmise puhul:
 - a. kliendi võimekusele sellist tehingut teha – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingut tegev isik teeb sularaha sissemakse ulatuses, mis ei vasta tema tavapärasele võimekusele või viitab ebaharilikkusele ja ei lähe kokku poolte vahel tehtud kokkulepetele või kliendi deklareeritud informatsiooniga;
 - b. rahaliste vahendite päritolule – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingus kasutatud rahaliste vahendite allikat ja päritolu ei ole võimalik tuvastada või selgitus selle kohta on kahtlane või ebaharilik;

- c. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
- d. kliendi isikust tulenevale riskile asjakohaste erisustega, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamine) alapunkti 1 kliendi isikust tuleneva riski all;

2. sularahas finantsteenusega seotud kohustuste eest tasumise puhul:

- a. sularahas kohustuse täitnud isikule – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi eest täidab finantsteenusega seotud rahalised kohustused kolmas isik, sh isik, kellel puudub kliendiga igasugune seos;
- b. kliendi võimekusele sellist tehingut teha – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingut tegev isik tasub kohustuste eest ulatuses, mis ei vasta tema tavapärasele võimekusele või ei lähe ebaharilikul moel kokku poolte vahel tehtud kokkulepetele;
- c. kliendi soovile ja tegelikule tahtele ning võimekusele – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingut tegeva isiku soov konkreetset finantsteenust saada ei lähe kokku temalt oodatava tegevusega ning ei pruugi vastata tema tegelikule tahtele;
- d. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
- e. rahaliste vahendite päritolule – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingus kasutatud rahaliste vahendite allikat ja päritolu ei ole võimalik tuvastada või selgitus selle kohta on kahtlane või ebaharilik;
- f. tagasimakse võimalikule erakorralisusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient teostab finantsteenusega seotud tehingu varem kui seda on talt oodata (näiteks maksab laenu ebaharilikkusele viitaval kombel varem tagasi jne);
- g. kliendi isikust tulenevatele muudele riskile asjakohaste erisustega, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamine) alapunkti 1 kliendi isikust tuleneva riski all.

2. Kihistamine

Erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetel, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatule ning eriteabele tuginedes ja Eesti spetsiifilisi riske arvestades võib see rahapesu faas Eesti puhul seisneda järgnevas:

- (i) rahalisi vahendeid kantakse ühelt arveldus- või maksekontolt teisele või kasutatakse arveldus- ja maksekontosid erinevate kaupade või teenuste eest tasumiseks või laenude andmiseks, tagasimaksmiseks;
- (ii) kliendid ostavad (ühes valuutas ja/või jurisdiktsioonis) väärtpabereid ning müüvad need mõistliku majandusliku eesmärgita kohe (teises valuutas ja/või teises jurisdiktsioonis) maha või kannavad oma väärtpaberiportfelli (ühes jurisdiktsioonis) väärtpaberid ja müüvad need mõistliku majandusliku

- eesmärgita kohe (teises jurisdiktsioonis) maha (eelnevat nimetatud teatud juhtudel ka kui peegeltehingud);
- (iii) võetud laen makstakse kohe või ennetähtaegselt tagasi, kindlustusleping katkestatakse lühikese ajavahemiku pärast või ennetähtaegselt, fondiosakud müüakse kohe või lühikese ajavahemiku pärast, ostetud väärtpaberid müüakse kohe või lühikese ajavahemiku jooksul pärast nende soetamist edasi;
 - (iv) erinevaid kindlustusmakseid, laenulepingu alusel võetud laenu, fondiosakuid või muu investeerimisteenusega seotud rahalise kohustuse eest tasub kolmas isik või seda teostatakse ulatuses, mis ei vasta kliendi tavapärasele võimekusele;
 - (v) arveldus- või maksekontol olevad rahalised vahendid võetakse sularahas välja ning teatud juhtudel vahetatakse selle tegevuse käigus ka valuutat.

Kuigi tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile, siis rahapesu riski juhtimiseks peaksid finantsasutused erilist tähelepanu pöörama asjakohasel juhul ja:

1. makseteenuste (rahaliste vahendite ülekandmine) puhul¹⁸⁷:

- a. kliendi isikust tulenevale riskile – riskid võivad seonduda sellega, kui (esineb olenevalt olukorrast üks või mitu tunnust):
 - i. isik on riikliku taustaga isik;
 - ii. isikul on või näib olevat seos riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh konfliktipiirkondadega, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - iii. isikul puudub igasugune seos Eestiga, kuid ometi soovib ta Eestis teenust saada;
 - iv. isik on asutatud või pärit ühest riigist (näiteks tegevusaadress), tema tegelik kasusaaja on pärit teisest riigist (näiteks elukoha aadress), arvelduskonto on avatud kolmandas riigis ning tehinguid tehakse nende riikidega mitteseotud isikutega (eelnimetatud tingimused ei pea ilmingimata alati koos esinema) ;
 - v. isik teostab suuri tehinguid, kusjuures kliendi esindajaks ja tegelikuks kasusaajaks on sama isik, sh logib see isik sisse internetipanga lahendustesse ise tehingute tegemiseks, täiendavate asjaoludena võib esineda, et arvelduskonto päevased laekumised ja väljaminekud kaetakse teineteise arvelt või puuduvad täiendavad töötajad, samuti on see sama isik ka teiste nn grupiettevõtete tegelik kasusaaja ja esindaja (st teeb ka seal ise tehinguid) jne;
 - vi. isik on äsja asutatud või tal puudub eelnev majandustegevus, kuid deklareerib ebatavaliselt suuri tehingukäibeid või ebatavalist võimekust;
 - vii. isiku tehingukäibed on ebaharilikult suured ning ei vasta kliendi (esindaja ja tegeliku kasusaaja) kogemusele, vanusele ja võimekusele selliseid tehinguid teha, sh töötajate

¹⁸⁷ FATF on oma mitmetes juhendites defineerinud termini „shell company“ (riiulifirma), mis on äriühing, millel ei ole iseseisvat tegevust, tähelepanuväärseid varasid, jätkuvat äritegevust või töötajaid, kuid samuti võib olla tegemist nn „shell company“ (riiulifirma) tegevusega, kui lisaks või koos eelnimetatud tunnustega kasutatakse tegevuskohta, mis ei vasta tema tegevuseks vajalikele tingimustele, ei tasuta tööjõu või muid makse, teostatakse küll suuri või võrdlemisi suuri käibeid, kuid sellest ei näi tulu teenitavat. Kohustatud isikud peavad tähele panema, et paljud riskidele viitavad tunnused koos või ka eraldiseisvalt võivad viidata nn „shell company“ (riiulifirma) kasutamisele või muule kahtlasele ja ebaharilikule ning mõistlikule majandustegevusele mittevõitavale tegevusele, millisel juhul peavad kohustatud isikud käesoleva juhendi punktide 4.3.6.7 ja 4.4.2.10 mõttes selgitama ka Finantsinspeksioonile, miks sellistele tunnustele vastava ärisuhte on kohustatud isik loonud ning miks seda jätkatakse.

arvule, samuti ei anna olulisemad tehingupartnerid alust arvata, et sellisteks tehingumahtudeks ollakse võimelised;

- viii. isiku omandistruktuur on keeruline ning ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- ix. isik kasutab juhtimis- või omandistruktuuris nominaaldirektoreid¹⁸⁸ või -omanikke¹⁸⁹, olgu see formaalne või mitteformaalne¹⁹⁰;
- x. isiku jurisdiktsioon ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- xi. isiku registreerimisaadress ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- xii. isiku maksuresidentsus ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- xiii. isiku tegevuskoha aadress asub kortermajas, on postkast või ei ole muul moel kohane vastavas mahus vastaval tegevusalal tegutsemiseks;
- xiv. isik soovib teostada arveldus- või maksekontol suuri või võrdlemisi suuri tehinguid, kuid esindajad või tegelikud kasusaajad ise ei soovi teenuseosutajaga finantssuhetesse asuda;
- xv. isiku deklareeritud tegevusmahud ei lähe kokku majandusaasta aruandes tooduga või ei vasta sellel tegevusalal mõistlikele tehingumahtudele;
- xvi. isiku tegevusala on sisuliselt määratlemata ring tegevusi või teineteisele vastukäivad ja teineteisest täielikult erinevad tegevusalad;
- xvii. isik soovib finantsteenust, mis ei lähe kokku tema tavalise profiili, võimekuse või tõenäoliselt tegelike soovidega;
- xviii. isiku kohta puudub Internetis igasugune informatsioon/jälg, kuigi see peaks eelduslikult olema olemas, arvestades tema planeeritavate tehingute mahtu ja tegevusala;
- xix. isik ei oska kirjeldada ei enda soovitud teenuse eesmärke ega anda selgitusi oma isiku kohta (isikusamasuse, esindaja ja tegeliku kasusaaja tuvastamiseks ning ärisuhte eesmärgi tuvastamiseks nõutu);
- xx. isik logib internetipangalahendusse sama IP-aadressi alt, mida kasutavad ka teised kliendid, samal ajal ei pruugi aga klientide tegevusaadressid asuda samas kohas, puududa võib ka muus osas seos, mis ei seaks samadelt IP-aadressidelt sisselogimist ebaharilikuks;
- xxi. isiku tegelikul kasusaajal või esindajal on avatud ka palju teisi kontosid, kus ollakse esindajad või tegelikud kasusaajad, ilma piisava põhjendusega, miks nii palju kontosid on vajalik avada;

¹⁸⁸ Ingl k – *nominee director*.

¹⁸⁹ Ingl k – *nominee shareholder*.

¹⁹⁰ Näiteks perekonnaliikmed, äripartnerid või tegelikule kasusaajale muud lähedased isikud, kutsutud vahel inglise keeles ka kui *straw* või *front men*.

xxii. isik kasutab muutuvat IP-aadressi (nn Proxy teenus);

b. maksete eesmärgile ehk arvelduskontol toimuvale – riskid võivad seonduda sellega, kui (esineb olenevalt olukorrast üks või mitu tunnust):

- i. sissetulevad ja väljaminevad maksed ei lähe omavahel kokku ehk maksed on vaid ühesuunalised – 1) isik ostab kaupa, mida kunagi ei müü, 2) isik müüb kaupa, mida kunagi ei osta, 3) isik annab laenu, mida talle tagasi ei maksta või makstakse ilma intressideta või intresside suurus ei vasta lepingu tingimustele, 4) isik maksab laenu tagasi, kuid ei ole seda kunagi saanud;
- ii. päevased väljaminevad maksetehingud kaetakse praktiliselt täielikult sama päeva sissetulevate tehingutega ehk päeva lõpuks ligineb konto jääk nullile;
- iii. tehingud toimuvad pidevalt sama grupi ettevõtete vahel või samade ettevõtete vahel, kellel näib olevat omavaheline seos;
- iv. tehingud toimuvad viisil, kus rahalised vahendid liiguvad ühelt isikult (lülilt) teisele, kusjuures nn vahelülide kasutamine näib tavapäratu ning skeemi esimene ja viimane lüli saaksid tehinguid teha ka omavahel;
- v. maksetehingute summad ei lähe kokku ärisuhte loomisel deklareerituga (on suuremad), mahtusid suurendatakse (sh pidevalt) ning see ei lähe kokku kliendi tavapärase käitumise või võimekusega;
- vi. makstehingute sisu on muud, kui on klient enda tegevusalaks deklareerinud;
- vii. klient teostab pidevalt valuuta konverteerimisi, mis võib muu hulgas olla majanduslikult kahjulik või sellel võib puududa mõistlik eesmärk (toimub pidev valuutade konverteerimine);
- viii. klient ei huvitu ülekandetasudest, palub pidevalt teostada kiirmakseid, mistõttu on ülekannete sellisel viisil teostamine majanduslikult kahjulik ning ei näi kokku minevat kliendi tegelike tahteavaldustega;
- ix. sissetulevad suuremad summad jaotatakse ülekannetena väiksemateks summadeks või väiksed summad kogutakse kokku ning saadetakse edasi ühe suure maksena;
- x. sissetulevatest suurematest summadest, mis jaotatakse ülekannetena väiksemateks summadeks, läheb väike osa rahast füüsilistele isikutele, ülekande saanud isikule endale (näiteks ülekanne kontoomaniku teises pangas või makseasutuses asuvale kontole) või muudele isikutele, millel ei näi mõistlikku majanduslikku eesmärki ja mille eesmärk näib olevat nn teenustasu maksmine võimaliku varjamistegevuse aitamise eest;
- xi. laekuvad rahalised vahendid kantakse pidevalt samas summas lühikese ajavahemiku pärast edasi;
- xii. isik ei tee arveldus- või maksekontolt ülekandeid palkadeks, kommunaalteenusteks, maksudeks jne;
- xiii. isikul puuduvad töötajad ja muud vahendid (sh laod, kontorid jms) teenuse osutamiseks ning asjakohaste tehingute tegemiseks;

- xiv. ostetavaid või müüdavaid kaupu ei transpordita ning need saadakse kätte alati samas sadamast või sama piirkonna sadamates (sh lisatunnusena ei tasuta kunagi sellele sadamale mingeid tasusid);
 - xv. ostetavate või müüdavate kaupade transpordi eest ei maksta transporditeenuse osutajale või puudub isikul endal võimekus kaupa transportida;
 - xvi. kauba transportimiseks on vajalik eriseadmete olemasolu (näiteks külmseadmed) või eriliste kindlustuslepingute olemasolu, kuid nende kasutamist või kindlustuslepingu sõlmimist ei nähtu;
 - xvii. kaupu transporditakse üle riigipiiride, kus kaupa tuleb deklareerida, kuid tollidokumendid puuduvad, nende sisu ei ole loetav või arusaadav, need kirjeldavad vaid dokumendi laadimist ja mitte transportimist jne;
 - xviii. kaupu transporditakse viisil (sh pakendites), mis ei ole loogiline;
 - xix. kauba kogused ei vasta mõistlikule majanduslikule eesmärgile ning võimekusele, sh kaubavagunite, laevakonteinerite vms arv ei vasta mõistlikule majanduslikule võimekusele;
 - xx. tehingutega deklareeritud kaupade või teenuste väärtused ei vasta tegelikule väärtusele ning on ala- või ülehinnatud;
 - xxi. tehingute väärtused on kolme või enama nulliga lõppevad numbrid, kuigi kauba väärtus on euro, kümne sendi või sendi täpsusega või maksab üksik kaup täpselt 3 või 4 nulliga lõppeva summa;
 - xxii. tehingu aluseks olevatele lepingutele on allkirjad (ja templid) kopeeritud, sh need paiknevad teksti all ja on lepingul nn pildina;
 - xxiii. tehingute aluseks olevad võlasuhted on majanduslikult põhjendamatud või raskesti seletatavad;
 - xxiv. arveldus- või maksekontol toimuv näitab selle transiitkontona kasutamist;
 - xxv. vaatamata tehingute suurusele ja korduvusele ei näi, et sellisest tegevusest teenitaks tulu või ei see tulu väljenduks nõ kontojäägis kohustatud isiku juures;
 - xxvi. kliendi või tema vastaspoole tegevus viitab finantsteenuse osutamisele, kuid selleks puudub vastav tegevusluba (näiteks investeerimisteenuse osutamine, kindlustusteenuse osutamine, makseteenuse osutamine jmt);
 - xxvii. ostetakse pidevalt e-raha;
 - xxviii. isikud saadavad juhutehingute raames teistesse riikidesse (arvestades ka geograafilist riski) rahalisi vahendeid, kus vara päritolu ja tehingute tegemise eesmärk ei ole selge;
 - xxix. ostetakse, müüakse, laenatakse väärtpabereid, mis ei käibi tavapärase väärtpaberituru infrastruktuuris;
- c. maksetega seotud riikidele – riskid võivad seonduda sellega, kui finantsasutuste kliendid saavad või kannavad rahalisi vahendeid riikidesse, mis on seotud kõrge

korruptsioonitasemega, milliste riikide meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks ei ole piisavad, mis on maksuvabast või madala maksumääraga piirkondadest, kus on kõrge kuritegevuse tase jne, samuti riigid või nende riikide naaberriigid, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riigid, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;

- d. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
- e. rahaliste vahendite päritolule – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingus kasutatud rahalised vahendid on pärit kuritegelikust tegevusest või on ebaharilikust päritolust või nende päritolu kohta puudub mõistlik majanduslik selgitus;
- f. makse selgitusele – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi arveldus- ja maksekontol teostatavad tehingute selgitusteks on märgitud maksete sisu tegelikult mittenäitavad kirjeldused, näiteks *transfer of funds, transfer, intercompany payment, loan return, return* jne, või kannab isik rahalisi vahendeid enda teiselt kontolt piisava selgitusega;
- g. kliendi tegelikule asukohale – riskid võivad seonduda sellega, kui klient kasutab internetipanga lahendusi (IP-aadress) tegelikult riigis või nende riikide naaberriikides, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkond, või riigis, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;

2. väärtpaberitehingute (ost-müük ehk sh nn peegeltehingud) puhul:

- a. väärtpaberite päritolule – riskid võivad seonduda sellega, kui klient kannab väärtpaberikontole väärtpaberid, mille päritolu ja nende soetamise võimekus on teadmata;
- b. tehingute valuutale – riskid võivad seonduda sellega, kui klient ostab või kannab väärtpaberikontole väärtpaberid, mille ta on ostanud ühes valuutas, ning müüb siis maha teises valuutas;
- c. tehingute tegemise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klient ostab ja müüb (sh pidevalt) väärtpabereid börsiväliselt;
- d. tehingu kiirusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient müüb väärtpaberid kohe pärast nende ostmist maha, sh võib tegemist olla majanduslikult kahjuliku tehinguga;
- e. tehingu majanduslikule põhjendatusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient müüb (sh pidevalt) väärtpabereid, kusjuures tehingutest ei nähtu, et klient hooliks teenitavast tulust või et klient teostaks majanduslikult põhjendatud tehinguid;
- f. investeeringu kestvusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient soovib ennetähtaegselt või lühikese ajavahemiku jooksul pärast investeeringu tegemist realiseerida pikaajalise investeeringu;
- g. tehingute korduvusele – riskid võivad seonduda sellega, kui teostab korduvaid väärtpaberite oste ja müüke, ilma et sellel oleks selge strateegiline või majanduslik põhjendus;
- h. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel,

sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;

- i. kliendi isikust tulenevale riskile asjakohaste erisustega, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamine) alapunkti 1 kliendi isikust tuleneva riski all;

3. arveldus- ja maksekontol olevate rahaliste vahendite sularahaks muundamise puhul:

- a. tehingu tegemise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui sularaha vajab arveldus- või maksekontol olevate vahendite arvelt isik (teenuseosutaja), kes tegelikult teostab seda kolmanda ehk lõplikult kasusaava isiku jaoks, kusjuures selle teenuseosutaja tegevus võib vastata makseteenuse osutamisele, ilma asjakohast litsentsi omamata, sest teenuseosutajale kantakse tema arvelduskontole rahalised vahendid, mis seejärel sularahaks muudetakse ning siis lõplikult kasusaavale isikule toimetatakse;
- b. kohustuste täitjale – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi nimel tuleb sularahale järele keegi kolmas konkreetselt sellist sularahaveo teenust pakkuv isik;
- c. tehingu majanduslikule põhjendatusele – riskid võivad seonduda sellega, kui lõplikult sularaha saava isiku sularaha vajadus on põhjendamata või majanduslikult ebamõistlik;
- d. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
- e. kliendi isikust tulenevale riskile asjakohaste erisustega, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamine) alapunkti 1 kliendi isikust tuleneva riski all;

4. üldistatult muude finantsteenuste puhul:

- a. lepingu kestvusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient lõpetab finantsteenuse osutamise lepingu enne selle tähtaja saabumist või teeb seda mitme lepingu puhul korduvalt või järjepidevalt, sh maksab kohe pärast laenu võtmist või ebaharilikkusele viitavalt ennetähtaegselt laenu tagasi, kindlustusleping katkestatakse lühikese ajavahemiku pärast või ebaharilikkusele viitavalt ennetähtaegselt, fondiosakud müüakse kohe või ebaharilikkusele viitavalt lühikese ajavahemiku pärast edasi, ostetud väärtpaberid müüakse kohe või ebaharilikkusele viitavalt lühikese ajavahemiku jooksul pärast nende soetamist edasi;
- b. lepingu või kohustuste üleantavusele – riskid võivad seonduda sellega, kui (i) klient annab korduvalt või lühikese ajavahemiku jooksul pärast lepingu sõlmimist üle enda lepingust tuleneva õiguse või kohustuse, (ii) koos eelnimetatud tunnusega või eraldiseisvalt annab lepingu üle kolmandale kliendiga nähtavalt mitteseotud isikule, (iii) üleandmisest antakse teada vaid õiguse kasutamise või kohustuse täitmise hetkel (näiteks elukindlustuslepingu puhul antakse soodustatud isiku muutusest teada vahetult enne või pärast kindlustusjuhtumi realiseerumist);
- c. tehingu majanduslikule põhjendatusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient tarbib finantsteenuseid või lõpetab need ennetähtaegselt, kusjuures tegevusest ei nähtu, et klient hooliks teenitavast tehingu või tegevuse kahjulikkusest või majanduslikust põhjendatusest;

- d. rahaliste vahendite päritolule – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingus kasutatud rahaliste vahendite allikat ja päritolu ei ole võimalik tuvastada või selgitus selle kohta on kahtlane või ebaharilik;
- e. lepinguga seotud isikute paiknemisele erinevates riikides – riskid võivad seonduda sellega, kui lepinguga seotud isikud asuvad erinevates riikides (näiteks elukindlustuse puhul kindlustusvõtja, kindlustatud isik ja/võisoodustatud isik või muude teenuste puhul lepingust kasusaav isik ning lepingust tuleneva rahalise kohustuse täitja isiku asukoht);
- f. kohustuste täitjale – riskid võivad seonduda sellega, kui finantsteenuse lepinguga seotud kohustuse täidab kolmas isik või seda teostatakse ulatuses, mis ei vasta kliendi tavapärasele võimekusele;
- g. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
- h. kliendi isikust tulenevale riskile asjakohaste erisustega, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamine) alapunkti 1 kliendi isikust tuleneva riski all.

3. Integreerimine

Erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetele, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatule ning eriteabele tuginedes ja Eesti spetsiifilisi riske arvestades võib see rahapesu faas Eesti puhul seisneda järgnevas:

- (i) rahalised vahendid võetakse sularahas arveldus- või maksekontolt välja (makseteenus) ja integreeritakse reaalsesse majandusse;
- (ii) arveldus- või maksekontol olevad rahalised vahendid muundatakse sularahaks;
- (iii) kliendile makstakse sularahas välja laen, fondiosakute müügist saadud rahalised vahendid, investeerimisportfelli müügist saadud rahalised vahendid, kindlustushüvitis jms ja need rahalised vahendid integreeritakse reaalsesse majandusse;
- (iv) arveldus- või maksekontol olevate rahaliste vahendite arvelt ostetakse autosid, kinnisvara vms vara, mis läbi integreeritakse rahalised vahendid reaalsesse majandusse (makseteenus).

Kuigi tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile, siis rahapesu riski juhtimiseks peaksid finantsasutused erilist tähelepanu pöörama asjakohasel juhul ja:

- 1. sularaha väljamaksmise puhul (punktid (i) kuni (iii)):
 - a. kliendi võimekusele sellist tehingut teha – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingut tegev isiku sularaha väljavõtmine kui fakt või sularaha väljavõtmise ulatus ei vasta tema tavapärasele võimekusele ja vajadusele või viitab ebaharilikkusele ja ei lähe kokku poolte vahel tehtud kokkulepetele;
 - b. sularahas rahalisi vahendeid saanud isikule – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi eest võtab sularahas rahalised vahendid vastu kolmas isik, sh isik, kellel puudub kliendiga igasugune seos või kes osutab selleks näiteks makseteenust või sellele sarnast teenust, kuigi selleks puudub vastav litsents;

- c. panquatähtede nominaalväärtusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient võtab sularahana välja enamuse või olulise osa suuremast summast suurte nominaalidega pangatähtedes (100, 200 või 500 eurot või 100 dollarit);
 - d. kliendi saamise viisile – Riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
 - h. kliendi isikust tulenevale riskile asjakohaste erisustega, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamine) alapunkti 1 kliendi isikust tuleneva riski all;
 - e. muudele asjakohastele riskidele, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamise) all (eelkõige alapunkt 1);
2. arveldus- ja maksekontol olevate rahaliste vahendite arvelt kaupade ostmise puhul kõikidele asjakohastele riskidele, mis on välja toodud punkti 2 (kihistamise) all (eelkõige alapunkt 1).

Lisa 2 – Terrorismi rahastamisega seotud Eesti spetsiifilised riskid ja meetodid

Terrorismi rahastamise jaotatakse kolmeks viisiks:

1. kogumine (ingl k – *collection*);
2. liigutamine (ingl k – *movement*);
3. varade kasutamine (ingl k – *use of funds*).

Terrorismi rahastamine ei tähenda ainult seda, et seaduslikul või ka ebaseaduslikul teel saadud rahalised vahendid edastatakse konkreetse terrorikuriteo toimepanemiseks (terroristi terrorikuriteo toimepanemise asukohta toimetamiseks (lennupiletid jms), terrorikuriteo toimepanemiseks vahendite, seadmete jms (relvad, lõhkeained jms) soetamiseks). Terrorismi rahastamisega on tegemist muu hulgas ka siis, kui rahalised vahendid edastatakse terroriorganisatsioonide tugevdamiseks. Seejuures võivad terrorismi rahastamiseks mõeldud summad olla väga väikesed.

Kuigi Eesti terrorismi risk/oht on madal, ei tähenda see seda, et Eesti finantsasutusi ära kasutades ei võidaks terrorismi rahastada. Käesolevas lisas toodu tugineb erinevatel ohuhinnangutel, tüpoloogiatel, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetel, statistikal ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatul ning eriteabel. See arvestab finantsasutuste poolt osutatavaid teenuseid ja tooteid ning nende mahte ja Eesti geograafilist asendit. Eesti suurim oht võib olla seotud korjamisega (spetsiaalsed mittetulundusühingud ja sihtasutused) ning liigutamisega, kuid ka varade kasutamist (rahvusvahelised sanktsioonid) ei saa tähelepanuta jätta.

Eesti suurim oht on seotud liigutamise viisiga, kus kuritegeliku tegevuse tulemusel või ka legaalselt saadud rahalistele vahenditele antakse arveldus- või maksekontol käsundeid ülekannete teostamiseks (liigutamise punkt (i)).

Järgnevalt on välja toodud tooted, teenused ja viisid, mille kaudu võidakse Eesti finantsasutusi peamiselt (tegemist on mitteamendava loeteluga) terrorismi rahastamise eesmärgil ära kasutada ja millele seetõttu finantsasutused peaksid erilist tähelepanu pöörama. Käesolev ülevaade on piiratud vaid Finantsinspeksiooni järelevalve all olevate finantsasutustega (krediitiasutused, fondivalitsejad, investeerimisühingud, elukindlustusseltsid, makseasutused, krediidiandjad ja -vahendajad) ja arvestatud on nende finantsasutuste poolt peamiselt pakutavaid tooteid ning teenuseid.

Käesolevas lisas loetletud mõned tunnused võivad esineda üksikult või koos ka tava- või õiguspärastes tehingutes, mistõttu tuleb esitatud mitteamendavat loetelu võtta abistavana, mis aitab tuvastada rahapesu ja terrorismi tõkestamisega seotud riske.

1. Kogumine

Erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetele, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatule ning eriteabele tuginedes ja Eesti spetsiifilisi riske arvestades võib see terrorismi rahastamise viis Eesti puhul seisneda järgnevas:

- (i) mittetulundusühingust või sihtasutusest klient hoiustab, kogub või korjab rahalisi vahendeid või muud vara, misjärel saadetakse need terroristidele või terroristlikele organisatsioonidele;
- (ii) muust kui mittetulundusühingust või sihtasutusest klient hoiustab, kogub või korjab rahalisi vahendeid või muud vara, misjärel saadetakse need terroristidele või terroristlikele organisatsioonidele.

Kuigi tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile, siis terrorismi rahastamise riski juhtimiseks peaksid finantsasutused erilist tähelepanu pöörama asjakohasel juhul ja:

1. mittetulundusühingutele ja sihtasutustele osutatava teenuse puhul:

- a. mittetulundusühingu ja sihtasutuste tegevuspiirkonnale – see on tõenäoliselt kõige olulisem indikaator ning võib seonduda sellega, kui tegevuspiirkond on seotud riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
- b. mittetulundusühingu ja sihtasutuse poolt kogutava vara eesmärgile – riskid võivad seonduda sellega, kui rahalisi vahendeid või muud vara kogutakse isikutele, rühmitustele, organisatsioonidele jne, kes on moel või teisel seotud riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
- c. mittetulundusühingu ja sihtasutuse eesmärkidele üldiselt – riskid võivad seonduda sellega, kui rahalisi vahendeid või muud vara kogutakse isikutele, rühmitustele, organisatsioonidele jne, kes ise koguvad rahalisi vahendeid või muud vara isikutele, rühmitustele, organisatsioonidele jne, kes on moel või teisel seotud riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
- d. sularaha sissemaksmised või väljavõtmised – riskid võivad seonduda sellega, kui mittetulundusühing või sihtasutus paneb pidevalt või ühekordselt arveldus- või maksekontole sularaha või võtab seda välja, kusjuures selline tegevus ei vasta mittetulundusühingult või sihtasutuselt oodatavale tegevusele;
- e. muudele asjakohastele riskidele, mis on välja toodud punkti 2 (liigutamine) arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete all, sh kliendi isikust tuleneva riski all;

2. muudele isikutele teenuse osutamise puhul:

- a. nende õiguslikule vormile – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi eesmärgiks on tegelikult rahaliste vahendite kogumine, kuid kliendi õiguslik vorm seda tegevust ei peegelda või üritab klient muul moel varjata tegelikku tegevust;
- b. kõikidele asjaoludele vastavate isikust tulenevate erisustega, mis on välja toodud punkti 1 (kozumine) mittetulundusühingutele ja sihtasutustele osutatava teenuse all.

2. Liigutamine

Erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetele, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatule ning eriteabele tuginedes ja Eesti spetsiifilisi riske arvestades võib see terrorismi rahastamise viis Eesti puhul seisneda järgnevas:

- (i) klient teostab arveldus- või maksekontol tehinguid (nn makseteenus), mille eesmärk on rahaliste vahendite ülekandmine, olenemata selle aluseks olevast lepingust, st õigussuhtest (tegemist on Eesti spetsiifilisi asjaolusid arvestades kõige tõenäolisema viisiga, millele finantsasutused peavad seega erilist tähelepanu pöörama);
- (ii) klient annab käsundeid rahalistele vahenditele, mis ta on saanud laenuks, mille ta on saanud kindlustusrisi realiseerumisel, fondiosakute müümisel või väärtpaberitehingute tagajärjel või väärtpaberiportfelli realiseerimisel.

Kuigi tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile, siis terrorismi rahastamise riski juhtimiseks peaksid finantsasutused erilist tähelepanu pöörama asjakohasel juhul ja:

1. arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete puhul:

- a. kliendi isikust tulenevale riskile – riskid võivad seonduda sellega, kui (esineb olenevalt olukorrast üks või mitu tunnust):
- i. isik on riikliku taustaga isik;
 - ii. isikul on või näib olevat seos riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh konfliktipiirkondadega, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - iii. isikul puudub igasugune seos Eestiga, kuid ometi soovib ta Eestis teenust saada;
 - iv. isik on asutatud või pärit ühest riigist (näiteks tegevusaadress), tema tegelik kasusaaja on pärit teisest riigist (näiteks elukoha aadress), arvelduskonto on avatud kolmandas riigis ning tehinguid tehakse nende riikidega mitteseotud isikutega (eelnimetatud tingimused ei pea ilmingimata alati koos esinema);
 - v. isik teostab suuri tehinguid, kusjuures kliendi esindajaks ja tegelikuks kasusaajaks on sama isik, sh logib see isik sisse internetipanga lahendustesse ise tehingute tegemiseks, täiendavate asjaoludena võib esineda, et arvelduskonto päevased laekumised ja väljaminekud kaetakse teineteise arvelt või puuduvad täiendavad töötajad, samuti on see sama isik ka teiste nn grupiettevõtete tegelik kasusaaja ja esindaja (st teeb ka seal ise tehinguid) jne;
 - vi. isik on äsja asutatud või tal puudub eelnev majandustegevus, kuid deklareerib ebatavaliselt suuri tehingukäibeid või ebatavalist võimekust;
 - vii. isiku tehingukäibed on ebaharilikult suured ning ei vasta kliendi (esindaja ja tegeliku kasusaaja) kogemusele, vanusele ja võimekusele selliseid tehinguid teha, sh töötajate arvule, samuti ei anna olulisemad tehingupartnerid alust arvata, et sellisteks tehingumahtudeks ollakse võimelised;
 - viii. isiku omandistruktuur on keeruline ning ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
 - ix. isiku jurisdiktsioon ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
 - x. isiku registreerimisaadress ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
 - xi. isiku maksuresidentsus ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
 - xii. isiku tegevuskoha aadress asub kortermajas, on postkast või ei ole muul moel kohane vastavas mahus vastaval tegevusalal tegutsemiseks;
 - xiii. isik soovib arveldus- või maksekontol suuri või võrdlemisi suuri tehinguid, kuid esindajad või tegelikud kasusaajad ise ei soovi teenuseosutajaga finantssuhetesse asuda;

- xiv. isiku deklareeritud tegevusmahud ei lähe kokku majandusaasta aruandes tooduga või ei vasta sellel tegevusalal mõistlikele tehingumahtudele;
 - xv. isiku tegevusala on sisuliselt määratlemata ring tegevusi või teineteisele vastukäivad ja teineteisest täielikult erinevad tegevusalad;
 - xvi. isik soovib finantsteenust, mis ei lähe kokku tema tavalise profiili, võimekuse või tõenäoliselt tegelike soovidega;
 - xvii. isiku kohta puudub Internetis igasugune informatsioon/jälg, kuigi see peaks eelduslikult olemas olema, arvestades tema planeeritavate tehingute mahtu ja tegevusala;
 - xviii. isik ei oska kirjeldada ei enda soovitud teenuse eesmärke ega anda selgitusi oma isiku kohta (isikusamasuse, esindaja ja tegeliku kasusaaja tuvastamiseks ning ärisuhte eesmärgi tuvastamiseks nõutu);
 - xix. isik logib internetipangalahendusse sama IP-aadressi alt, mida kasutavad ka teised kliendid, samal ajal ei pruugi aga klientide tegevusaadressid asuda samas kohas, puududa võib ka muus osas seos, mis ei seaks samadelt IP-aadressidelt sisselogimist ebaharilikuks;
 - xx. isiku tegelikul kasusaajal või esindajal on avatud ka palju teisi kontosid, kus ollakse esindajad või tegelikud kasusaajad, ilma piisava põhjendusega, miks nii palju kontosid on vajalik avada;
 - xxi. isik kasutab muutuvat IP-aadressi (nn Proxy teenus);
- b. maksetega seotud riikidele – see on tõenäoliselt kõige olulisem indikaator ning võib seonduda sellega, kui finantsasutuste kliendid saavad või kannavad rahalisi vahendeid riikidesse või nende riikide naaberriikidesse, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidesse, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
- c. rahaliste vahendite päritolule – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingus kasutatud rahalised vahendid on pärit kuritegelikust tegevusest;
- d. maksete eesmärgile – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingud on seotud erinevate abi osutamisega ning annetustega riikidesse või nende riikide naaberriikidesse, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidesse, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed, tehes seda, kas otse või näiteks läbi mittetulundusühingute või sihtasutuste, samuti, kui eesmärgiks on teistele isikutele ühekordselt või pidevalt toidu ostmise, transporditeenuse eest tasumine jms ebatavaline abistamine;
- e. makse selgitusele – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi arveldus- ja maksekontol teostatavad tehingud on seotud näiteks almuse, annetuse, sadaqa, zakat, zaakat, ramadaan, 'id al-adha, iftar, 'id al-fitr, hajj, sponsor aid vms selgitusega;
- f. ostetava või müüdava toote või teenuse iseloomule – riskid võivad seonduda sellega, kui tehinguga ostetavat või müüdavat toodet või teenust on võimalik kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks;
- g. kliendi päritoluga seonduvale riskile – riskid võivad seonduda sellega, kui klient, temaga seotud isikud (esindajad, tegelikud kasusaajad jne) või teadaolevalt nende isikute lähikondsed on pärit riigist või tema elu- või asukoht on riigis või nende riikide naaberriikides, mis on

seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riigis, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;

- h. kliendi tegelikule asukohale – riskid võivad seonduda sellega, kui klient kasutab internetipanga lahendusi (IP-aadress) tegelikult riigis või nende riikide naaberriikides, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkond, või riigis, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - i. kliendi tegevusele – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendil või temaga seotud isikutel on seos riikidega või nende riikide naaberriikidesga, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh konfliktipiirkondadega, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed, ja mis võib seisneda nendest riikidest või nendesse riikidesse kaupade või teenuste müügiga või ostmisega;
 - j. kliendi vastaspoole riskile – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi tehingupartner on seotud moel või teisel (sh müüb tooteid, on sealt pärit, sinna registreeritud, seal asutatud jne) riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh konfliktipiirkondadega, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - k. kliendi muule tegevusele – riskid võivad seonduda sellega, kui teadaolevalt klient või temaga seotud isikute (esindajad, tegelikud kasusaajad jne) muud tegevused ja ettevõtmised on seotud riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - l. kasutatavale valuutale – riskid võivad seonduda sellega, kui tehingutes kasutatakse valuutat, mida kasutatakse riikides või nende riikide naaberriikides, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh konfliktipiirkondades, või riikides, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - m. kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
 - n. valuuta konverteerimisele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient teostab pidevalt valuuta konverteerimisi, mis võib muu hulgas olla majanduslikult kahjulik või sellel võib puududa mõistlik eesmärk (toimub pidev valuutade konverteerimine);
2. muude teenuste ja tehingute puhul, kus rahalistele vahenditele antakse käsundeid:
- a. kliendi seosele ülekande adressaadiga – riskid võivad seonduda sellega, kui klient annab käsundeid rahalistele vahenditele, mis ta on saanud laenuks, mille ta on saanud kindlustusrisi realiseerumisel, fondiosakute müümisel või väärtpaberitehingute tagajärjel või väärtpaberiportfelli realiseerimisel, ning soovib need rahalised vahendid edastada kolmandale isikule, sh isikule, kellega kliendil puudub seos;
 - b. muudele asjakohastele riskidele, mis on välja toodud punkti 2 (liigutamine) arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete all.

3. Varade kasutamine

Erinevatele ohuhinnangutele, tüpoloogiatele, Finantsinspeksioonile kättesaadavatel andmetele, statistikale ja kohapealsete kontrollide käigus tuvastatule ning eriteabele tuginedes ja Eesti spetsiifilisi riske arvestades võib see terrorismi rahastamise viis Eesti puhul seisneda järgnevas:

- (i) klient võtab sularahas rahalisi vahendeid arveldus- või maksekontolt välja;
- (ii) klient teostab muid tehinguid, mis on kaetud tegelikkuses „liigutamise“ all, kuid vajavad varade kasutamise puhul eraldi väljatoomist, näiteks, kui ostetakse teistele isikutele ühekordselt või pidevalt toitu, tasutakse transporditeenuse eest või abistatakse muul moel ebatavaliselt.

Kuigi tunne-oma-klienti-põhimõtte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile, siis terrorismi rahastamise riski juhtimiseks peaksid finantsasutused erilist tähelepanu pöörama asjakohasel juhul ja:

1. arveldus- ja maksekontolt sularaha väljavõtmise puhul:
 - a. sularaha väljavõtmise kohale – riskid võivad seonduda sellega, kui klient võtab rahalisi vahendeid välja riikides või nende riikide naaberriikides, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkonnad, või riikides, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
 - b. pangatähtede nominaalväärtusele – riskid võivad seonduda sellega, kui klient võtab sularahana välja enamuse või olulise osa suuremast summast suurte nominaalidega pangatähtedes (100, 200 või 500 eurot või 100 dollarit);
 - c. muudele asjakohastele riskidele, mis on välja toodud punkti 2 (liigutamine) arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete all;
2. arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete puhul:
 - a. maksete eesmärgile – riskid võivad seonduda sellega, kui eesmärgiks on teistele isikutele ühekordselt või pidevalt toidu ostmine, transporditeenuse eest tasumine jms ebatavaline abistamine;
 - c. muudele asjakohastele riskidele, mis on välja toodud punkti 2 (liigutamine) arveldus- ja maksekontolt tehtavate ülekannete, sh kliendi isikust tuleneva riski, all.

Kõikehõlmav kohustus

Arvestades, et Eesti terrorismi risk/oht on madal, peavad Eesti finantsasutused kõige ülaltoodu puhul eelkõige arvestama rahvusvaheliste santsioonide rakendamisega, mis eeldab enamustel juhtudel rahaliste vahendite kättesaadavaks mittetegemist, st (i) finantsasutuse klient või temaga seotud isik on rahvusvahelise sanktsiooni subjekt või (ii) sellisele isikule soovitakse teha ülekanne või muul viisil rahalisi vahendeid kättesaadavaks.